

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

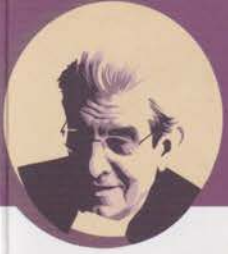
RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Lacan,
Psikanaliz ve
Feminizm

Evrım Kuramı
Tartışması

Spinoza'nın
Tanrısı

ÖZGÜRLÜK; DÜŞÜNMEKTİR!

düşünbil

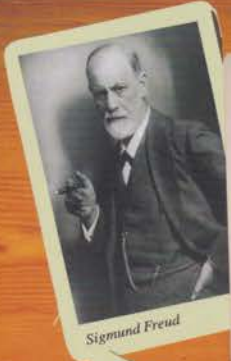
► 29

BİLİM VE DÜŞÜN DERGİSİ

MART-MAYIS / 2012

7.5 TL

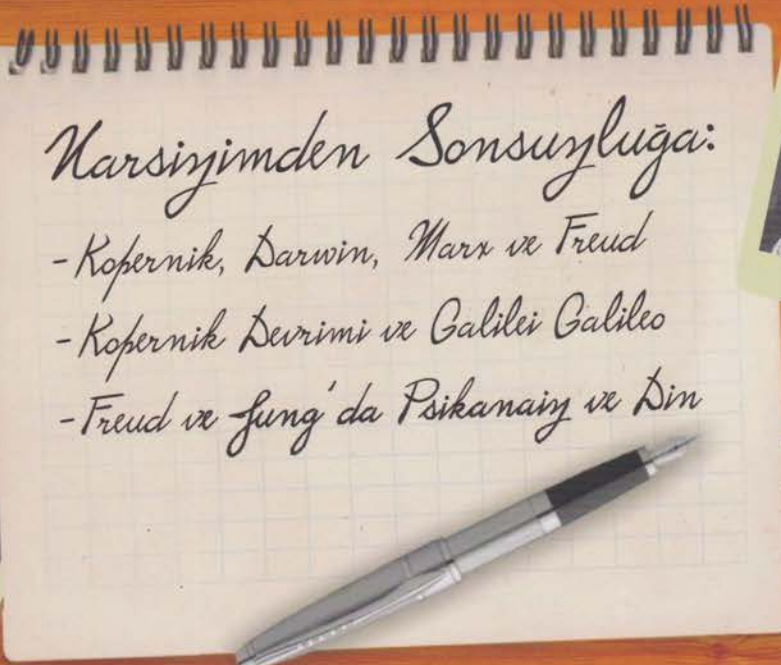
Aydınlanma ve Felsefe

Sigmund Freud

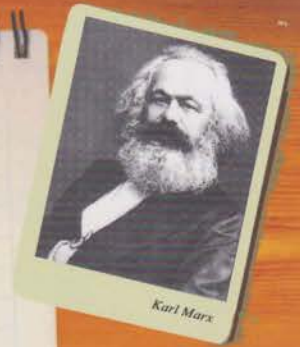

Charles Darwin

Karsizimden Sonsuzluğa:

- Kopernik, Darwin, Marx ve Freud
- Kopernik Devrimi ve Galilei Galileo
- Freud ve Jung'da Psikanaliz ve Din

Karl Marx

Copernicus

**İnsanın Evrende Eşsiz Bir Rol Oynadığına
Dair Kanıyı Yerle Bir Ettiler**

M.S. 1600 ROMA

GIORDANO BRUNO'NUN YAKILMASI

YAKILACAK OLANLAR ARASINDA

- 1) YAZARIN KENDİSİ
- 2) YAZARIN KİTAPLARI
- 3) MEŞE DALLARI

M.S. 2012 TÜRKİYE

YAZARLARIN TUTSAK EDİLMESİ

TUTSAK EDİLENLER ARASINDA

- 1) YAZARLAR
- 2) YAZARLARIN ÇIKMAMIŞ KİTAPLARI
- 3) DÜŞÜNCE

01 İÇİNDEKİLER

04 KOPERNİK DEVRİMİ VE GALİLEO GALİLEİ
Prof.Dr. Rennan Pekünlü

09 FREUD VE JUNG'DA PSİKANALİZ VE DİN
Erich Fromm

13 İNSAN KÖPRÜSÜNDEN GEÇERKEN
Bahadır Kula

16 SPİNOZA'NIN TANRISI
Abdullah Şevki

24 NARSİZMDEN SONSUZLUĞA
Olca Yılmaz

28 EVRİM BİLİMSEL BİR GERÇEKTİR
Önder Küçükterzi

32 AMAZON ORMANLARINDA YENİ BİR KABİLE BULUNDU
Bilim Haber: BBC Türkçe

35 EDEBİYAT DÜNYASI VE İNSAN
Nurullah Yardımcı

36 İNGİLİZ FİLOZOF ANTHONY C. GRAYLING İLE SÖYLEŞİ
Söyleşi: Güney Yıldız

38 UYANDIRMA DERSLERİ -6
Muhammed Akyıldız

42 EVRİM KURAMI TARTIŞMASI
Hüsen Portakal

52 DARWİNCİ TIBBIN UYANIŞI /Elizabeth Pennisi
Çeviri: Dr. Ceyhan Balcı

54 VAN GOGH
Asya Yaşarikiz

57 HOMO SAPIENS AVRUPA'YA ÇOK ÖNCE DEN GELDİ
Çeviri: Özden Yılmaz

58 LACAN, PSİKANALİZ VE FEMİNİZM
Özgür Ögütçen

16

SPİNOZA'NIN TANRISI
Abdullah Şevki

24

NARSİZMDEN SONSUZLUĞA:
Kopernik, Darwin, Marx ve Freud
Olca Yılmaz

42

EVİRİM KURAMI TARTIŞMASI
Hüsen Portakal

58

LACAN, PSİKANALİZ VE FEMİNİZM
Özgür Ögütçen

DÜŞÜNSEL

Olca Yılmaz

Bir kasırganın içinde karanlık bir boşluğa sürükleniyor gibiyiz. Biz aydınlatmaya çalıştıkça birileri ışıkları söndürmeye, bizi karanlığa boğmaya çalışıyor. Bir futbol sahasında yarışıyor gibi bizi 4+4+4 diye dizmeye, beynimizi "dindar gençlik" adı altında köreltmeye kalkıyorlar. Ama biz yine de aydınlanma savaşını kararlıkla sürdüreceğiz.

Düşünbil Dergisi olarak 5. yılımızı bir harmanda savrulur misali doldurduk Bununla yetinmedik yayınevi kurup kitap basmaya başladık. Yetinmedik etkinliklerimizi sürdürdük. Yetinmedik çeşitli atölyeler açtık. Yetinmedik bildiklerimizi paylaştık. Yetmedi, yetmiyor!

Bu kapsamda bireysel çaba içinde olan arkadaşlara bir çağrımız var. Bir araya gelelim bilimi, düşünceyi aydınlanmayı birlikte paylaşalım. Uzun ve sancılı bir süreç olsa dahi bir araya gelelim. Üretelim, şikâyet etmek yerine; paylaşalım, eleştirmek yerine.

Dergimizi genel dağıtıma vermek istiyoruz. Elbette renkli ve 72 sayfa. Bu dönüşüme dergimizin altyapısının yeterli olduğunu düşünüyoruz. Türkiye aydınlatılacaksa bunu birlikte güçlerimizi birleştirerek yapmalıyız. Bilim adamı, öğretmen, öğrenci, iş adamı, esnaf, yazar, okuyucu kısacası her aydın, düşünen bireyi bu yolculukta bir araya gelmeye çağırıyoruz. Ben de bir şeyler yapabilirim, ben de taşın altına elimi koymak istiyorum diyenler, hep birlikte aydınlanmaya katkıda bulunalım. Yeteneklerimizi üretime, üretimi paylaşım, paylaşımı aydınlanmaya ve mutluluğa çevirelim. Oturduğumuz yerde başkalarını eleştirmekle yol alamayız elbette; bir şeyler yapmalıyız. Ortaya bilgimizi, bilimimizi, aydınlığımızı koyalım ve geleceği birlikte aydınlatalım.

Bilinçli okumalar...

ÖZGÜRLÜK; DÜŞÜNMEKTİR!

düşünbil

BİLİM VE DÜŞÜN DERGİSİ

Yıl 6 / Sayı 29 / 2012 / İLKBAHAR

www.dusunbil.com

Sahibi & Sorumlu Yazı İşleri
Olca Yılmaz

Genel Yayın Yönetmeni
Olca Yılmaz

Yazı Kurulu: (Bu Sayıda)

Prof.Dr. Rennan Pekünlü - Dr. Ceyhan Balcı - Özgür Öğütçen 31 Mart 2012
Hüsen Portakal - Muhammed Akyıldız - Olca Yılmaz
Bahadır Kula - Önder Küçükterzi - Abdullah Şevki
Asya Yaşarikiz - Güney Yıldız - Nurullah Yardımcı

Grafik / Tasarım:
Olca Yılmaz

Kapak Tasarım:
Hakan Balpetek

Üyelik Koşulları: Yurt içi Yıllık Abonelik (4 Sayı) : 30 TL - Yurt dışı Yıllık Abonelik (4 Sayı) 25 Euro / 30 \$
Kurum ve Kuruluşlara Yıllık Abonelik (4 Sayı): 45 TL - PTT Posta Çeki No: 55 74 932 Türkiye İş Bankası :
3498-166572 İzmir- Stadyum Şb. Olca Yılmaz **İletişim:** www.dusunbil.com - E-posta: dusunbil@hotmail.com - Tel: 0.537 256 50 28 - Adres: PK:17 35161 - Buca / İzmir

Üniversite Temsilcileri
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Cemre Topçu
cemre.topcu@hotmail.com

İstanbul Üniversitesi
Can Uğur
cansever87ugur@hotmail.com

Kars - Kafkas Üniversitesi
Barış Yıldız
raini.darko@gmail.com

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi..
Özgür Erden
ozgur_ozgurkalem@hotmail.com

Mersin Üniversitesi
Engin Koyar
nymphis51@hotmail.com

Sinop Üniversitesi
Özkan Kalfa
berke_442@hotmail.com

Temsilci olmak için lütfen bizimle irtibata geçin.

Diyojen'e sorarlar:
"İnsanlar niye dilencilere sadaka verir de filozoflara vermez?"

"Çünkü bir gün topal ya da kör olabileceklerini düşünürler ama filozof olabilecekleri akıllarından geçmez de ondan" der !!!

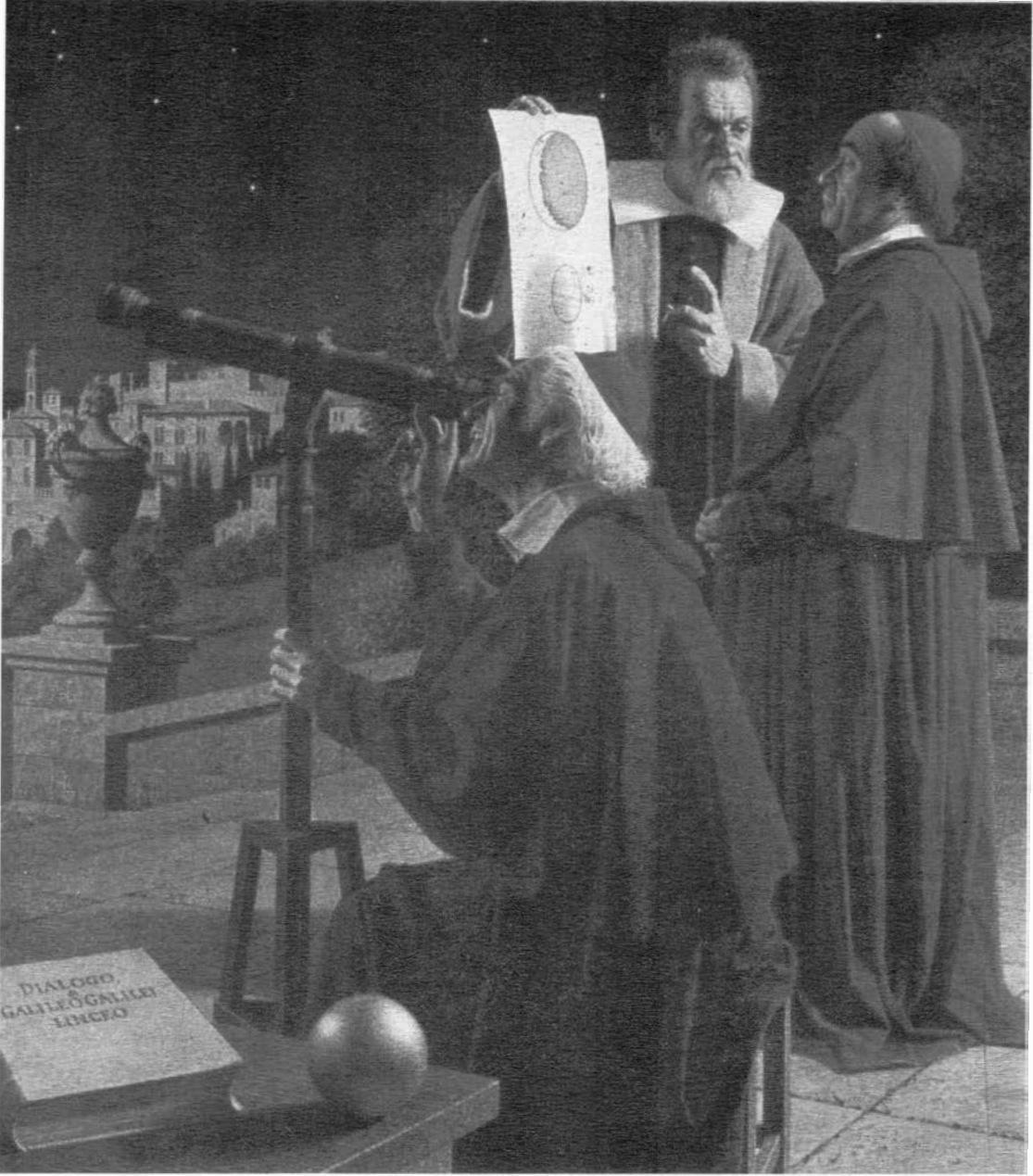

Bastein-Lepage Diogenes

KOPERNİK DEVRİMİ VE GALİLEO GALİLEİ

Prof.Dr. Rennan Pekünlü

Jean Leon Huens, Galileo

Galileo Galilei

Erken 1990'lı yıllarda günlük gazetelerde, "Kilise Galile'yi affetti: Dünya dönüyor", "Galile 359 yıl sonra beraat etti", vb. başlıklarla haberler vardı! Bu haberlerin kaynağı, 16. yüzyıl ortalarında başlayan ve günümüzde de sürmekte olan düşünsel devrimin ürünlerinden birisidir: Galileo'nun *Dialogue Concerning the Two Chief World Systems* adlı yapıtı.

Kopernik, gökbilim kuramının doğruluk ve basitliğinin geliştirilmesi gerektiğine inanan bir gökbilimciydi. Gezegenler gökbilimine getirdiği *yeni* düşüncelerini 1543 yılında yayımlattığı *De Revolutionibus Orbium Caelestium* adlı yapıtında topladı. Bu yapıt ağırlıklı olarak matematikseldi ve çizelgelerle doluydu. Çok az sayıda yetkin gökbilimci dışında kimseye bir şey anlatmıyordu! Gezegen devinimlerinde gözlenen bir dizi “anormallikleri” açıklamada yetersiz kalan Batlamyus (Ptolemy) evren modeline bir seçenek oluşturunuyordu. Batlamyus evren modelinde Yer'in yerine getirmek zorunda olduğu bir dizi işlev, Kopernik evreninde Güneş'e yükleniyordu. Kopernik'ten önce Yer, gezegen ve yıldız devinimlerinin hesaplandığı sabit konsayı düzeneğini (koordinat sistemi) oluşturunuyordu. Kopernik'le birlikte Güneş, yeni konsayı düzeneğinin başlangıç noktası oluyor, Yer, gökyüzündeki özgün konumunu yitiriyor ve diğer gezegenler gibi “ayrıcalıksız” konumuna çekiliyordu!

Ancak Kopernik'in başlattığı bilimsel devrim gökbilimle kısıtlı kalmadı. Kopernik'in gezegen

kuramı ve Güneş özekli evren kavramı Ortaçağ'dan Çağdaş batı toplumuna geçişte önemli bir görevi başardı. Bu kuram, insanın evren ve tanrıyla olan ilişkilerini kökten etkiledi. Din, felsefe ve toplumsal kuram alanlarında ortaya çıkan büyük tartışmaların odak noktasını oluşturdu. Yer'in sonsuz sayıdaki yıldızlardan biri olan Güneş çevresinde dolandığına inanan Kopernik ve yandaşları, dünyanın kozmik çerçevedeki yerini, yine Yer'in tanrının “yaratılıştaki” kullandığı özgün bir odak noktası olarak gören düşünceden ayrı düşünüyordu. Bu nedenle Kopernik devrimi, batı insanının değer yargılarındaki değişimin büyük bir bölümünü oluşturunuyordu. Yaşamı boyunca Kopernik karşıtı olmasına karşın Tycho Brahe'nin son derece güvenilir ve doğru gözlemleri, daha sonra Kepler'in gözlemlerden türettiği eliptik yörüngeler ve gezegen devinimlerinin çözümü Kopernik öğretisinin gücünü kanıtlıyordu. Ancak bunlardan hiçbiri Galileo'nun teleskop gözlemlerinin yaptığı etkiyi yapamamıştı. Teleskop, gökbilimi yaygınlaştırmıştı; yaygınlaştırdığı da Kopernik gökbilimiydi!

Teleskop

Galileo'nun teleskop gözlemlerine gelen ilk tepkiler oldukça büyüktü. Teleskopla birlikte Kopernikçi evren görüşü yalnızca dar bir gökbilimciler grubunun düşünsel doyum alanı olmaktan çıkmıştı. Bu nedenle yarattığı tedirginlik, ve bazılarına göre çekince, daha büyük boyutlara sıçramıştı. Teleskop gözlemleri, kısa bir süre sonra, resmi Katolik muhalefetin Kopernikçi evren görüşüne karşı devinime geçmesi için gerekli dürtüyü vermişti. Teleskop bulguları, çekinceye giren İncil evreninin geçersizliğini, sayfalar dolusu matematikten daha çabuk ve daha açık biçimde sergilemişti.

Galileo teleskobunun Kopernik evreni yararına sağladığı kanıtlar güçlü olduğu denli tuhaftı! Bu gözlemlerin hiçbiri, Venüs gezegeninin evrelerini sergileyen gözlemler dışında, Kopernik kuramının başlıca savına *Güneş'in özeysel konumda olup, gezegenlerin onun çevresinde dolandığı* kanıt oluşturamıyordu. Bu açıdan bakıldığında teleskop Kopernik'in kuramsal modelinin geçerliliğini kanıtlayamadı. Ancak aynı teleskop, Batlamyus evrenine karşı sürdürülen "savaş"ta son derece etkin bir silah oluşturmuştu: kanıt değil ama propaganda aracıydı!

Engizisyon

İncil'deki evrenbilim öğretisiyle çelişen, bu öğretiyi yadsıyan Kopernikçi görüşler, Katolik kilisenin 1616 yılında yayınladığı bir kararla **"yasak yayınlar indeksi"**ne girdi! Ancak Galileo Kopernik evren görüşünü yaygınlaştırma çabalarını sürdürdü. Bu çabaları, 1632 yılında yayımlattığı, bir Kopernik evren görüşü savunusu olan *Dialogue Concerning the Two Chief World Systems* adlı yapıtında doruk noktasına ulaştı. Bu çabaya Katolik kilisenin yanıtı hemen geldi! Bruno'ya yapıldığı gibi, Galileo'dan

Galileo Galilei (1564 - 1642)

da görüşlerinden hemen vazgeçmesi istendi ve evinde göz hapsine alındı. Giordano Bruno, uzayda ve zamanda sınırsız, başlangıcı olmayan evren düşüncesini benimsemiş ve yaymıştı. Ancak Kopernik öğretisine inandığı için değil, "Baba", "Oğul" ve "Kutsal Ruh" gibi üç ayrı simgeyi bir tek olguda toplayan Hristiyan doğmasına (Trinity) karşı çıkan görüşleri nedeniyle yakıldı. Kilise, Bruno'ya karşı suçlamaları kamu önünde

yapmadığından Galileo bunu, Kilisenin Kopernik düşüncesine karşı bir düşmanlığı olarak algılamamıştı.

Sıra Galileo'ya gelmişti! Doğru bildiği şeyleri Kilisenin baskısı altında yadsıması Bertholt Brecht'in tanımladığı gibi, "kınanacak bir durum" muydu? Yadsımayı izleyen yıllarda, öğretilerini gizli olarak yaymayı sürdürmesi, engizisyon karşısındaki yürekliliğini göstermiyor muydu? Galileo Kilisenin gazabına, "Dünya dönüyor!" dediği için uğramadı. Dünyanın döndüğü düşüncesini ortaya atan kişi ne Kopernik ne de Galileo'dur. Kopernik, bu düşüncüyü ortaya atan ilk kişi olduğunu da savunmamıştı. Kitabının Önsöz'ünde, Yer'in devindiği düşüncesiyle Cicero'nun yapıtlarında karşılaştığını anlatan Kopernik, Cicero'nun Siraküzalı Hicetas'tan (M.Ö. 5.

yüzyıl) sözettiğini yazar. Daha sonra Plutarch'ın yapıtlarından başkalarının da benzer düşüncelere sahip olduğunu öğrenir. Yine Kopernik'in çok erken dönemlerinden kalan el yazmalarından, Aristarchus'un Güneş özekli evreninin kendi evren modeline benzediğinden sözettiğini öğreniyoruz. Öyleyse Kilise Galileo'yu niçin ve neyle suçlamıştı? *Dialogue*'da sakıncalı olan düşünceler nelerdi?

Nicolaus Copernicus (1473 - 1543)

Dialogue by Galileo Galilei, Lyncean Academician, Extraordinary Mathematician at the University of Pisa, and Philosopher and Chief Mathematician to the Most Serene Grand Duke of Tuscany

Yukarıdaki başlık, Galileo'nun *Dialogue* olarak bilinen baş yapıtının İngilizce'ye çevrilmiş olan tam karşılığıdır. *Dialogue* üç kişi arasında geçen ve dördüncü kişiye sıkça gönderi yapılan bir "söyleşi" biçiminde yazılmıştır. Kişiler: **Salviati** Kopernik sözcüsü; **Simplicio** basit, sıradan bir kişi ve **Sagredo**. Lynce'li akademisyen olan dördüncü kişi, Galileo olarak düşünülebilir. Galileo kitabın ulaştığı sonuçları Önsöz'de açıklıyor: (1) Kopernikçi savların Peripatetik (Aristocu) savlardan daha iyi oldukları; (2) Yer'de yapılan deneylerin Yer'in devindiğini kanıtlamayacağı; (3) Gökbilim gözlemlerinin Kopernikçi hipotezler yararına sonuç verdiği ve (4) Eğer Yer'in devindiğini varsayarsak, denizlerdeki alçalma yükselme olayının nedenine ışık tutabiliriz. Yine kitabın önsözünde kitabın amacı şöyle belirtiliyor: 1616 yılında yayınlanan Kopernik karşıtı

kararın, Katoliklerin cehaletinden kaynaklandığı yolundaki söylentiler yadsınmaya çalışılacak; Katoliklerin de yasaklanmış konularda en az Protestanlar kadar bilgi sahibi oldukları gösterilerek bu kanı çürütülecektir. Çünkü Galileo, 1616 yılında aldığı kararını açıklamadan önce Kilisenin kendisine danıştığını savunmaktadır.

Galileo'ya karşı yöneltilen suçlamada Kilise, bir konunun üç ayrı biçimde ele alınabileceğinden söz ediyor: *mutlak* (absolute), *hipotetik* (hypothetical) ve *yansız* (indeterminate). Kilise suçlamasında, Galileo'nun Yer'in döndüğü konusunu *hipotetik* olarak değil, *mutlak* veya *yansız* incelediğini belirtiyor. Yer'in devinimini *mutlak* olarak incelemek demek, Yer'in döndüğü gerçeğinin koşulsuz olarak vurgulanması demektir. Böylesi bir yaklaşım, kullanılan savların tümdengelimsel olarak (deductively) geçerli olması ve varsayımlarının da tartışmasız olarak gerçekçi olduğu anlamına gelir. Yer'in deviniminin *yansız* olarak incelenmesiye, lehte ve aleyhteki tüm savların sunulmasıyla olur. Bu sunuş biçimi, çıkan sonucun gerçek veya yanlışlığı olduğuna ilişkin bir karar

içermemelidir. *Hipotetik* incelemedeyse, destekleyen savlar öyle bir niteliğe sahiptir ki, sonuç (Yer'in devingenliği) bilinen gerçeklerin mantıksal bir uzantısı olarak değil, bu gerçeklerin bir açıklaması olarak sunulur.

Galileo *Dialogue*'da Yer'in devindiğine ilişkin lehteki savların aleyhteki savlardan daha iyi olduğunu gösteriyor, dolayısıyla sorunun çözümüne ilişkin karar veriyor. *Dialogue*, yansız bir yaklaşımla yazılmış olsaydı, yine lanetlenenecekti! Çünkü orijinal duyurunun (yasaklamanın) son tümcesinde Yer'in dönüp dönmediği konusunun açıklığı kavuşmadığını belirtmenin yanlış olduğu söyleniyordu. Kilise'ye göre bu soruya, İncil'de ve 1616 yılında yayınlanan yasaklama kararında açıkça yanıt verilmişti.

Aristo Kazanamaz!

Galileo'nun *Dialogue*'da bize sık sık anımsattığı gerçek şudur: "Benim eleştirilerim, Aristo yanlılarının Yer'in dönmediğine ilişkin savlarının Yer'de yapılan gözlemlerle kanıtlanamayacağını gösterip bu savları çürütmek yönündedir, amacım Yer'indöndüğünü kanıtlamak değil!"

Sonsöz

Dialogue, bilimsel, yöntemsel, felsefi, mantıksal, retorik, teolojik, dinsel ve edebi yanlarıyla

çok zengin bir kitaptır. Batı toplumunun tarihinde ve yazıya dökülmüş kültüründe özgün öneme sahip kişiler olarak Plato, Augustine, Galileo ve Marx sayılır. Bu kişilerin, klasikler düzeyine yükselmiş olan yapıtları vardır. Plato'nun *Socratic Dialogue* adlı eserini keyifle okumak için profesyonel filozof; Augustine'in *Confession* adlı kitabını anlamak için Hristiyan; Galileo'nun *Dialogue*'undan zevk almak için bilimsan ve Marx'ın *Das Kapital*'ini zevkle okuyup anlamak için komünist olmak gerekmiyor! Bu eserlerin evrensel değere sahip olmalarının nedeni, kolayca okunabilir olmaları, yazıldıkları tarihsel bağlamlar ve kısmen de özgün konulara değinmiş olmalarıdır: Plato tinsel değerler ve eğitim; Augustine din; Galileo bilim; Marx toplumsal kuram ve uygulama.

Galileo'nun uzmanlık alanı bilim; ancak daha genel açıdan bakarsak, çalışmasını, insanın temel dürtülerinden biri olan **gerçeği araştırma** ya örnek olarak gösterebiliriz.

Kaynaklar:

1. Kuhn, T.S., *The Copernican Revolution*, Harvard Univ. Press, 1966.
2. Lerner, E.J., *The Big Bang Never Happened*, 1991.
3. Finocchiaro, M., *Galileo and the Art of Reasoning*, D. Reidel Pub. Co., 1980.
4. Russel, B., *The Impact of Science on Society*.
5. Uzdilek, S.M., *Galileo Experimental Philosophy and its Influence Upon Classical Physics*, Gruppo Italiano di Storia Della Scienza, 1964

öğretmen dünyası'ndan...

- Bedelli a'kerlik tartışmaları bazı mebusları nasıl isyan ettirdi?
- Türk elçiliği Afganistan'ın Herat kentinde nasıl karşılandı?
- Hangi okulun hamamında delege seçimi yapıldı?
- Bahriye Mektebi'nin silahları Anadolu'ya nasıl kaçırıldı?
- Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışı Amasya'da nasıl kutlandı?
- Köprülü Hamdi Bey Aznavur kuvvetleri tarafından nasıl şehit edildi?
- Almanya'dan uçaklar nasıl getirildi?
- Albay Bekir Sami Bey Eşme'de nasıl karşılandı?
- Fevzi Çakmak Kurtuluş Savaşı'na nasıl atıldı?
- Yunanlılar Bergama'yı nasıl işgal etti?
- Aydın Kuvayı Milliyesi nasıl kuruldu?

Kurtuluş Savaşımızdan gerçek öyküleriyle insan manzaraları...

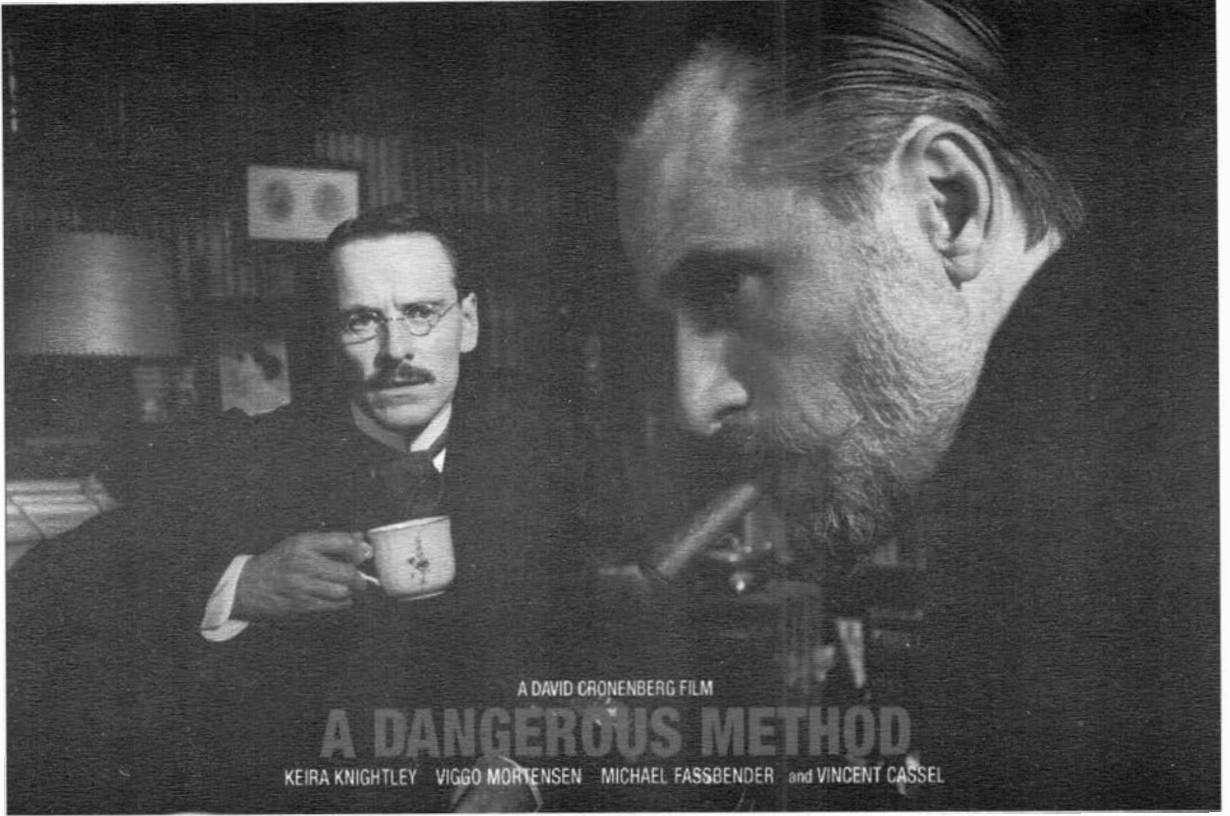
10-18 Mart arası
Bursa TÜYAP Kitap Fuarındayız.

Necatibey Cad. No:13/13 Sıhhiye/ANKARA www.ogretmendunyasi.org
ogdunyasi@gmail.com Tel: (0312) 229 43 25 Belgeç: (0312) 229 45 26

Freud ve Jung'da Psikanaliz ve Din

Erich Fromm

A Dangerous Method (2011) Filminden bir sahne.

Erich Fromm (1900- 1980)

Freud, psikanaliz ve din sorununu, parlak yapıtlarından biri olan 'Die Zukunft Einer Illusion' da inceler. Mitosların ve dinsel ideallerin insan üzerinde derin etkileri olduğunu ilk farkedenden biri olan Jung ise, aynı konuyu Yale Üniversitesi'nde verdiği Terry Vakfı Konferanslarında işlemiştir.(1)

Şimdi ben, bu iki psikanalizcinin tavırları konusunda kısa bir özet yapmak istiyorum. Önce bu davranışımın üç nedenini açıklayayım:

1- Sorunun tartışılmasının günümüzde hangi aşamada olduğunu ve benim çözümlerimin çıkış noktasını göstermek,

2- Freud ve Jung'un bazı temel yaklaşımlarının açıklamalarını yapmak ve önümüzdeki bölümün ana hatlarını ortaya koyabilmek,

3- Çok yaygınlık kazanmış olan bir yanlış inancı, Freud'un dine karşı, Jung'un ise din yanlısı olduğu inancını düzeltmek.

Böylelikle, bu denli geniş kapsamlı konulardaki aşırı basitleştirmelerin yanlışlığını ve psikanaliz ile dinin çift anlamlılıklarını incelemek imkânını da bulabiliriz.

Freud'un 'Die Zukunft einer Illusion' da din konusunda ortaya koyduğu tavır nedir?

Freud'a göre din, insanın kendi dışındaki doğa güçlerine ve kendi içindeki güçlere (içgüdülere) karşı çaresizliğinden kaynaklanmıştır. Ve insanlığın gelişme sürecinin ilk dönemlerinin bir ürünüdür. Bu dönemlerde akıllarını iç ve dış güçlere karşı kendilerini koruyacak bir biçimde kullanmayı beceremeyen insanlar, bunları bazı karşı güçlerle dengelemeye çalışmışlardır. Yani akıl aracılığı ile kavranamayan güçlere egemen olmayı sağlayacak ya da onları bastırmaya yarayacak bir takım duygusal yöntemler ve mekanizmalar geliştirmişleridir. Freud bunun kaynağının çocukluk dönemi izlenimleri olduğunu öne sürer.

Tehlikeli, kontrol edilemeyen ve anlaşılması mümkün olmayan güçler karşısında insan, anılarında bir geriye kaçış yapar ve çocuklukta, babasınca korunma duygusuna sığınır. Baba çocuğun gözünde bilgeliğin düşüncenin ve gücün simgesidir. Sevgisini ve korumasını sağlayabilmek için de, emir ve yasaklarına itaat gereklidir.

Bu biçimiyle din Freud'a göre bir çocukluk deneyinin yinelenmesidir. İnsan kendini tehdit eden tehlikelere çocukluğunda yaptığı gibi aynı yöntemle karşı koyar. Kendi güvensizliğini yenebilmek için, kendini şaşırtan ve korkutan ama aynı zamanda da koruyan babasına teslim olur. Freud dini, çocuklardaki takip edilme fobisine benzeyen nevrozlarla karşılaştırmaktadır. Ona göre din, çocukluk nevrozlarına benzer nedenlerden doğan kolektif bir nevrozdur.

Freud'un dinin psikolojik kökenlerini incelemesi, insanların bir Tanrı'nın varlığı düşüncesine nasıl ulaştıklarını göstermek içindir. Bu sonucun ortaya koyulması, yani bazı psikolojik köklere inilmesi ile iş bitmez. Freud dinsel düşüncelerin bazı illüzyonlara dayandığını ve böylelikle de bunların gerçek dışı olduklarını kanıtladığı iddiasındadır. (Freud kendi araştırmalarının sonucunda görmüştür ki, bir fikrin bir arzuya karşılık olması ve onu tatmine yaraması, bu fikrin yanlış olduğunu kanıtlamaz. Psikiyatristlerin günümüzde hep aynı hataya düşmeleri, Freud'un bu düşüncesini

özellikle belirtmeme yol açtı. Birçok gerçek ve bir o kadar da yanlış fikrin varolması doğaldır. Bu fikirlere insanlar, onların doğru olmasını arzuladıkları için sarılmışlardır. Ama unutmamak gerekir ki, birçok büyük buluşa yol açan da, yine bir takım fikirlerdir. Kimi insanlar tüm güçleriyle bunların doğruluğuna inanıp, bunu ortaya çıkartmaya çalışırken, bir sürü yeni gerçeğe ulaşmışlardır. Böyle büyük bir ilginin varlığı olayı, dıştan izleyene garip ve hastalıklı bile gelse, bu hiç bir zaman herhangi bir yargının ve de yorumun yanlışlığının kanıtı olamaz.

Geçerliliğin ölçütü, kişiyi o ilgiye iten (motive eden) nedenlerin psikolojik analizi ile belirlenemez. Burada önemli olan, getirilen kanıtların mantıklı bir düşüncenin temel kavramlarıyla çelişip çelişmediğidir.

Freud daha sonra dinin illüzyoncu (hayale dayanan) karakterini gösterme çabasını da aşarak, dini bir tehlike olarak açıklamaya yönelir. Freud için din bir tehlikedir, çünkü, tarih boyunca kendine bağladığı bir takım olumsuz kurumların toplum içinde yerleşmesini sağlamıştır. Sonra insanlara bir hayale inanmayı öğretir. Daha da önemlisi, eleştirici düşüncenin engellenmesine, böylelikle de zekanın köreltilmesine yol açar. Bu eleştiriler

Sigmund Freud
(1856 - 1939)

Carl Gustav Jung
(1875 - 1961)

aydınlanma çağının tüm düşünürlerince de kiliseye karşı yöneltilmişti. Ama Freud'un düşünce sistemi içinde bu eleştiri, on sekizinci yüzyıl filozoflarınınkinden çok farklı bir biçim kazanmıştır.

Freud'un analitik çalışmasında ortaya koymak istediği, eleştirici düşüncenin yasaklanmasının beliri bir noktada diğer alanlardaki eleştirel yeteneklerin de zayıflamasına yol açtığıdır. Böylelikle bu yasaklamanın, aklın gücünü engelleyeceğini de ileri sürer.

Freud'un dine karşı yönelttiği üçüncü eleştiri, ahlaki çok şüpheli bir temele oturtmasıdır. Eğer ahlaki kuralların geçerliliği, bunların Tanrı'nın buyrukları oluşuna bağlıysa, ahlakın gelecekteki varlığı ya da yokluğu Tanrı'ya olan inanca bağlı olarak değişecektir. Ve Freud dinin bir yıkım, bir çöküntü, gerileme içinde olduğunu görüyordu. Eğer din ile ahlakın birbirlerine olan bağlılığı koparılmazsa, gelecekte insanların tüm değer yargıları tehlikeye düşecekti.

Freud'un dinin tehlikeye düşüreceğinden korktuğu idealleri ve değer yargıları da böylelikle gün ışığına çıkmış oluyordu. Akıl, insanlığın acılarının azaltılması ve geleneksel ahlak. Freud'un eleştirilerine katılmayabiliriz. Çünkü o, inandığı idealin ne olduğunu apaçık söylemiştir. İnsan sevgisi, gerçek özgürlük. Önemli olan Freud'un bu temel inançlarını kavramak ve bunlara katılmaktır.

Özgürlük ve akıl, Freud'a göre, değişmeli olarak birbirleriyle bağımlıdır. **İnsan babasal bir Tanrı illüzyonundan vazgeçtiği anda, evrendeki yalnızlığının ve anlamsızlığının bilincine varır.** Babâ evini terk etmiş bir çocuk gibi, mahzun ve şaşkın kalıverir öyle orta yerde. İşte bu hastalıklı ve basit fikrin aşılması, insancıl evrimin en önemli amacıdır. İnsan kendini, acı da olsa gerçeği tam olarak görebilecek ve kabul edecek biçimde geliştirmek zorundadır. **Kendi gücünden başka güvenecek hiçbir şeyi olmadığına inanırsa, o güçlerini doğru ve yerinde kullanmayı öğrenecektir.** Kendini tehdit eden ve koruyan bir otoritenin bilinçaltı baskısından kurtarabilen özgür insan, aklının gücünü kullanıp, dünyayı ve onun üzerindeki kendi yerini, görevini kavrayabilir. Kendi başımıza düşünmeye cesaret edebilmenin tek yolu, kendimizi yetişkin olarak almak ve belirli bir otoriteden korkan, ona bağlı bir çocuk gibi davranmaktan vazgeçmektir. Bunun tersi de, aynı şekilde doğrudur.

Ancak kendi başımıza düşünebilmesini becerdiğimiz zaman, o otoritenin egemenliğinden kendimizi kurtarabiliriz. Freud'un çaresizlik duygusunu, dinsel yaşantının karşıtı olarak belirtmesi çok anlamlıdır. Çünkü bir çok teologlar ve bir ölçüye kadar Jung bağımlılık ve güçsüzlük duygularını, dinsel olgunun özü olarak saymak eğilimindedirler. Freud ise, dolaylı yoldan olmakla beraber, dinsel yaşantının temelini, bağımsızlık duygusu ve insanın kendi gücünün bilincine varması olarak açıklamaktadır. Daha sonra bu temel ayrımın din psikolojisinde ne denli önemli sorunlara yol açtığını da göstermeye çalışacağım.

Şimdi Jung'a dönecek olursak, onun hemen her noktada Freud'la çeliştiğini görürüz.

Jung, çıkış noktasının genel ilkelerini açıklamakla işe girişir. Freud, William James Dewey ve Macmurray gibi mesleği filozofluk olmasa da, olaya psikolojik ve felsefi açılardan yaklaşırken, Jung kitabının başında şu açıklamayı yapar : 'Kendimi yalnızca olguların gözlemi ile sınırlamak ve her türlü metafizik ya da filozofik tutumdan kaçınmak istiyorum. sonra da psikoloji ile dini, filozofik düşünce biçimlerinden kaçınarak nasıl analiz edeceğini gösterir. Kendi bakış açısını 'olguculuk' olarak niteler. Yani ilgilendiği konular, olaylar, deneyler, ve yaşanmış anılar, kısaca olgulardır. Söz konusu edilen olgunun gerçekliği ise bir olaydır, bir yargı değil. Örneğini psikolojik ilmi bakirelik bozulmadan doğum yapma motifini ele aldığı anda, yalnızca bu olgunun varlığı ile ilgilenir. Bu düşüncenin doğru ya da yanlış oluşu, onun araştırma alanına girmez. Bir düşünce

var olduğu anda psikolojik açıdan doğrudur. Eğer yalnızca bir bireyin düşüncesi olma özelliğindeyse psikolojik varlığı öznelidir. Bir düşüncenin nesnel olabilmesi için, büyük insan gruplarınca ortak olarak kabul edilmesi gerekir.

Jung'un dini nasıl analiz ettiğini açıklamadan önce, yeri gelmişken metodolojik varsayımlarını iyice bir eleştirmekte yarar görüyorum. Jung'un gerçeği yorumlama tekniği tutarsızdır. Gerçeğin bir yargı olmayıp, bir olay olduğunu ileri sürüyor. Yani, bir fil varolduğu için gerçektir. Ama gerçeğin her zaman ve zorunlu olarak bir yargıya dayanması gerektiğini unutuyor bu arada. Gerçek yalnızca bizim duyu organlarımızla algılayıp belirli sözcüklerle adlandırdığımız görüntü ve belirtilerin bir tanımlaması değildir. Jung bir düşüncenin var olduğu anda, psikolojik olarak doğru olduğu sonucuna varıyor. Fakat, bir düşüncenin varlığı, onun bir yanıltma ya da bir gerçeğe karşılık oluşuna bağlı değildir. Yine bir düşüncenin varolması, onun hiçbir zaman salt bu varoluşu ile doğru olması sonucunu da doğurmaz. Bir psikiyatrist bile, bir düşüncenin doğruluğu ile ilgilenmeden, yani onu salt bir olgu olarak alıp çalışamaz. Başka bir deyişle, hastanın yeniden yaşamaya çalıştığı olaya olan ilgisini bilmeden, o düşüncenin kişisel bir aldanma veya paranoyik bir yaklaşım olduğuna karar verilemez.

Jung'un varsayımları yalnızca psikiyatrik bakış açısından değil, temsilcisi olduğu rölativizm yönünden de tutarsızdır. Freud'dan farklı olarak din yanlısı gibi gözüke de, temelde Jung, Yahudilik, Hristiyanlık ve Budhizm'in özüne tam ters düşmektedir. Çünkü bu dinler gerçeğe ulaşma çabasını insanın en önemli erdemi ve görevi olarak görmektedirler. Jung, aldığı tavrın getirdiği zorlukların farkındadır ama bunları çözmek için seçtiği yöntem tutarlı değildir. Öznellik ve nesnellik kavramlarının ne denli esnek ve değişken oldukları açıktır. Buna rağmen Jung, bu iki varoluş biçimini birbirinden ayırmaya çalışır. Ona göre nesnel olan birşey, öznel olan bir diğerinden daha doğru ve daha geçerlidir. Nesnel ile öznel arasındaki ayrımın temeli, bir düşüncenin yalnızca bir kişiye ait olması ya da bir toplulukça paylaşılması olgularında yatar. Peki bizler 2. Dünya Savaşında milyonlarca kişinin ortak olduğu, kitlesel bir çılgınlığa tanık olmadık mı? Milyonlarca insanın akıl dışı ihtiraslarının kölesi olarak aldatıcı ve sapık düşüncelere kapıldıklarını, bunların peşinden koştuklarını yaşamadık mı ? Onların bu yanlış düşünceleri bireylerin tek başlarına yarattıkları saçmalıklardan daha mı tutarlıydılar? Bunları nesnel olarak açıklamanın ne anlamı, ne yararı var? Kısaca büyük insan kitlelerince paylaşılması, bir düşüncenin doğruluğunu kanıtlamaz. Jung'un nesnel ve özneli birbirlerinden ayırmakta kullandığı yöntem, az önce açıkladığım, rölativizm konusundaki yaklaşımın aynasıdır. Buradaki rölativizm bir düşüncenin toplumca kabul edilmesini, onun geçerliliği gerçekliği ve nesnelliği için bir ölçü olarak alan sosyolojik bir rölativizmdir.

Bu metodik varsayımlarını ortaya koyduktan sonra Jung, din nedir, konusundaki temel görüşlerini

açıklamaya gireriz. Dinsel yaşantının doğası nedir ? Bu konuda Jung, birçok teologla aynı düşünceyi paylaşır. Kısaca şöyle özetleyebiliriz bu yaklaşımı : Dinsel yaşantının (dinin) kaynağı insanların kendilerini, kendilerinden üstün olan bazı güçlere tevekkülle teslim etmeleridir. Jung dinin, Rudolf Otto'nun 'Numinosum' diye tanımladığı ve insancıl bir isteğe bağlı olmadan var olan dinamik bir varlığın ya da etkinin dikkatli ve titize izlenmesi olduğunu ileri sürer. Bu varlık, insanı denetler ve yönetir. İnsanlık bu gücün (varlığın) yaratıcısı değil yalnızca kuludur.

Dinin bu tanımlamasından, yani insanın bir dış güç tarafından belirlenmesinden hareketle Jung, yeni açıklamalara gireriz. Ona göre bilinçdışının dinsel bir doğası vardır.

Bilinçdışı, insan ruhunun bireysel yaşantısının bir bölümü olarak açıklanamaz. Bu daha çok bizden bağımsız bir gücün, varlığımızın üzerindeki etkileri ve yansımasıdır. İnsanın rüyasında kendi bilinçdışından bazı sesler ve izlenimler algıladığını ileri sürmesi hiçbir şeyi kanıtlamaz. Sokaktan gelen sesleri de, kendi iç sesiymiş sanabilir insan. Yani bu yanıltıcıdır ve güvenilemez.

Tek bir durumda, bu seslerin gerçekten kendi dış bilinçlerinden gelen sesler olarak kabul edilmesi mümkündür. Bu da, bilinçli kişiliğin bir bütünlüğün bir parçası veya büyük bir daire içinde küçük bir daire olması halinde geçerlilik kazanır. Küçük bir banka memurunun arkadaşına çalıştığı bankayı gösterip 'işte benim bankam' demesi gibidir bu.

Dinin ve bilinçdışının böyle tanımlanmasının doğal bir sonucu olarak Jung, bilinçdışının bizim üzerimizdeki etkilerinin 'temel dinsel olgular' olarak belirlendiğini savunur. Yani dinsel dogmalar ve rüyalar dinsel olgulardır, çünkü bizim dışımızdaki bir gücün bizi yönetişinin yansımasıdır. Jung'un mantığı gereği, ruh hastalıklarını da dinsel olgular olarak açıkladığını ise eklemeye gerek yoktur.

Freud ve Jung'un dine yaklaşımlarını ve onun kaynağını açıklama çabalarını kısaca inceledik. Acaba yaygın olan şu kanı 'Freud dine karşı, Jung dinden yanadır' hala geçerli mi ? Yaptığımız inceleme ve karşılaştırma, bu basitleştirici görüşün tamamen yanlış bir aşırılık taşıdığını sanırım ortaya koymuştur.

Freud, insancıl evrimin hedefinin şu amaçlara ulaşmak olduğuna inanır : Bilgi, (akıl, gerçeklik, mantık) insan sevgisi, acıların azaltılması, özgürlük ve sorumluluk taşıyacak güce erişmek. Bu idealler ise tüm büyük dinlerin ahlaki temelini oluşturur. Batı ve Doğu kültürleri, bu temeller üzerine kurulmuştur. Konfüçyus'un, Lao-Tse'nin Budha'nın, diğer peygamberlerin ve İsa'nın öğretileri hep bu idealleri savunur. Bu dinler ve öğretiler arasında (yer ve zamana, hitap edilen topluluğa göre değişen) deyiş farklılıklarının olması doğaldır. Örneğin, Buddha ağırlığı acıların azaltılıp yok edilmesine verirken, peygamberler adalet ve anlayışlı olmaya önem vermişler, İsa ise insan sevgisini öne

almıştır. Görünürdeki farklılıklara rağmen tüm bu dinsel önderlerin, insanlığın gelişmesindeki amaçlar ve biçimler konusunda tam bir uyum içinde olmaları ilginçtir.

Freud, dinin bu ahlaki temellerini savunmakata ve bu amaçların gerçekleşmesini önleyici oldukları sürece, dinin doğa üstü ve biçimci yanlarını eleştirmektedir. Doğa üstü güçlere ve insanı aşan şeylere tapınmayı, insanlığın gelişimindeki aşamalardan biri olarak gören Freud, bunların o çağlarda gerekli ve zorunlu olduğunu, ama gereğinden fazla gündemde kaldıklarında insanlığın ruhsal gelişimini engellemekten öteye gidemeyeceklerini savunmaktadır. Bu nedenle, Freud'un dine karşı olduğu yolundaki inanç, yanıltıcıdır. Böyle bir yargıya varmadan önce, onun dinin dinin hangi yanlarına karşı olup eleştirdiğini, hangi yanlarına ise taraftar olduğunu araştırmak gerekir.

Jung içinse dinsel yaşantı, özel duygusal bir süreçtir ve insanın kendisini bilemediği yüksek bir güce teslim etmesi olarak belirir. Bu gücü ister Tanrı, ister bilinçdışı diye niteleyelim, sonuç değişmez. Yukarıdaki tanımlama, Hristiyanlık içinde Luther ve Calvin'in öğretilerinin temeli olan belirli bir dinsel yaşantı biçimini tam karakterize ederken, öte yandan dinsel deneyin bir başka tipiyle çelişmektedir. Gerçeğe bu göreceli yaklaşımı ile Jung'un din anlayışı, Buddhizm, Yahudilik ve İsa öğretileriyle çatışmaktadır. Adı geçen dinlerde insanın görevi, gerçeği araştırmaktır ve bu kaçınılmaz olan bir zorunluktur. Pilatus'un gerçek nedir, diye sorması bile yukarıdakiler dışında kalan tüm büyük dinlerde, dinsiz bir tavır sayılır. Yani bu açıdan bakınca, araştırmak ve ileri gitmek çabası, günahla eş anlamlı olur. Freud'la Jung'un yaklaşımlarını özetleyecek olursak, Freud dini ahlaki açıdan eleştirirken, asıl özünü savunmakta ve bu değerleri koruma endişesi ile hareket etmektedir. Bu nedenle yaklaşımını kuşkusuzca 'dindar' olarak niteleyebiliriz. Jung ise, dini kısıtlayıcı bir biçimde psikolojik bir olguya indirgeyip, bu yolla açıklamaya çalışırken, bir yandan da bilinçdışına dinsel bir anlam kazandırmak istemektedir.

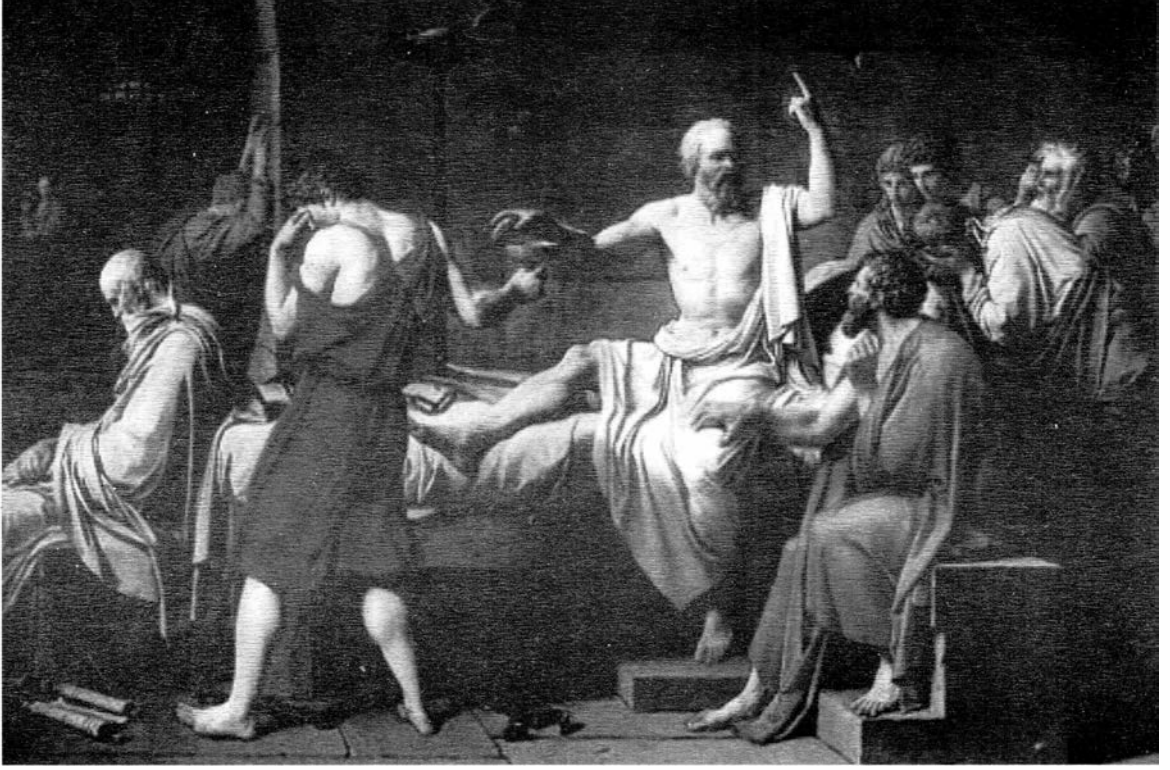
Dipnotlar

(1) 1937 yılında verilen bu konferanslar 'Die Psychologie und Religion' adı ile 1940 yılında kitap olarak yayınlanmıştır.

İnsan Köprüsünden Geçerken

Bahadır Kula

Felsefeden bahsetmek isterim öncelikle. Ama felsefe yapacak değilim, çünkü geleneksel anlamda felsefenin bittiğine yürekten inananlardanım. Bunu söyleyenler disiplinin önde gelen üstatları (Wittgenstein, Rorty, Heidegger gibi isimler) olduğu için gönül rahatlığıyla dile getiriyorum bunu. Onlardan daha iyi bilecek durumum yok sanıyorum. Bana göre felsefenin başlangıcı demek kaybedilen bir zamana yakılan ağıt demek. Düşünce ancak bir kaybın ardından belirebilen bir şey galiba. Bu da öncelikle kadın ve erkeğin eşit olduğu bir çağın arkada bırakılmasının ardından meydana gelen politik karmaşanın anlamlandırılmasıyla yakından ilgili bana göre. Burada dikkati çeken iki şey geçmişe duyulan özlem ve mutluluk/ahlak sorunsalıdır. Bunlar dinlerin de ana temalarıdır ve felsefe denilince artık pek akla gelmeyen şeylerdir.

Mutluluk ve altın çağ, pre-modernist olarak adlandırabileceğimiz düşünce akımının önde gelen temalarından. Modern zamanlarla birlikte politikanın da eski anlamını yitirdiğine dair Arendt, Strauss ve MacIntyre tarzı vurguyu konuya aşına olanlar bilirler. Bu aslında insan yaşamındaki büyü bozumundan sonra ahlaki bir dünyanın hala nasıl mümkün olabileceğine dairdir. Bu akımı düşününce Freud ve Nietzsche geleneğinin insan tanımına ister istemez bir geri bakış atmak geliyor insanın içinden. Bence bu hermöneytik geleneğin ana sorunsalı altın çağı ardında bırakmış bir yarım-varoluş, bir sorunlu varlık olarak insanın kaderinin ne olacağıdır. Bu da elbette vicdanla ilgilidir.

İnsan, söz konusu mutluluk çağını geride bırakmış ama mutluluk arayışı içinde, Öteki'yle sorunlu olan varlık: Ya bulunduğu Rousseaucu ilkel dünyada kalmalıydı ya ahlaki sorunu halletmeliydi ya da, Nietzscheci free spirit par excellence varoluşunun ima ettiği şekilde vicdanını çıkarıp atmalıydı. İşte marazi olan, patolojik olan bu arada kalmışlık durumu insan için. (Sonluyla sonsuz arasındaki, Kierkegaard'ın ifade ettiği şu varoluş) Nietzsche bu nedenle Zerdüşt'ün o meşhur sözleriyle insanın arada kalmış bir geçiş güzergahı olduğunu ifade ediyordu. Buradan "Tanrı öldü" ilanının aslında çok geç bir haber verme olduğuna gelmem gerekli. Tıpkı Nietzsche'nin dediği gibi Tanrı'ya dair gelenekler zaten söz konusu umutsuzluk nedeniyle ortaya çıkmış gelenekler. Az önce de dediğim gibi kayıp olmasaydı kavram da olmayacaktı zaten. Bu anlamda zaten baştan ölü doğmuş bir tasarımdan bahsettiğimizi söylemek gerekli. İşte bu kronik umutsuzluk bu geçiş güzergahının başlıca emarelerinden biri.

Ama insanın bir geçiş varlığı olması ve Tanrı'nın ölümü teması özellikle modern çağ için daha geçerli görünüyor galiba. Bunun pre-modernist gelenek tarafından vurgusunun yapıldığı çok açık emareleri var: Antik Yunan ve Yahudi kaynaklı teleolojik insan görüşünün ve (Hegel'in de peşinde olduğu) organik toplum yapısının yok oluşu, insana dair bir ortak iynin artık tanımlanamaz oluşu, daha doğrusu tanımlanmak istenmeyişi, Schmitt, MacIntyre tarafından vurgusu yapılan dünya görüşlerinin şu anarşisi. Kısacası modern politik ve ahlaki söylemlerin üzerini daima örtmek istedikleri büyük ve açıklamamaz bir kriz. Biz modernler ahlak üzerine konuşmaktayız ama bizatihi bu konuşmanın işlevi ahlaki yaşam biçiminden uzakta olduğumuz gerçeğinin üzerini örtmeye yarıyor. Ahlak üzerine gerçek bir konuşmaya söz dağarcığımızın ve kelimelere yüklediğimiz yanlış anlamların engel olması durumu. Tek bir sözle bir ahlak müsameresi. Nietzsche sadece Tanrı'yı değil onun geride kalan gölgesini de ortadan kaldırmaktan bahsederken gölgeyle ifade ettiği şey aslında bu müsamereden başka bir şey değil. İşte modern hayatın anatomisi bu şekilde bize kendisini ele veriyor: "Ansiyen rejimin" Tanrı'sının ortadan kalkması aslında gerçek soruna dair bir ipucu vermiyor bize. Çünkü hala bu mitolojinin artıkları olan kavramlarla iş görmeye devam ediyor sözde

özgür tınler. Bu trajediyle yüzleşmekten kaçınıyorlar. Bilim, sosyalizm, faydacılık, liberalizm gibi sözde ruhaniyet ötesi olan ama eski ahlaki dünyanın ölü kavramlarıyla iş görmeye çalışan idealler peşinde koşulması müsameresi. Buna bir de ideolojilerin, felsefi söylemlerin ağıdalı teknik jargonunu eklemeliyiz: Felsefe mutluluk arayışı kaynaklı ana güzergahından ne kadar kayıyorsa anlattığı şeyler daha bir karmaşık hale geliyor açıkcası. Başarısızlığıyla doğru orantılı olan bu giriftliği oldukça ironi dolu aslında.

MacIntyre bu sözde ahlaki konumdan vazgeçmemiz gerektiğini söylüyor. Bu anlamda söylediği şeyin ne gariptir ki Nietzsche'nin ifade ettiği yüzleşmeyle aynı şey olmasını anlamak önemli. Düşüncesi, aslında biz modernlerin temel bir tercihle yüz yüze olduğumuzu anlatıyor. Aydınlanma sonrası bürokratik liberalizm dünyası elde bir veri olarak kaydedilince geriye aslında sadece iki seçenek kalmakta. Bürokratik liberalizmden, Aydınlanma'dan, birinci (ve ikinci) Bilimsel Devrim'den sonra ortaya çıkan dünyada ya Aristocu erdem öğretisine ya da Nietzscheci will to power dünyasına evet dememiz gerektiğini söylüyor. Kendisinin tercihi elbette ilki. Bu görüşü burada tartışacak değilim. Ama söz konusu yarılmayı açık bir biçimde ifade ettiği için bu görüşe değer veriyorum açıkcası. Gerek Yunan gerekse Yahudi kaynaklı antikite, düzenin erdem olduğunu, zaten daha baştan doğada (ikinci Bilimsel Devrim'den sonra hiç de geçerli görünmeyen bir öğreti) ve kutsal yazıda mevcut olduğunu, insanın tek yapması gerekenin bunu alıp kendi yaşam evrenine uygulamak olduğunu öğretiyordu. Modernite ahlaki ve politikası ise bambaşka bir yöne açılıyor: Burada tabula rasa, Dasein gibi kavramlarımız var ve insanın kendisini doğaya bakarak değil içindeki derin hiçliğin uçurumuna bakarak yaratması gerektiğine dair öğretiyi düşünürsek örneğin, bu uçurumun derinliğini fark edebiliriz. Sartre'ın bad faith kavramsallaştırması örneğin, insanın yaşam yolunda doğada var olduğunu düşündüğü düzene göre hareket etmesi olgusuna karşıt biçimde tasarlanmış bir çerçevedir.

Bu derin yarılmanın ana hatlarını izlersek eğer esaslı farklılıkları çok çabuk biçimde ayırt edebiliriz sanıyorum. Modern dünyayı önekiye göre farklı kılan temel olgulardan ilki bence organik toplum yapısı dediğimiz şeyin çözülüşü. Bununla anlatmak istediğim şey mikro ve makro düzeyler arasındaki, bireyle toplumun bütünlüğü arasındaki çıkar ve mutluluk birliğinin (daha doğrusu bunun düşüncesinin, "ideoloji") yok oluşudur. Toplumsal yapının bu atomlara ayrılışının derin izlerini sadece ahlaki, politik söylemlerde değil bilimsel söylemlerde de görebiliyoruz. Darwinizmin survival of the fittest öğretisi bildiğimiz gibi beşeri dediğimiz bilimlere bile sirayet etmiştir. Canlı yaşamının ortak iynin etrafında şekillenmiş bir bütünlüğe değil de atomlarına ayrılmış bir iyi/ çıkar farklılığına dair oluşu gerçeği bir kez idrak edildikten sonra eski dünya görüşünün aynı istikrarı koruması pek mümkün görünmüyordu. Bu öğretinin hem

liberal hem de sosyalist iki ayrı akıma önemli ölçüde kaynaklık etmiş olması dikkat çekici. Bir yandan bu öğreti liberal dünya görüşü içinde hazmedilmeye çalışılırken diğer yandan sınıf savaşımı tezlerini güçlendirecek bir esini sağlayabilmiştir. Bürokratik liberal dünyanın bu konuda bize söyleyebileceklerini ifade etmek de gereksiz gibi görünüyor doğrusu. Parti savaşlarının olabildiğince şiddetli olduğu, parlamentarizmin toplum için ortak bir iyinin ifade edilışinden olabildiğince uzak olduğu, pazar ekonomisinin bireyciliğinin toplumun bütünlüğü adına son kaleleri zapt ettiği ve son ahlaki bağları çözdüğü bir dünyanın eleştirisi günlük hayatımızın parçası olmuş bir şey. Üstelik bu iktidar sizden bir gün herhangi bir formu doldurmanızı isterken ertesi gün kendisi için ölmenizi istiyor. Bürokratik ruhsuzlukla ve bireycilikle devlet otoritesinin muazzam feragat talebi arasındaki bu komik yarıma yine bize Nietzsche'nin ifade ettiği gölgeyi hatırlatıyor. Ahlakın bireyler ve uluslar arasındaki (Westphalia sonrası dediğimiz şu çağ) bitmez mücadeleler tarafından aşındırıldığı bir dünyada Tanrı'nın gölgeleri hala etrafta gezmektedir. Örneğin bu bir yandan vatandaşlık bilinci diğer yandan sınıf bilinci olarak karşımıza çıkıyor. Kimi zaman muhafazakarlık gibi kavramlarla da karşımıza dikiliyor. Alesdair McIntyre bu manzaranın karşısına örneğin site öncesi Yunan heroik toplum biçimini koyuyor. Kendi tarihimiz açısından bakarsak uzaklarda aramamız gerekmiyor bunu: Osmanlı adalet düzeni dediğimiz şey bireylerin toplum içindeki konumlarından kaynaklanan hak ve görevlerini yerine getirmeleri halinde toplumun bir bütün olarak refaha kavuştuğu bir idealden başka bir şey değil.

Bu yarıma hattının diğer bir tarafında insana ve doğaya dair teleolojik görüşün ortadan kalkması var. Aristocu erdem ahlakı öğretisine göre insan erdemlerini geliştirerek kusursuzluğa yaklaşması gereken ve bu şekilde mutluluğa ulaşan varlıktır. Bu yolculuğunda doğa kendisine eşlik edebilir. Tıpkı bir kitap gibi okunabilen ve okunması gereken doğa, düzenin ve simetrinin nasıl olduğunu insana gösterecektir. İnsan aslında doğanın asli unsuru olmayan (doğu felsefelerinde bunun zıttı öğretilerle karşılaşırız) karmaşadan ve kaostan erdemler lehine vazgeçecektir ve bu onu mutluluğa götürecektir. Buradaki en nihai teleoloji insanın erdemlerle mutlu olmak için dünyaya gelmiş olduğu. Modernitenin gelişiyile birlikte tanık olduğumuz şey bu teleolojinin yıkılmasıdır. İnsanın neliği, örneğin tıpkı Descartes'ın uzamsal evrende bir hiçlik olan ruhu gibi dünyanın objektif manzarasından çekilen bir şey artık. Modern düşünceyle birlikte insan yaradılış itibarıyla üzerinde bir amaçsallık izi kazanmamış "özgür" bir varlıktır. Az önce ifade ettiğim gibi bir tabula rasa, Dasein'dir o. Eğer liberalizm politik felsefesinin tarihi kökenlerine bakarsak bu geleneğin herhalde temel itibarıyla bu amaçsal tanıma zıtlıkla kendisini oluşturduğunu görürüz. Objektif bir doğum işareti olmadığı için insanın neliğini tanımlayacak resmin de objektifliği kuşkulu hale

geldi. Doğanın okunabilir bir kitap olmaktan çıkıp dilsiz bir nesneye dönüştüğü bir paradigma değişimi. İnsanın kendi kendisini yaratması, tanımlaması olgusu da yeni bir şey bu anlamda. Eski dünyanın ahlaki şablonunda ödevler ve haklar bireyin toplum içinde bulunduğu konuma göre belirlenirdi. Bireyin tanımı da bu çerçeve içinde mümkündü. İnsanlar için ortak bir iyi kavramı sunma sorunsalı için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Bu modern akıl için kim bilir belki en büyük günahlardan biridir.

Bu yarıma hattının izlerini anlatmamın temel sebebi adına ahlak dediğimiz olgunun eski haliyle devamı için bugün artık hiçbir koşulun kalmamış olmasıdır. Anlatmak istediğim şey iki dünya arasında, yani kapitalizm öncesi ve sonrası dünyalar arasında basit bir iyi-kötü karşılaştırması değil bu anlamda. Sadece Nietzsche'nin belirttiği şekliyle ve MacIntyre tarafından vurgulandığı biçimiyle elimizde olan malzemenin eski dünyanın yıkıntılarından başka bir şey olmadığını ve bunu kabullenmek istemediğimizi anlatmak isterim. Teleolojik, simetrik, organik dünyanın sona erişinden sonra ahlaki fikirlerimizi ifade etmek için kullandığımız kavramlarla eskilerin bu sözcükleri kullanırken ifade etmeye çalıştığı şeyler birbirini tutmuyor aslında. Örneğin Marksist bir ahlaktan ya da liberalizmin ahlakından bahsedebiliyoruz. Ya da bir Hristiyan düşünür kendisini diğer yandan anarşist olarak tanımlayıp Hristiyanlığın özüyle anarşizmin birebir uyuştüğunu söyleyebiliyor. Varoluşçuluğun öncüsü sayılan bir düşünür aynı zamanda dinsel bir düşünür olarak da kabul edilebiliyor. Protestan ahlakı, iş ahlakı gibi modern kavramları da düşünebiliriz mesela.

Ahlakın bilinen haliyle yitirilışine dair bu üzerini örtme insanın bir geçiş varlığı olarak sahip olduğu ikircikli konumun krizinin de fark edilmesinin ertelenmesi anlamına geliyor. Bunu söylerken anlatmaya çalıştığım şey mutlaka Nietzscheci bir "büyük politika" değil. Böyle bir politikanın doğru ve inandırıcı olmadığını, buna ilaveten ahlaki kaybın yarattığı şokun paradoksal bir uzantısı olduğunu düşünüyorum. İnsanın öğretiler, yeni mitolojiler, düzenler ve sistemler inşa etmekten başka çaresi yok. Fakat modern öğretiler bir yaratma değil üzerini örtme işleviyle hareket ediyorlar, daha doğrusu trajik sorumluluklardan kaçıyorlar. Hannah Arendt'in politikanın modern çağda oikos'un alanına hapsedilişine dair anlatıları bu trajik sorumluluktan kaçışın iyi bir açıklaması gibi geliyor bana. Ahlakın yitirilışinin fark edilmesinin de bu anlamda bir erdem olduğunu düşünüyorum. Altın çağa dönmenin vicdanımızı çıkarıp atmak kadar bir imkansızlık olduğu düşünülürse yapmamız gereken en önemli şey ahlaki başarısızlıkla yüzleşmekten başka bir şey değilmiş gibi görünüyor.

SPİNOZA'NIN TANRISI

Abdullah Şevki

Baruch Spinoza (1632-1677)

Dinler, insanlık tarihi boyunca Tanrı devletini ya da ölüm sonrasında vaad edilen Tanrının hiyerarşik “öte dünyası”nı spekülâtif biçimde ve inanç eksenli olarak vahye dayanan kutsal denilen metinler aracılığıyla asıl “gerçeklik” olarak sunmuşlar, filozoflar da ruh tözüne uygun olarak içinde yaşadığımız maddi dünyayı genellikle dinsel-mistik dogmatik etkileşimler, inanç koşullanmalarına koşut olarak Tanrısal dünya gerçekliği karşısında yok etmeye, geçersiz kılmaya, duyularımız bağlamında aldatıcı görüntüsel yapıda olduğunu kanıtlamaya çalışmışlardır.

1-GİRİŞ

Felsefi kuramlar ortalama okurda ilk bakışta karmaşık ve anlaşılabilir izlenimi yaratmalarına karşın toplumdan bağımsız bireysel kurgular(fiction) olmayıp ortaya atıldıkları çağın ekonomi- politik gelişiminin ideolojik ürünleridir. Bu anlamda, toplumda üretim güçleri ve ilişkileri gelişirken devrimci, ilerici düşüncelerden oluşan felsefi kuramlar üretileceği gibi geride kalan ve toplumun yeni aşamasında bir süre daha etkili olmaya devam edecek olan eski üretim ilişkilerinin üstyapısal öğelerini, gerici yorum ve düşünceleri, kavramları içinde barındıran tutucu felsefi kuramlar da olacaktır. Aşağıda yorumlayacağım Spinoza'nın felsefesinin de bu genellenmenin dışında olmadığını burada belirtmeliyim. Batı felsefesinde metafizik bağlamda geliştirilmiş olan tüm düşünceler genelde özne ile dış dünyanın varlığına ve etkileşimine yöneliktir. Yani bir zihin(mind)-beden(body) ikiciliği(dualism)vardır. Buna göre kimi felsefeler özneyi(düşünsel-zihinsel olanı) öne çıkartırken, materyalist felsefeler de öznenin bağımsız bir dış dünyanın varlığını(nesnel olanı-bedeni) ve dış dünyanın özne ile çakışık(monist) maddi temele dayalı ilişkilerini öncül olarak kabul etmişlerdir.

Dinler, insanlık tarihi boyunca Tanrı devletini ya da ölüm sonrasında vaad edilen Tanrının hiyerarşik "öte dünyası"nı spekülasyon biçiminde ve inanç eksenli olarak vahye dayanan kutsal denilen metinler aracılığıyla asıl "gerçeklik" olarak sunmuşlar, filozoflar da ruh tözüne uygun olarak içinde yaşadığımız maddi dünyayı genellikle dinsel-mistik dogmatik etkileşimler, inanç koşullanmalarına koşut olarak Tanrısal dünya gerçekliği karşısında yok etmeye, geçersiz kılmaya, duyularımız bağlamında aldatıcı görüntüsel yapıda olduğunu kanıtlamaya çalışmışlardır. Bu bakımdan felsefi düşünceler tarihi ideolojik açıdan kabaca iki ana çelişki olarak Tanrı'yı ve dini destekleme ya da Tanrı'ya, Tanrısal olana karşı çıkma, maddeyi ve maddi yaşamı yüceltme tarihidir. Felsefe ve din en azından Aydınlanma dönemine kadar iç içe, etkileşimli bir gelişme sürdürmüştür. Sadece tekçi(monist) materyalizm bu dünyanın, yani zihinsel olanla bedensel olanı çakıştıran maddi hayatın felsefesidir. Dinler öncesi mitoslar dönemindeki ilkel toplumlarda da şamanın bağlantı kurduğu bu dünyadaki olayları etkileyen öte dünya denilen bir ruhlar dünyası vardır. İdealist felsefeler bağlamında dışımızdaki maddi dünya ne ölçüde geçersizleştirilirse, özne, dinsel- ruhsal ve gizemli olana, yani Tanrı'ya o ölçüde daha çok yaklaştırılmış olacaktır. Bu temel idealist yaklaşımın kökeninde de Descartesçi anlamda düşünebilen öznenin(Res cogitans) zihinsel yapısının maddi ve yer kaplayan nesnelerden(Res extensa)farklı olması yer almaktadır.

2.SPİNOZA'YI ETKİLEYEN 17. YÜZYIL KOŞULLARI VE DÜŞÜNÜRLER:

On üçüncü yüzyılda Hristiyan dinbilim ve felsefenin vahiy temeline dayanarak uzlaştırılmasına çalışılmıştır. Bir olan yetkin Tanrı nasıl yetkin olmayan çoklu dünyayı yaratmıştır? Sorun budur. Bilimsel yöntem 1550 ile 1700 yılları arasında Avrupalı düşünürler tarafından keşfedilmiştir. Latin Ortaçağında, doğa olaylarının nasıl açıklanacağı, ölçüleceği, doğanın keşfi başlatılmıştır. 17.yy sırf bu nedenle çok önemlidir. Bilgi scientia olarak adlandırılırdı bu sözcüğün anlamı daha sonra science'a dönüşmüştür. Science artık herkesin bir parça bildiği bilgi ile bağlantılı değildir modern zamanlarda. Scientia gibi bir şairin, marangozun, matematikçinin, felsefecinin bilgisi değildir, bilim adamı olanların bilgisini ifade eden bir sözcüğe dönüşmüştür. Ayrıca, Rönesanstan itibaren bilimlerin hızlı bir biçimde felsefi konularda etkin olmaya başlamışlardır. Böylece eleştirel düşünme ve inceleme gereği ortaya çıkmıştır. Ancak, 19.yy'a kadar din Avrupa kültürü üzerindeki etkisini devam ettirmiştir. Bilim, felsefi düşünmenin en derinlerinde, yavaş yavaş teolojinin yerini almaya başlamıştır. Din ile bilimi kaynaştırmanın ilk girişimleri on yedinci yüzyılda yapılmıştır. Tanrının varlığı doğal dünya üzerinde çalışarak ortaya konulmak istenmiştir. İngiliz bilim adamı ve filozoflar başlangıçta bilimi dini destekleyen bir olgu olarak görmüşlerdir. Onlara göre Tanrı evrenin mekanik yapısına zaman zaman müdahale etmekte,gerektiğinde düzeltmektedir(Harré,2000).

17.yy'da evreni hareket(motion) ve madde (matter) olarak açıklayan Aristoteles'in anlayışı aşılmıştır. Aristoteles'e göre madde biçimi olmayan bir şeydir ve biçimi ona form kazandırır. Ay altı evreninde her şey toprak, su, ateş ve havanın birer karışımı olan varlıklardır. Ay altı evrenindeki tüm varlıklar hareketsiz yani dinginlik durumundadır. Hareket bir kararlılık arayışı sonucunda biter ve asıl olan dinginlik yeniden hakim olur. Aristoteles'in düşüncesine göre hareket doğal olmayan bir şeydir. Doğal olan dinginlik/kararlılıktır. Her şey dinginleşebileceği doğal yerini arar. Nehirlerin denizlere kavuşması gibi... Maddi şeylerin ruhu yoktur. Bu nedenle dingin olacakları bir yeri arzu etmezler. Hayvanlar ve insanların ruhları rahat edebilecekleri, dinginleşebilecekler ev ya da gömüt gibi bir yeri ararlar. Beden toprak tarafından çekilir. Havadan ve ateşten hafif olan ruh ise göğe Tanrı'ya dönmek ister. Bu yüzden Augustinus, dinsel anlamda, ağırlığımı seviyorum demiştir. Aristoteles'in temel noktalarını özetlediğim ay altı evrenindeki hareket ve dinginlik kuramı, dönemin astronomları olan Copernic, Tycho Brahe, Gilbert, Kepler ve Galileo'nun bulgularıyla geçersiz kılınmıştır. Bu olgu, Güneş merkezli evren bulgusu,Hristiyan teolojisi ve daha da önemlisi kilisenin

dönemin dünyasındaki merkezi otoritesini sarsmıştır. Bu dönemde ticaret burjuvazisinin özellikle İtalya'da küçük fabrika ve işliklerde üretime yönelmesi mekanik evren düşüncesinin temelini oluşturmaktadır. Ayrıca, meşruti krallıklar bu dönemde burjuvazi tarafından siyasi ve ekonomik baskıyla ticaretin ve pazarların, taşımacılık ve alım-satım güvenliğinin sağlanmasına yöneltmiştir (Van Doren, 1991).

Spinoza'nın ailesinin de içinde bulunduğu Yahudi cemaati İspanya'da ticaret ve üretimle zengin olmuş burjuvalardır. Bu yüzden liberal düşünceler o dönemde en fazla Yahudi cemaat içinde yankılanmış ve taraftar bulmuştur. Spinoza'nın ailesi de zengindi ve Sefarad Yahudileri denilen topluluğun bir üyesiydi. Katolik İspanyol engizisyonunun baskısıyla görünüşte din değiştirerek Hristiyanlığa geçmişler sonradan Hollanda'yı Habsburg Hanedanının yönetiminden kurtaran William Orange'ın kralı olduğu Utrecht Birliği'nde din özgürlüğünün kabul edilmesi üzerine Portekiz'den bu ülkeye göç etmişlerdir. Hollanda'da doğan Spinoza(1632-1677), bir İbrani okulunda Yahudi din adamları tarafından eğitilmiştir. İncil'den sonra Yahudi kutsal kitabı Talmud / Tevrat'ın yorumlarını, Moses MAIMONİDES, Levi BEN GERSON, İbn-i EZRA, Saul MORTEIRA, Manassah ben ISRAEL ve Hasdai GRESKAS gibi Yahudi düşünürleri okumuştur. İbn-i GEBRIOL'un tasavvuf felsefesi, Cordoba'lı MOİZ'in Kabala hakkındaki yapıtları, MOIZ'in Tanrı ile evreni özdeşleştirmesi ve İbn-i GERSON'un madde dünyasının Tanrı'nın bedeni olduğu gibi düşüncelerden etkilenmiştir. Spinoza, militan bir düşünür olan Van Der ELDE'den de Latince dersleri almıştır. ELDE, kiliseye ve hükümete karşı biriydi. Fransa Kralı'na yönelik bir suikaste adının karışması üzerine 1674'de giyotinle idam edildi. Elde'nin kızıyla geçici bir gönül ilişkisi de yaşayan Spinoza, Latince öğrendikten sonra Sokrates, Aristo ve Platon'un yapıtlarını okudu. Daha çok büyük atomcular olan Demokritos, Epicür ve Lucretius'la ilgileniyordu. Stoacılar ve skolastik filozofları da okuyarak Etika'da kullandığı geometrik yöntemi onlardan öğrendi.

Spinoza'nın yaşadığı dönem, coğrafi keşiflerin devamında, Francis Bacon, John Locke, William Harwey, Leibnitz, Vico, Berkeley, Galileo gibi bilim adamı ve düşünürlerin de dönemidir. Spinoza, Francis BACON'ın Novum Organum adlı yapıtında doğa süreçlerini yöneten yasalar olduğu gibi insan davranışının yasalarına da uygulanabilecek yeni bir çözümleme yöntemi için esin bulmuştur(Sakhakian, 1997, s.133). "...İnsanlar üzerine sanki çizgiler, düzlemler ve oylumlar ile ilgileniyormuşum gibi yazacağım." diyerek başyapıtı ETİKA'da bunu gerçekleştirmiştir. Descartes'ın tümünden gelimci matematik yöntemi de Spinoza'nın en önemli etkilenimlerindendir. Buna göre, Descartes'ın Metafizik

Düşünceler kitabındaki Tanrı'nın Var Olduğunu ve İnsanın Zihni ile Bedeni Arasındaki Farkı Kanıtlayan, Geometrik Biçimde Düzenlenmiş Nedenler adlı bölümde (Cogito,1997) konuyu ele alış biçimi çerçevesinde Etika'da tanımlar, aksiyomlara dayalı çıkarsanmış yorumlar, notlarla önermelere geçer ve Q.E.D., yani quod erat demonstrandum: ki tanıtlanmış olan kısaltma ifadesi ile metni sonuçlandırır. Spinoza, geometrik yöntem ve matematiksel tanıtılma aracılığıyla felsefi düşüncelerinin eksiksiz doğruluk ve saltık tanıtılarını verdiğini düşünmüştür. Burada Descartes'ın açık ve seçik düşünme yaklaşımı yerine "keyfiligi" ortadan kaldırmak için doğru ve akılcı düşünen dürüst kişinin düşüncelerini nesnel biçimde kabul edeceğini, çünkü başka biçimde düşünmenin mümkün olamayacağını söylemiştir.

Engizisyonun yakılarak idamına hükmettiği Giordano BRUNO'nun Occasionalist düşünceleri de Spinoza'ya çekici gelmiştir. Bruno'ya göre zihin(mind) ile madde(body) aynı ve birdir. Gerçeğin her bir zerresi birbirinden ayrılmayacak şekilde fizik olanla ruhsal olandan meydana gelmiştir. Bruno'ya göre felsefenin amacı: çeşitlilikte birliği, maddede zihni, zihinde maddeyi algılamaktır. Karşıtların ve çelişmelerin buluşup kaynaştığı bireşimi / sentezi bulmaktır. Tanrı aşkının(Amor Dei) zihinsel karşılığı olan evrensel birliğin en yüksek bilgisine yükselmektir. Spinoza'yı etkileyen diğer bir düşünür de Thomas HOBBS(1588-1679)'dur. Hobbes, Descartes'ın Metafizik Düşünceler kitabındaki görüşlerini eleştirmiştir. De Corpore / Cisimlere Dair ve Leviathan adlı yapıtının başlangıcında metafizik düşüncelerini yazmıştır. Hobbes'a göre zihinsel dünya maddi dünyanın bir parçasıydı. Zihisel olaylar zihin denilen başka bir tözün değil, cisimlerin eylemlerinin etki ya da sonuçları olarak anlaşılmalıydı. Tanrı'nın rolü evren denilen saat benzeri mekanik sistemin başlaması ve harekete geçmesi için gerekli olmuş olabilir. Ancak, şimdi Tanrı'ya gereksinim var gibi görünmemektedir. Hobbes, maddi ve Tanrı olarak iki töz kabul eder ve sonuçta saat gibi işleyen evrende Tanrı'yı önemsiz ve gereksiz hale indirger(Cevizci, 2001).

3.SPİNOZA'NIN GEOMETRİK FELSEFESİ VE ETİKA'NIN İÇERİĞİ

Spinoza, Descartes'ın töz dualizmini evrene uygulamıştır. Ona göre, madde ve ruh evren içinde kendisini meydana getiren Tanrının alt modlarıdır. Tanrı'nın öznitelikleri sonsuzdur. Alt düzeyde düşüncenin modları anlık ve istenç, uzamın modları ise hareket ve dinginliktir. Bu iki modan başka sonsuz sayıdaki Tanrısal öznitelikler(attribut) insan tarafından bilinmemektedir. İnsan zihnini oluşturan ideanın nesnesi bedendir. Beden zaten var olan belli bir uzam(extention)

modudur. Spinoza'ya göre biz insan bedeni ile birleşik olan insan zihnini değil, aynı zamanda zihin-beden birliğini de kavrarız. Çünkü, her ikisi de Tanrı tözünün alt modlarıdır. Düşünce Tanrı'nın bir niteliğidir ve onun altındaki modların da özsel niteliğidir. Yalnızca bir töz vardır ve bu töz hem düşünen nesne hem de madde olarak meydana gelmiştir. Descartes'da olduğu gibi bir zihin ve beden etkileşimi sorunu yoktur. Çünkü, Parmenides'in düşüncesine benzer biçimde, ideaların düzeni ile nesnelerin düzeni aynıdır. Madde-uzam ile zihin-idea aynı tözün, yani Tanrı'nın görünümleridir. Bu iki gerçeklik Tanrı tarafından önceden uyumlu kılınmıştır. Monist materyalizm de Spinoza gibi zihin-beden dualizmini zihinsel olanı maddeleştirerek çözümlenmiştir.

Şimdi Etika'nın içeriği hakkında özet bilgiler vermek istiyorum: Etika'nın tam adı: *Ethica, Ordine Geometrica Demonstrata / Geometrik Yönteme Göre Kanıtlanmış Olan Ahlak*'dır. Etika, hem bir ahlak hem de bir metafizik eseridir. Kuru ve soyut bir biçimi(style) vardır. İçerik olarak geometrik sistemler üzerine modellenmiştir. Spinoza birçok ahlaki ve metafizik sonuçlar çıkaracağı sekiz(8) tanım ve yedi(7) aksiyom ve otuz altı(36) önermeyle kitabına başlar. Spinoza'nın Etika'daki çıkarımlarını keyfilik açısından tartışsak bile kitap felsefi açıdan bütünlüklüdür. Etika'daki düşünceleri ana hatlarıyla ifade edecek olursak; kitapta;

- evren ve yaşam ebedi bir perspektiften görülür.
- özgür ve dingin bir yaşama nasıl kaçılacağına dair önerilere yer verilmiştir.
- insanlık durumuna ilişkin kışkırtıcı fikirler vardır.
- matematiksel formun altında evrende insanın yerine dair bir tasavvur vardır.
- doğa yasalarını bilmek ve takdir etmek böylece zorunlulukların bilincinde olarak kafa dinginliği ve özgürlüğü gerçekleştirmek telkin edilmektedir.

Etika toplam beş(5) bölümden oluşmuştur. Bu bölümler ve içerikleri de kısaca şöyle belirtilebilir:

Birinci bölümde: "Tanrı Üzerine" başlığı altında evrenin yapısı anlatılır. insanın aşağı bir konumu vardır ama o akıl yoluyla Tanrısal olanı tanıyabilir ve böylece en yüksek iyiye ulaşabilir.

İkinci bölümde: "Doğa ve Zihnin Kaynağı" başlığı altında metafizik evren ve insan ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde: "Duyguların Kaynağı ve Doğası Üzerine" başlığı altında ürkütücü ve akla göre denetlenmesi güç olan duygularımızın yapısı incelenmiştir.

Dördüncü bölümde: "İnsanın Köleliği ve Duyguların Gücü Üzerine" başlığı altında bizi gerçek mutluluk ve dinginliğe erişmekten alıkoyan büyük engelin tutku ve duygular olduğu üzerinde durulmaktadır. İnsan sürekli olarak çeşitli duygusal

güçlerin kendisini etkilemesine izin verir. Bunun sonucunda zihin dengesini yitirir ve bizi mutluluğa götüren davranışlarda bulunuruz. Tutkular bizi kontrol eder ve ele geçirir. Böylelikle zenginlik, itibar ve haz arzusunun kölelerine haline geliriz.

Beşinci bölüm: "Aklın Gücü ya da İnsanın Özgürlüğü Üzerine" başlığı altında tutkudan kurtuluş üzerine fikirler üretilir. Bilge kişi, evrenin zorunlu özünü bildiğinden bu öz ile evrenin geri kalanı arasındaki ayrımı ortadan kaldırır. Fakat Spinoza tüm duyguları yadsımaz. İyi ve kötü duygu ayrımı yapar. İyi duygular etkinliğimizi artıran duygulardır, kötü duygular ise bizi pasifize eden, etkisizleştiren duygulardır. Aktifken kendimiz eylemlerimizi yaratırız ve daha fazla kendimiz olarak hareket edip özgür oluruz. Amor Dei Entelektüalis'e erişiriz. Aklın Tanrı'ya olan entelektüel sevgisi aynı zamanda Tanrı'nın bizzat kendisine olan sevgisidir.

4.SPİNOZA'NIN FELSEFESİ BAĞLAMINDA PANTEİZM VE PANANTEİZM TARTIŞMASI

Spinoza'nın felsefesi bağlamında genel olarak Panteizm ve Pananteizm konusunda bilgi vermenin yararlı olacağını düşünüyorum: Panteizm(Panthéism-Fr), Yunanca, tüm, hep, her anlamındaki pan öntakısı ile Tanrı anlamındaki Teos sözcüğünden oluşur(Nişanyan, 2002). Her şeyin Tanrı'nın varlığından bir parça olduğuna ya da Tanrı'nın bütün evrenin ruhu olduğuna ilişkin gizemci sufi düşünce sistemidir Panteizm. Tek Tanrı evrenin bütünüdür: 'Her şey Tanrı'dır'(All is God)... Panteizmin temeli sonsuzun sonluda Tanrı'nın tabiatıta içkinliğinden ibarettir. Bazılarına göre de sonlunun sonsuzda, yani doğanın Tanrı'da yok olmasıdır. Tanrı'nın doğada içkin olması temelde Giordano BRUNO ve Benoit SPİNOZA'nın felsefelerinin ana düşüncesidir. Antik Yunan'dan itibaren felsefede Panteist düşünce türleri ortaya çıkmıştır. Stoacılar göre evren görülen ve edilgen maddi unsurlar ile görünmeyen ve etken bir ruhtan ibarettir. Bu ruh evrenin her unsuruna nüfuz(influence) etmiştir. Varlığın kaynağı odur. Her şey ondan çıkar ve yine ona döner. Yeni Platonculara göre de evren Tanrısal hakikat yolu ile düzenlenmiştir ve görünen âlem de Tanrının görünümüdür. Evren ile onda ortaya çıkan olaylar birer görüntüden ibarettir. Evrenin ötesinde değişmeden korunmuş, evrenin asılları olan akıllar vardır. Bunların kendi varlıkları yoktur hepsi Tanrı ile vardır.

Sonsuz ve değişmez olan hakiki varlık algı sahasının dışında kendisine ait birliğiyle belirlemiştir. Gerçek akılda ortaya çıkan ruh Tanrı'da yok olur. İbn-i Sina(Avicenna), İbn-i Rüşd(Averroes) gibi İslam düşünürlerinin özellikle Hristiyan teolojisinin

yorumları üzerinde etkili olan Kur'an temelli Aristo ve Platon yorumlarında genellikle Plotinos'un öğrencisi Porphyry'nin yayımladığı Enneades (Enneadlar/Dokuzlar) yapıtındaki görüşleri de etkili olmuştur(Harré, 2000). Bu bakımdan İbn-i Arabî'nin düşünceleri de önemlidir. Spinoza'daki töz, Hegel felsefesindeki mutlak ruh(Geist) da Panteist düşüncenin türleridir. Ancak, Spinoza'ya Panteist nitelendirmesi yapmakta acele etmemek gerekir. Bu konuda aşağıda kimi yorumlara yer verdim.

Spinoza'da Panteizm izlenimi veren, Tanrı ya da tözün her şey; her şeyin de Tanrı olmasıdır. Spinoza'da Tanrı-evren-insan ayırımı yoktur. Ona göre böyle bir ayırım aklın yanılsamasıdır. Tanrıbilimsel olarak Tanrı, evren ve insan bir ve aynıdır. Aşkın(trancendent) bir Tanrı var olmadığı gibi, Tanrısal her hangi bir yaratmadan da söz edilemez. Spinoza'nın felsefesindeki töz yorumunu daha iyi kavrayabilmek bakımından onun Etika'daki Tanım I-VIII'deki saptamalarından hareket edebiliriz. Buna göre töz: Değişen durumlar ve niteliklere karşı kalıcı olan; bir başka şeyle ya da bir başka şeyde değil kendi kendisinde, kendi kendisinin nedeni olan(causa sui) ve kendi kendisiyle var olan şeydir töz(Spinoza, 2009). Öznede değil, bağımsızca kendi içinde var olan varlıktır. Spinoza'nın ifadesiyle: Varoluşu için bir başka şeye gereksinme duymayan şeye töz denilmektedir. Başka bir anlatımla töz; tüm fenomenlerin gerisinde bulunan temel dayanak, başka her şeyin varoluşu bakımından kendisine bağlı olduğu, fakat kendisinin varoluşu açısından başka bir şeye gereksinim duymadığı varlıktır. Gerçek olan, görünüş ya da yanılsamaya karşılık gerçek varoluş, niteliklerin değişimi boyunca var olmaya devam eden kalıcı varlık, kendisi olmadan hiçbir şeyin var olamayacağı, her ne ise o olamayacağı şeydir töz. Özelliklere sahip olan, belli bir ilişki içinde bulunan ama kendisi bir özellik ve ilişki olmayan varlıktır. Bir şeyin özsel doğası, bir şeyi belirleyen, tanımlayan, her ne ise o şey yapan özelliktir. Bu bağlamda dünyanın, var olmak için kendisinden başka bir şeye ihtiyaç duymayan, zihinden bağımsız varlıklar anlamında tözlerden meydana geldiğini savunan ontolojik görüşe de tözcülük denilmektedir. Bu bağlamda Spinoza'dan çok önce Parmenides, Platon gibi antik Yunan filozofları da tözcü filozoflardır. Tözle yakından ilgili özdeşlik ilkesine göre düşünceler ile nesneler arasındaki özdeşlik de önemlidir. Tözcü felsefeye göre bir şey varsa o tözsel varlık olmalıdır. Sürekli değişen bir şey var ya da gerçek olamaz(Akarsu, 1975; Cevizci, 1997). Bu açıklamalar doğrultusunda Parmenides'in düşüncelerine geçebiliriz.

Parmenides metafizik bircilik(monism) kuramı bağlamında evreni tek ve sürekli töz olarak düşünüyordu. Bu düşünce Tanrıbilimsel bağlamda

Ksenofanes'de de görülmektedir ve öğrencisi Parmenides de ondan etkilenmiştir. Parmenides, tüm düşünmenin üzerinde düşünülen şeylere bağımlı olduğunu, her düşünceye dışsal dünyada bir nesnenin karşılık geldiğini, tasarlanamayan bir nesnenin var olamayacağını, tüm kavramlarımızın dışsal dünyada onlara karşılık gelen olgusal nesneler olmadıkça düşünülemeyecekleri görüşündedir. Dünya üzerindeki tüm cisimlerin doğaları temel olarak aynı öz"dür. Buna göre olgusal dünya temelde tek bir acunsal töz olarak sonsuz, değişmez, yok edilemez, benzersiz, bölünmez, türdeş bir varlıktır(Sahakian, 1997). Parmenides Sokrates öncesi filozofların en önemlisidir. Doğa Üzerine / On Nature (Fragment) adlı manzum kitabında Spinoza gibi düşüncelerini dedüktif/tümdengelimli yöntem kullanarak geliştirmiştir. Tümdengelimli akıl yürütme yöntemini kullanan ve var oluşun doğasının düşünceyle ilişkisini ilk kez ortaya koyan filozoftur. Parmenides özdeşlik ilkesine dayanarak, "varlık vardır; yokluk ya da var olmayan var değildir" demiştir. Ona göre içinde yaşadığımız dünya gerçekten var olmayıp görünüşte bir dünyadır. Parmenides'in gerçeklik ve görünüş ontolojik ayırtılmasına, akıl ve duyular biçimindeki epistemolojik ayırtılama karşılık gelmektedir. Çünkü, duyular aracılığıyla görünüşteki dünyanın değiştiği yanılsaması ortaya çıkmaktadır. Oysa, aklın sesini dinlemek bizim duyuların aldaticılığından kurtulup gerçek varlığa erişmemizi sağlayacaktır.

Diğer bir yaklaşım olan, Diyalektik teizm de denilen Pananteizm'e göre de Tanrı, hem değişmeyen (mutlak), hem de değişen (görelî)varlıktır. Hem zamanın içinde hem dışında; hem sonlu ve hem de sonsuzdur. Aynı zamanda hem tikel hem tümel; hem neden hem de sonuçtur. Spinoza'nın Panteizmi ile bu bakımdan önemli bir düşünce dizgesi niteliğindeki Muhyiddin-i Arabî'nin Vahdet-i Vücut felsefesi birbirinin aynı değildir. Spinoza'da Tanrı evrendedir ve evren kadardır. Arabî'de ise Evren Tanrı'dadır ve bu durum Tanrı'yı sınırlamamaktadır. Muhyiddin'in Fusus-ül Hikem ve Fütuhât-ı Mekkiye adlı yapıtları onun vahdet-i vücud felsefesini anlatır. Muhyiddin, Plotinos gibi evreni sonsuz olan Tanrısal olanakların ortaya çıktığı yer olarak görür. Bu nedenle, örneğin İsmail Fenni Efendi Muhyiddin Arabî ve Vahdet-i Vucud adlı yapıtında Arabî'nin felsefi sistemini Pananteizm(Panenthéism) olarak yorumlamıştır. Endülüskökenli olan Muhyiddin-i Arabî, Yahudi filozoflar Moses Meymonides(İbn-i Meymun), İbn-i Gabriol, Kabala, Neo-Platonizm, Hallac-ı Mansur ve Şahabeddin-i Sühreverdi'nin işrakiliğinden etkilenmiştir. Bu yönlerden Spinoza ile aralarında kültürel etkilenme bakımından kökensel benzerlikler olduğu tartışılabilir. Pananteizm açısından Muhyiddin'in düşüncelerini ana hatlarıyla belirtmek istiyorum...

Muhyiddin'e göre gerçek varlık Tanrı'dır. Bütün görünen ve düşünülen âlemlerin kökenindeki gizli varlık, yani Tanrı, bâtin, gayb ve sonsuz olanaklar âleminin nedeni olarak akılla ve duyularla kavranamaz. Evren Tanrı'nın geçici bir gölgesidir. Bütünlüğü ile alınınca onda ne zaman ne de değişme vardır. O ezeli halden ibarettir. Sayılmış sayı sadece görünüşdür. Evrende zuhurun türlü derecelerinde art arda ortaya çıkan birliğin kendisidir. Gerçek olan sadece görülmeyen mutlak varlık, Tanrı'dır. Gölge ve sanrı olan onun görünüşlerinden biri olan evrenin varlığıdır. İbn-i Arabî, görünmez varlıktan cisimler âlemine kadar zuhur derecelerini açıklar. Bu âlemdeki her varlığın ayrı bir yönden yaratıcıyı temsil ettiğini, bunun yanı sıra Tanrı'yı temsil eden sıfatları belirtir adların olduğunu, bu adların Tanrısal âlemdeki gerçekleri ve şekilleri ifade ettiğini düşünmektedir. Gizli âlemdeki(gayb) adlar görünüşte âlemler haline gelir. Muhyiddin felsefesinin özü beş hazır bulunuş(el hazerat ül hams)ilkesine dayanır.Varlık; gizli bir hazinenin(kenzi mahfi) safha safha açılışı, sonsuz gizli varlıktan (Tanrı'dan) âlemlerin ortaya çıkmasıdır. Burada yeni ve sonradan olan bir şey yoktur. Her şey başlangıçsız ve sonsuz varlıkta birlikte vardır. Değişme ve zaman insanın kuruntularıdır. Gerçek olan geçmiş ve gelecek değil şimdiki ândır. Bütün varlık hazırdır(présent). Varlık, Muhyiddin'e göre zaman dışı ezeli bir haldir. Varlığın hazır oluşu, sonsuzlukta hiçbir boşluk ve yokluk yeri bırakmamak üzere tam bir hazır oluşturmaktadır(Ülken, 1967).

Spinoza, Tanrı ile evrenin özdeş olduğunu düşünmemektedir. Ona göre Tanrı ve uzam özniteliği(attribut) maddi dünya ile özdeşleştirilemez. Etika'nın Tanrı hakkında bölümünün XV. Önermesinin scolie'sinde Spinoza:..Madde ya da cisimsel töz zorunlu olarak sonludur ve bundan dolayı asla Tanrı'nın doğasına uygun değildir." demektedir(Spinoza, 2009). Maddi dünya tözün uzantısı olarak(extended substance) bölünebilir ve parçalara ayrılabilir durumdadır. Öte yandan, Spinoza'nın Etika'nın Tanrı hakkında bölümündeki 12 ve 13 sayılı önermelerine göre de töz ve tözün öznitelikleri parçalara ayrılamaz. Töz sonsuz derecede bölünemezdir. Bu nedenle Tanrı evren ile özdeşleştirilemez. Tanrı, bütünüyle uzam özniteliği olarak ifade edilmekle birlikte, bu ifadenin ürünü ile özdeşleştirilemez. Spinoza Tanrı'nın cismani olduğunu söylememiştir. (Bu konuyu ileride de tartışacağım.) Uzamsal töz(extended substance) Tanrı'nın sonsuz özniteliklerinden birisidir. Ancak, maddi töz Tanrısal doğadan ayrılamaz. Maddi töz, "töz" olarak belirtilebilse de bölünebilirdir(divisible). Buna örnek verelim: Su bölünebilirdir ve parçalarının biri diğerinden ayrıdır. Su olduğu kadar maddi cevher değildir. Su olduğu kadar bozulabildiği ve üretilebildiği gibi töz olarak ne üretilebilir ne de bozulabilir. Spinoza su maddi cevher

değildir demekten çok, töz olan su ile maddi olan suyu birbirinden ayırır. Su olarak su ifadesi ilk anda biraz garip gelebilir. Burada imgesel(imagination) olanla zihinsel-akli(intellect) olan arasındaki fark önemlidir. Su sudur ifadesi imgeseldir, Akli olansa suyun maddi töz olduğudur. Su insan imgelemine bağlıdır ama bu bir algı(illusion)değildir. Madde imgesel olarak bölünebilir, zihinsel olarak öncesiz(eternal) ve sonrasız(infinite)dır. Spinoza'ya göre akli bilgi imgesel bilgiden daha üstün bir bilgi biçimidir. Guérolut' ye göre Pananteizm, Panteizme göre Spinoza'nın Tanrı-evren ilişkisi düşüncesini daha iyi temsil etmektedir. Evren Tanrı değildir(is not God) ama Tanrı'dadır(in God) . Sonlu şeyler sadece Tanrı'yı sebep olarak görmezler, Tanrısız tasarlanamazlar. Evrenin Tanrı'da olması, Tanrı'nın evrende olması modern okuyucunun aklını karıştırır. Dünya Spinoza için cevherin bir uzantısı değil, tözün uzam özniteliğinin bir kipi, yani modudur, Spinoza'nın maddi tözü uzamsal olarak sonlu şeylerle özdeşleştirilemez. Sonlu şeylerin bütünüyle de özdeşleştirilemez. Dünya Tanrı değildir ama Tanrı bu dünyadadır. Tanrı ile dünya arasında bütünlük bir ilişki yoktur(Lloyd, 1996). Bu düşünceler açısından Spinoza, İbn-i Arabî'nin düşüncelerine yaklaşmaktadır.

Pananteizm bağlamında İngiliz düşünürü Alfred North Whitehead'e göre de , Tanrı'nın her türlü değişiminin ötesinde değişmez bir niteliği ve bunun yanında bir de değişen ve oluşan bir niteliği vardır. Tanrı değişmeyen yanıyla devinimi başlatmıştır ve evrenin bilincindedir. Ancak Tanrı bu konumda kalmış olsaydı, ilk devindirici, özgür, öncesiz ve yetkin olarak kalacak ama varoluşa katılmamış olacaktı. Diğer niteliği ile Tanrı, değişme ve oluşma sürecinin içinde ve bilincindedir. Bu nedenle Tanrı'nın evrende içkin (evrenin maddesine karışmış- içinde bulunan/emminent) olduğunu söylemek de doğrudur. Evrenin Tanrı'da içkin olduğunu söylemek, Tanrı-evren ilişkisinin karşılıklı olduğunun farkına varışın bir göstergesidir. Süreç felsefesi(Process philosophy) olarak da ifade edilen ve Whitehead'le başlayan bu akıma Diyalektik teizm denir. Whitehead'in süreç felsefesinin izleyicisi ABD'li düşünür Charles Hartshorne, Tanrı'nın bir soyut bir de somut iki yüzü olduğunu söyler. Soyut niteliğiyle Tanrı; mutlak, etkilenmez, erişilmez ve değişmezdir. Somut yanılla ise etkilenir ve değişir. Tanrı bu iki niteliğinde de yetkindir. Ancak bu yetkinlik Descartes'ın ilerdeki bölümlerde açıklayacağım klasik Teizmdeki gibi değildir. Oradaki yetkinlik, değişmeyen donmuş bir yetkinliktir. Buradaki yetkinlik ise değişir, ancak bu değişme Tanrısal bir değişmedir. Yani yetkinliğe doğru değil, yetkinlik içinde bir değişmedir. Bu tanımla Pan-anteizm, hem Deizmden hem de Panteizmden ayrılır. Panteizm ile Pananteizm arasında önemli bir fark vardır: Panteizmde her şey

tanrıdır(All is God). Pan-entezimde ise, her şey Tanrı'dan sudur etmiştir (oluşturmuştur)(All is in God). Ruhun tek amacı, olduğu Tanrı'ya dönmektir. Bunun da yolu tek evrensel yasa olan evrimden geçmektir. Panteizm ve Pananteizm Spinoza'nın felsefesinin anlaşılması bakımından çok önemlidir. Bazı yorumlara göre Spinoza'nın Mektuplar'ından anlaşıldığı üzere düşünceleriyle aslında Panteizmi değil Pananteizm'i kastettiği iddia edilmiştir.

5.SPINOZA'NIN TANRISININ ÖZELLİKLERİ

Spinoza felsefesinin temel kaynağı, çıkış noktası Tanrı bilgisidir. Tanrı Spinoza'ya göre bütün var olanları kendi özünden belli bir düzene göre türetmiştir. Tanrı kavramı bilinince bu kavramın kapsadığı tüm ideler ve bağlantıları da bilinir. Spinoza Descartes gibi kendi varlığımızdan Tanrı'ya gitmez. Tersine önce Tanrı idesini(tözünü) mutlak ve değişmez kabul eder. Geometrinin şekilleri için uzay ne ise tek tek nesneler için de Tanrı odur. Nesneler Tanrısal tözün çeşitli şekiller almasından başka bir şey değildir. Tanrı olmadan nesneler bir hiçtir. Tıpkı uzay olmadan geometrik şekillerin bir hiç olması gibi... Nasıl geometrik şekiller uzaydan matematik bir zorunlulukla çıkıyorlarsa, tek tek varlıklar da Tanrı'nın özünden matematik bir zorunlulukla ortaya çıkarlar(sudur ederler). Evren bir zorunlu bağlantılar dizgesidir. Spinoza Descartes'daki beden-zihin dualizmini böyle çözümler. Her şeyin biricik kaynağı olan Tanrı tek tözdür, geriye kalan ruh ve madde, cisim bu tek ve sonsuz tözün görünen(modus) şekilleridir.

Spinoza benzersiz, cüretkar ve özel bir Tanrı kavramı ortaya koymuştur. Bu Tanrı kavramı töz olarak birçok öznelik(attribute) ve uzamı(extention)kapsar. Kişisel değildir, bir planlama dahilinde yaratmaz. Spinoza'nın Tanrısına ilişkin düşünceleri bu yüzden cüretkardır. Descartes'ta öznelik tözün temel niteliği anlamındadır. Spinoza, tözün değişmez varlık biçimleri olarak öznelikleri değişken kiplerden(modus)ayırır. Kiplik(modality):Varlığın ya da olayların varoluş biçimi, tarzı; bir varlığın nasıl var olduğu, nasıl olup bittiği ya da nasıl düşünüldüğünün türlü biçimleridir. Kiplik kategorileri: Olanak, gerçeklik ve zorunluluktur. Buna karşılık olarak yargılar da :belkili(problematik), yalın(assertorik) ve zorunlu(apodiktik)yargılardır. Ona göre Tanrı'da sonsuz öznelikler vardır ama insan ancak iki tanesini bilmektedir. Düşünme, bilinç(cogitatio) ve uzam(extentio).

Tanrı ya da töz; kendi kendisinin sebebi(causa sui), kendi kendisiyle kavranan, kavramı başka bir şeyin kavramına bağlı olmayan, var olmasının sebebi kendi olan, başka bir şey olmayandır. Spinoza'ya göre töz

kavramından daha yukarıda başka bir kavram yoktur. Bütün öteki kavramlar töz kavramının altındadır. Töz meydana gelmiş ve yok olacak bir şey değildir. Tözden başka geri kalan varlıklar ya öznelikler(attribut) ya da görünüşler(modus). Ruh da cisim de Tanrı'nın öznelikleridir. Tanrı bütün var olanların nedenidir. Tanrı hem kendisinin hem de var olanların içkin nedenidir. Nesnelerin içindedir dışında değildir. Tanrı ile görünüşler(modus)arasında şöyle bir ayrım vardır: Tanrı yaratan doğadır(natura naturans), görünüşler ise yaratılmış doğa(natura naturata)dır. Spinoza bu kavramları Nicholas Cusanus ve Giordano Bruno'dan almıştır.

Biz Tanrının sonsuz özneliklerden sadece ikisini; madde ve ruhu bilebiliriz. Çünkü tanrının özü bize bu iki şekilde görünür. Ruh ve madde dünyasının kendine özgü yapıları vardır. Bundan dolayı birini ötekinden türetemeyiz. Ruh dünyasını düşünce modusu ile maddi dünyayı ise uzam modusu ile açıklarız. Öznelikler tözsüz olamaz, töz de öznelikler olmaksızın kendini geliştiremez. Düşünce(cogito) ile yer kaplama(extensio) arasında yani ruh ve madde arasında bir bağlantı yoktur. Bunların sistemi kendi içindedir. Tanrının öznelikleri sayısız modusları(görünümleri, fenomenleri)ile varolur. Töz ile öznelik ilişkisi aynı biçimde öznelikle modus arasında da vardır. Aynı ayrı nesnelerin birbirine bağlanması en sonunda töze ulaşır. Töz kendisini fenomenler biçiminde gösterir. Buna göre, yaratıcı doğa yaratılmış doğanın her noktasında etkindir. Tanrı Spinoza'da lojik-matematik bir sebeptir, Bruno'da ise canlı bir varlıktır ve irade sahibidir. Evren böyle bir sebepten ortaya çıkmış bir sonuçtur. Occasionalistlerde (Malebranche, Bruno) Tanrı iradesi ile yaratandır, Spinoza'da ise evren Tanrı'nın özünden zorunlu bir sonuç olarak çıkmıştır. Moduslar (kipler) sonlu ve sonsuz olarak ikiye ayrılır. Sonlu moduslar nesneler, sonsuz modus ise evrenin kendisidir. Sonlu moduslar var olmaları için başka modusları gerektirirler. Sonsuz moduslar içinse böyle bir şey yoktur. Sonlu moduslar sonsuz moduslar içinde ortaya çıkarlar. Mesela türler ilksiz ve sonsuzdurlar, oysa tikel bireyler geçip giderler. Tikeller yok olurlar cinsler kalırlar. Kişiler her zaman var olmuşlardır ama tek tek insanlar ölümlüdürler. Bengi ve sonsuz olan töz/Tanrı, kendini her zaman belirli yollarla, fiziksel ve zihinsel biçimlerin ilksiz-sonsuz ve zorunlu dizgesinde, idealar ve nesneler dizgesinde anlatır. Spinoza ideaların sonsuz ve zorunlu dizgesini, tüm idealar bütünlüğünü sonsuz zihin olarak adlandırır. Uzam moduslarını ise hareket ve dinginlik olarak adlandırır. Hareket ve dinginlik uzamın kipleridir. Çünkü, Spinoza'ya göre uzam olmaksızın hiçbir devinim olmaz. Zihinsel ve uzam modusları birlikte tüm evrenin, yani Tanrının yüzünü oluştururlar. Bu parçalarının

sürekli değişime uğramasına karşın bütün evrenin yüzü aynı kalır(Parmenides'in yukarıda belirttiğim düşüncelerini anımsayabiliriz).Yani, doğanın unsurları gider gelir ama bir bütün olarak yüzü aynı kalır.Tikel sonlu nesneler ve zihinler Tanrı'nın tözünün doğrudan etkisi değildir. Her bir sonlu şey etken nedenini diğer bir sonlu şeyde bulur ve bu böylece sonsuzca(ad infinitum)sürer gider.

Tikel cisimler ve idealar karşılıklı nedensel zincir oluştururlar. Zihindeki bir fikir(idea) başka bir fikirden oluşmuştur. Bu böylece sürüp gider. Karşımdaki tikel bir fiziksel nesne de varlığını başka bir tikel fiziksel nesneye borçludur. Biri olmamış olsaydı öteki de olmazdı. Şu ya da bu tikel nesnenin olmuş olması evrensel töz için özsel değildir. Bunların hiçbirisi Tanrı'nın doğasından zorunlu olarak doğmaz. Tanrı kavramından dünyadaki çeşitli sonlu nesnelerin var oluşunu, tözün onlarda görüldüğü kipler ve biçimleri, bitkileri, insanları çıkarsayamayız. Bunlar Tanrı'ya göre olumsal ve ilenekseldirler. Spinoza onları birbirlerinin etkileri olarak açıklar. Bu noktada çok derine inmeyen sıradan bilimsel açıklamalarla sınırlıyızdır. Doğa tek bir evrensel tözdür. Tikel fenomen onun yalnızca sınırlı bir biçimi, tözün kendini anlattığı tüm öteki biçimlerin bir olumsuzlamasıdır. Bu nedenle hiçbir kip bir tözün kipi ya da değişikisi olmanın dışında var olamaz. Töz kalıcı, kip geçicidir. Tikel bir kip tözün zamansal anlatımı olarak geçicidir.

6.SONUÇ:

Spinoza'nın Tanrısı mekanik, bir saat, bir fabrika gibi çalışan evrenle özdeşleşmiş ama antropomorfik yani Malebranche ve Bruno'nunki gibi insansı bir Tanrı değildir. Bir tür üretken burjuva-birey Tanrı'dır... Bu Tanrı Spinoza tarafından teolojinin ve Kilise'nin Tanrısının karşısına konularak adeta 17.yy'ın radikal, laik burjuva-üretken bireyini simgeleyen bir Tanrı olarak yorumlanmıştır. Spinoza'nın Tanrı yaklaşımı o dönemde henüz toplumdaki etkisini yitirmemiş olan Katolik kilisesinin feodal ideolojik yapısını Copernic gibi sarsan özelliktedir. Spinoza, Etika'da Euclidesçi geometrik yöntemle varlığını kanıtladığı Tanrısı ile yaşadığı dönemde Tanrı tanımaz, Hristiyan ve Yahudi teolojisinin Tanrısı'nı geometrik yöntemler kullanarak eleştiren Pananteist bir düşünür olarak nitelendirilmiştir. Spinoza'nın Pananteizmi Tanrı'nın zorunluluklar çerçevesinde "üretici" olması bağlamında mistik değil bilimsel bir Pananteizmdir. Bu nedenle, Spinoza, çağından çok sonra, burjuvazinin İngiltere'de sanayi devrimi, Fransa'da Fransız devrimini gerçekleştirerek iktidarını pekiştirmesi üzerine bu yeni özgürlük ortamında özellikle Alman düşünürlerce dikkate alınmaya başlanmıştır. Spinoza'nın, özgürlüğü

zorunlulukların anlaşılması biçiminde yorumlaması da Marksist monist materyalizmin yabancılaşma ve etik konulardaki felsefi yaklaşımlarına temel oluşturmuştur. Yahudi filozof, başyapıtı Etika'nın sonunda "Biz Tanrıyız."derken, piyasaya mal üreten, sermayesini büyüten, ücretli emeği sömüren yeni burjuva bireyi kastetmektedir. Ayrıca, Etika, önerme XVII, scolie 1,2'de "Tanrı'nın mutlak hürlüğü mutlak bir üreticiliktir" derken de yine kastedilen burjuva bireydir... Spinoza'nın saat gibi çalışan evrenle özdeş Tanrısı, özünde bana göre, girişimci, fabrika sahibi, malı mülküyle piyasa dünyasında para kazanan burjuvadan hiç de farklı olmayan üretken bir varlıktır. Bu "burjuva" Tanrı'nın vurguladığım bu önemli özelliği de, yine Etika'nın Tanrı Hakkında bölümünün XXIX. önermesinin notunda (scolie'sinde) "yaratan doğa(natura naturans), yaratılmış doğa(natura naturata)" olarak Spinoza tarafından başka bir biçimde belirtilmiştir(Spinoza, 2009).

Şubat-2012, Ankara.

KAYNAKÇA

- Adam, Baki(2002), Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, ikinci basım, İstanbul, Pınar yayınları.
- Akarsu, Bedia(1975), TDK Felsefe Terimleri Sözlüğü, Ankara, A.Ü.Basimevi.
- Bennett, Jonathan(2001), Learning From Six Philosophers, s.122, vol.1, Oxford, Oxford Univ.Press.
- Boman, Torleif(1970), Hebrew Thought Compared With Greek, New York-London, W.W.Norton and Company.
- Cevizci, Ahmet(1997), Felsefe Sözlüğü, ikinci basım, Ankara, Ekin Yayınları.
- Cevizci, Ahmet(2001), Metafiziğe Giriş(Derleme-çeviri makaleler), İstanbul, Paradigma.
- Cogito dergisi, Cogito, Öyleyse Descartes, sayı:10, yıl:1997, İstanbul, YKY.
- Damasio, Antonio(2004), Looking for Spinoza, Vintage New Editions.
- Deleuze, Gilles(1988), Spinoza, Practical Philosophy, City Lights Books.
- Garret, Don(1979), Spinoza's Ontological Arguments, Philosophical Review, No:88, s.198-223.
- Garrett, Don(1991), Spinoza's Necessitarianism, in Yovel ed. God and Nature, Leiden:J.Brill.
- Gökberk, Macit(1985), Felsefe Tarihi, Beşinci Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Harriz, Rom(2000), One Thousand Years of Philosophy, Blackwell Publishers Ltd.
- Heidegger, Martin(1985), Early Greek Thinking The Dawn of The Western Philosophy, İng.'ye çev:D.Farrell ve F.A.Capussi, San Francisco, Harper Collins Publ.
- Joachim, Harold H.(1902), A Study of the Ethics of Spinoza, s.51-52, Oxford, Clarendon.
- Kam, Ömer Ferit(2003), Vahdet-i Vücüd, Ankara, Diyanet yayınları.
- Lloyd, Genevieve(1993), Spinoza and The Ethics, London, Routledge.
- Nişanyan, Sevan(2002), Sözlerin Soyağacı, birinci basım, İstanbul, Adam Yayınları.
- Ramond, Charles(1998), Le Vocabulaire de Spinoza, Paris, Ellipses Marketing.
- Sahakian, William S.(1997), Felsefe Tarihi, Üçüncü Basım, İstanbul, İdea.
- Schipper, Lewis(1993), Spinoza's Ethics The View From Within, New York, Peter Lang.
- Scruton, Roger(2002), Spinoza: A Very Short Introduction, Oxford Paperbacks.
- Şévérac, Pascal(1997), Éthique Spinoza, Paris, Ellipses.
- Skirbekk, Gunnar-Gilje Nils(1971), Antik Yunan'dan Modern Döneme Felsefe Tarihi, çev.Emrah Akbaş-Şule Mutlu, İstanbul, Üniversite Kitabevi Yayınları.
- Spinoza, Benedict(2004), Ethics, Stuart Hampshire ve Edwin Curley, Penguin Classics.
- Spinoza, Benedict(2001), Ethics, İng.'ye çev: W.H.White, London, Wordsworth Classics.
- Spinoza, Benedict(2009), Etika, Fr.'dan çev:H.Ziya Ülken, üçüncü basım, Ankara, Dost.
- Spinoza, Benedict(2007), Tractatus Politicus, Fr.'dan çev:Murat Erşen, Ankara, Dost.
- The Cambridge Companion to Early Greek Philosophy, Ed.A.A.Long, Cambridge, Cambridge Univ.Press.
- Thilly, Frank(2010), Bir Felsefe Tarihi, çev:N.Küçük-Y.Çevik, İstanbul, İdea.
- Van Doren, Charles(1991), A History of Knowledge, New York, Ballantine Books.
- Weber, Alfred(1964), Felsefe Tarihi, çev.H.V.Eralp, Üçüncü Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi.

Narsizmden Sonsuzluğa: Kopernik, Darwin, Marx ve Freud

Olca Yılmaz

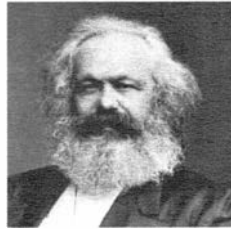
GIORDANO BRUNO BURNIG / ANDRÉ DURAND

KOPERNİK

DARWIN

MARX

FREUD

İnsanın evrende eşsiz bir rol oynadığına dair kanıyı yerle bir ettiler.

Doğası gereği her çocuk evrenin kendisi için yaratıldığını düşler. Çocuk bu düşe kapılmadan önce belirli nesnelerle belirli evrelerden geçer. İlk evre çocuğun kendisini tanımasıyla başlar. Çocuğun karnı acır, susar, meme emmek ister, ağlar; dış olaylar çocuğu pek ilgilendirmmez. Bu süreçte çocuk yalnızca kendi varlığını bilir; ta ki annenin varlığını duyumsayana dek. Anneyle tanışan çocuk anneden güven ve haz alır; artık anne ve çocuk vardır. Ancak çocuk üç yaşına geldiğinde varlığını hiç bilmediği biri ile tanışır; bu kişi babasıdır. Baba, çocuk için yabancı biridir; ancak annesi ile olan ilişkisini öğrendiğinde artık babanın yabancı biri olmadığını öğrenmeye başlar. Baba büyük ve güçlüdür ve çocuk; baba, anne ve kendi üçgenindeki ilişkilerle büyümeye başlar. Daha sonraları başka insanların varlığını duyumsar; başka çocukların, başka babaların ve başka annelerin de var olduğunu, evrende yalnız olmadığını algılamaya çalışır. Bazı çocuklar vardır ki kendine olan aşırı inancı ve sevgisi kendisini evrenin merkezine koymaya götürür. Böyle insanlara psikanaliz dilinde “Narsist” insan denir. Narsist sözcüğü yunanca olan Narkissos sözcüğünden gelir. Yunan mitolojisinde Narkissos adıyla sözü edilen, adını narsizme, narkoza, bir çiçek familyasına (nergisgiller) ve bir çiçeğe vermiş olan Narsis (ya da Narkissos), Klasik Mitoloji'deki bir kahramanın adıdır. Narsis'in öyküsü kısaca şöyle anlatılır:

Narsis, ırmak ilahı Kephissos ile arındırıcı suların bekçi perisi Liriope'nin oğlu olarak doğar. Bir kahin, ebeveynine Narsis'in dünyada, kendi yüzünü görmediği sürece yaşayacağını bildirir. Narsis bir gün bir su birikintisine dökülen bir kaynağın yanına gelir ve su birikintisine doğru eğilerek oradaki sudan içmeye başlar. Doğal olarak, bu sırada, birikintide yansıyan yüzünü görür. Kendi yüzünü görünce önce şaşkınlığa düşer, sonra kendini hayranlıkla seyre dalar ve kendisine âşık olur. Bu seyirden kendisini bir türlü alamayan Narsis gitgide hissizleşir, dünya yaşamına gözlerini yumar ve bulunduğu yere kök salarak açılmış bir çiçeğe dönüşür. Bu çiçek, güneş gibi, sarı göbekli, beyaz yapraklı, çevresine güzel kokular yayan bir çiçektir. Bu çiçeğin adı

günümüzde nergis çiçeği olarak bilinir.

Narsizmde insan, kendinin evrende eşiz bir rol oynadığı, temel ve vazgeçilmez bir varlık olduğu inancını taşır. Freud, Narsizmi 'dış dünyadan soyutlanan libidonun (cinsel enerji) egoya (ben) yönlendirilmesi' biçiminde açıklamıştır. Freud'a göre narsizmde dış etkenler kişinin gözünde gerçekliğini yitirir. Kişi neye inanmak istiyorsa, algı düzeyi neyi kabul ediyorsa gerçek odur ve onun dışında var olan her şey değersizdir. Kişi böylelikle yaşamın kendisi için yaratıldığını ve evrenin onunla birlikte var olup, onunla birlikte yok olacağını düşler. Böyle biri için önce kendisi, sonra sırasıyla ailesi, cemaati, ırkı, mezhebi, dini ve tanrısı, var olan ötekilerinden daha önemli ve önceliklidir. Narsist biri için kendi ailesi en asil aile, kendi ırkı en

üstün ırk, kendi dini en kutsal dindir. Narsizmin bireyden topluluklara aktarılmasına toplumsal narsizm denir. Amerika'da Kızılderililere, Afrika'da zencilere, Almanya'da Yahudilere yapılar en önemli topluluk narsizmi örneklerindendir. Narsistlik, canlının yaşaması için gerekli bir olgudur; ancak, tehlikeli ve sınırları aşmamak koşuluyla; çünkü, insanı insan yapan değerler vardır ve bu değerlerin görmezden gelinmesi toplumsallaşmayı ortadan kaldırabilir. Dünya tarihi bunun örnekleriyle doludur.

Ama dünya yine de dönüyor...

Bruno (1548-1600) yakınlık 14 yıl olmuştur ve 1614 yılında İtalyalı Galileo Galilei (1564-1642) engizisyon mahkemesinde yargılanmaktadır. Galileo papazlara aynen şunu söyler: Eppur si muove (Ama Dünya yine de dönüyor). Galileo, M.S. 100'lü yıllarda yaşamış olan Klaudyos Batlamyus'un “Evrenin merkezi dünyadır” görüşünün geçerli olmadığı (Nicolaus Copernicus'un (Kopernik) (1473-1543) ortaya attığı ve sonra da kendisinin de gözlemlediği dünyanın güneş etrafında döndüğü ve evrenin merkezinin dünya olmadığı) düşüncesini savunduğu için engizisyon mahkemesinde papazlar tarafından yargılanmıştır.

Galileo henüz dünyaya gelmemiş iken Kopernik'in 1543 yılında yayımladığı “Göksel Kürelerin Dönüşleri Üzerine” adlı yapıtı bir devrim yaratmıştır. Bu

devrim tarihte belki de ilk kez insanın evrende eşsiz bir rol oynadığı, temel ve vazgeçilmez bir varlık olduğu inancını yıkmıştır. Bu görüşle birlikte güneş sıradan bir yıldız, Dünya sıradan bir gezegen, insan ise sıradan bir canlı konumuna dönüşmektedir. Bu devrimsel düşünceler tanrıya olan inancın sarsılmasına da neden olmuştur. Çünkü kutsal kitapların anlayışına göre evrenin merkezi Dünya'dır ve bu kitapların her sözcüğü din adamları tarafından tanrısal olduğuna inanılmaktadır. Papazlar böyle bir devrimsel görüşü kabul edemediler. Kopernik bir devrim yaratmıştır ve bu devrim Giordano Bruno (gerçek adı Filippo Bruno) ile doruğuna ulaşmıştır. Bruno, dünyanın evrenin merkezi olmadığını yanında evrenin sonsuz olduğunu söylediği için yakılmıştır. Sonsuz bir evren düşüncesi de "dünya evrenin merkezidir" görüşü gibi papazlara ağır gelmiş, insanın narsizmine ağır bir darbe vurmuştur. Bu öyle bir ağır darbedir ki, sonuç olarak Bruno yakılmakla cezalandırılmıştır.

"1599 yılı aralık ayında, papa VIII. Clement, yeni yüzyılı kutlamak için küçük bir ateş yakılıp yakılamayacağını sorar. Papalığın ve papalık mahkemesinin danışmanı Bellarmini düşünür ve 17 Şubat için küçük ama yeterince ısıtıcı bir şenlik yapmayı tasarlar. Beş günlük bir işkenceden sonra, 21 Aralıkta Bruno son sözlerini söyler:

- 1- pişman olmak gibi bir arzusu yoktur;
- 2- pişman olmaya gerek yoktur;
- 3- pişman olacak bir konu yoktur;
- 4- niçin pişman olacağını da bilmemektedir.

Bellarmini yakılma kararını verir. Yakılacak olanlar arasında:

- a) kitaplar,
- b) yazarın kendisi;
- c) meşe dalları...

O gün yağmur yağmadı, çok güzel oldu." diye yazar Pascal Quignard.

Kopernik evrenin insan için yaratıldığına dair ilk devrimci görüşü ortaya atan düşünürlerden biridir. Artık insan evrenin merkezinde değildir; çünkü sonsuz evrende merkez diye bir şey yoktur ve bu durum narsist insanın inancını yerle bir etmektedir. Peki neden? Çünkü evrende her şey değişmektedir. Canlılar biçim değiştirmekte ve bir canlı sonsuza kadar aynı biçimini koruyamamaktadır. Oysa doğal olarak insan, sonsuz bir yaşamı dilemektedir. Yaşam isteği ile doğanın gerçekliği birbiri ile uyuşmadığından dolayı, insan yaşam konusunda aciz kalmakta ve bu acizliğini Tanrı inancı ile yenmeye çalışmaktadır. Çünkü öldükten sonra insanı

tekrar diriltecek bir güç olmalıdır ve bu gücü ancak tanrı ortaya koyabilir. Öldükten sonra yaşamak istiyorsak, bizi yaşatacak bir güç olmalıdır; bu güç de tanrı(lar)da vardır. İnsanın merkeze koyduğu olgu "tanrının yaşatma gücü" olgusudur. Oysa doğanın gerçekliği kurulan bu düşlere aykırıdır ve insan biyolojik bakımdan öteki canlılardan farksızdır. Peki, nereden biliyoruz bunu?

Darwin ve Beagle

Charles Darwin (1809-1882) 1831 yılında Beagle gemisi ile 5 yıl sürecek bir dünya gezisine çıktı. Kendi yaşamının yanında insanlığın da yaşamını değiştirecek olan bu gezi, insana dair çok önemli bir bilgiyi bize sunmakla kalmadı, büyük bir tartışmanın da alevini körükledi. Darwin; insanın, "M.Ö. 4004 yılında bütün canlılarla birlikte Tanrı tarafından yaratılmıştır" görüşünü yerle bir etti ve canlıların tek bir canlıdan evrim geçirerek milyonlarca* yıl içinde oluştuğu görüşünü ortaya atarak dinsel anlayışı çürüttü. Artık insan tanrının biricik canlısı değil, öteki canlılar gibi sıradan bir canlıydı. Bu görüş büyük tartışmalara konu olmakla birlikte, insanın narsizmini ikinci kez yerle bir etmişti. Darwin'den sonra bilimsel bulguların da ışığında doğanın gerçekliği tanrısal anlayışın yerini almaya başlayacaktır. İnsanlar var olan anlayışı sorgulamaya ve gerçeklik ile düş arasındaki farkı ayırt etmeye başlamalıdır. Tanrısal anlayış sorgulamayı ve şüphe etmeyi yasaklarken, bilimsel anlayış bu iki olguyu ön plana çıkarıp bireyin dünyasını aydınlatır oldu. Birey tanrısal anlayıştan uzaklaştıkça toplumsal gerçekliğe yaklaşmakta ve bireyin kurtuluşunu tanrısal anlayışta değil, ancak bilimsel ve toplumsal anlayışla gerçekleştireceğini yavaş yavaş düşünmeye başladı.

Karl Marx ve Toplumsal Değişim

Karl Marx (1818-1883) gelecekte kurulacak herhangi bir toplumsal yapının sağlıklı olması için tümüyle insanın doğa ile kuracağı yeni ve dengeli bir ilişkiye bağlı olduğunu dillendirdi. İnsanların da insan gibi yaşayabileceği bir dünyanın oluşabileceğini bize bilimsel bir yolla aktardı. İnsan tanrının düzeni ile değil, kendi yarattığı değerler ile sosyal yaşamda varlığını sürdürdüğünü, geçmişten alınan mirasın yeniden biçimlenmesi ile insana yakışır bir sosyal düzende yaşayabilirliğini gözler önüne serdi. Marx, maddi ilişkilerin ve üretimin sürekli artırılması gereksinimiyle yönetilen değil, insani yeteneklerin pek çok alanda gelişmesine ve insanın parçası olduğu doğa ile rasyonel bir ilişki içinde yaşayabileceği bir toplumsal düzen arayışındaydı. Tanrının değişmez olarak yarattığına

inanılan bu düzen artık değiştirilebilirdi. Artık toplum bireylerden oluşuyordu ve kimsenin kimseden üstünlüğü kalmamıştı. Marxizm insanın narsizmine kötü bir darbe vurmakla kalmamış, eski ile yenin, doğru ile gerçeğin ayrışması noktasında büyük bir tartışmanın da ateşini körüklemiştir. Ancak sorun daha bitmemiştir.

Freud ve Ruhsal Yapımız

Sigmund Freud (1856-1939) insanın özüne indi; çünkü var olan tüm toplumsal olgular insan tarafından oluşturulmaktaydı. Bu nedenle insanın özüne inmek ve bu olguların nedenlerini ortaya koymak gerekiyordu. Freud, düşüncenin kökenine inerken, Karl Marx'ın - sosyal düzen için ortaya koyduğu- kuramsal görüşlerini insanın psikolojik dünyası için ortaya koydu. İnsan iyi ve kötünün bir arada bulunması ile var olmaktadır ve bunu da belirleyen olgu hem sosyal çevre (plastik yapıya sahip olan beynin bilinç bölgesi korteks) hem de doğuştan gelen (beynin güdü bölgesi limbik sistem) genetik özelliklerdi. Doğuştan gelen, bireyci istekleri barındıran ve haz merkezli çalışan "id" karşısında; sonradan çevreden edinilen, toplumcu olan ve gerçek ilkesine göre çalışan "bilinc" in varlığını gösteren Freud, insanın psikolojik dünyasına ilişkin görüşleri ile büyük bir devrim yarattı. Bu devrim birçok kişiyi rahatsız etmekle kalmadı birçok tartışmanın da alevini körükledi. Bu tartışmalardan biri de cinsellik ve din konusunda oldu. İnsanın birçok eyleminin cinsellik amaçlı olduğu görüşünü çoğu kimse kaldıramadı. Çünkü cinsel olan şey ayıptı ve bilinçaltında durması gerekiyordu. Freud bilinçaltında duran bu olguları su yüzüne çıkararak bazı insanları rahatsız etti. Çünkü kişi rahatsız olduğu olguları bilinçaltında tutarak kendini rahat hissediyor ve yaşamını bunun sonucu olarak belirliyordu. İkinci olarak tartışılan konulardan biri de din ile ilgili konulardı. Dinin varlığı bir bakıma bilinçaltında yatan olguların bastırılması ile ilgiliydi. Özellikle erkek çocuğun annesini cinsel bir nesne olarak görüp bunu yetişkinliğinde ayıp olması nedeni ile bilinçaltına itmesi, dinsel görüşlerin temelini oluşturmaktaydı. Din bir bakıma bilinçaltında duran olguların su yüzüne çıkarılmasını engelliyor ve kişiyi rahatlatıyordu. Freud ise bilinçaltında duran olguların su yüzüne çıkması ile birlikte ancak kişinin bilinçleneceğini öne sürüyordu; ancak bu durum tabuları yıktığı için kişiye büyük rahatsızlık veriyordu. Freud'un psikanaliz kuramı da insan narsizmine büyük bir darbe vurmuş, insanların tanrı ve birlikteliğinde ölümden sonraki yaşamın varlığına olan inancını yaralamıştır.

Narsizmden sonsuzluğa...

Jean-Paul Sartre "Arzu, varlık eksikliğidir" der ve ekler: "Tanrı, insandır". İnsanın duyduğu eksiklik tanrının varlığı ile bütünleşir. Tanrı sonsuz yaşar ve insan tanrı ile sonsuzlaşır. Sonsuzluk insanın eksikliğidir.

İnsan doğduğu andan başlayarak kendi özünden sonsuzluğa doğru bir yol alır. Bu sonsuzluk bireyin bilinç düzeyi ile ilgilidir. Bilinçlenen birey özne ile sonsuzlaşırken, güdüler ile yaşayan bireyciler nesne ile narsistleşirler. Bilinç ile güdü savaşında, bilinçli birey kafasında özne ile sonsuz bir evren yaratır ve orada yaşar. Düşünce ile sonsuzlaşan birey karşılık, nesne ile narsistleşen bireycilerin yaşam alanı kafalarında oluşturdukları nesne kadardır. Nesnenin ölümsüzlüğü ile kendi yaşamını özdeşleştiren bireyciler nesneden özne çılmaya kalkarlar. Oysa nesneye öznellik katan insandır. İnsandır; değiştiren, seven, üreten, paylaşan. Kafasında yarattığı sonsuz yaşamın içine tüm canlıları alabilen bilinçli birey evrenin merkezine bireyi, toplumu, bilimi ve deneyi koyarken; nesnelerle narsistleşen bireyciler evrenin merkezine yalnızca kendilerini koyarlar. Oysa insan nesne olarak doğanın, özne olarak toplumun ürünüdür ve bu iki olgu birbirinden bağımsız değildir. Bilinçli bireyin sonsuzluğunda her canlıya yer vardır; Demokritos, Hereklitos, Kopernik, Galileo, Bruno, Darwin, Marx, Engels, Freud ve adını sayamayacağım nice gökten ateşi çalan Prometheus'lar dünyamızı aydınlatmıştır ve aydınlatmayı sürdürmektedir.

(*)Darwin zamanında ilk canlıların milyonlarca yıl önce oluştuğu düşünülüyordu. Oysa günümüzde bu süre 2-3 milyar öncesine kadar gittiği bilinmektedir.

Kaynaklar:

- Düşünce Tarihi, Afşar Timuçin, Bulut Yayınları
- Düşünce Tarihi, Orhan Hançerlioğlu, Remzi Yayınevi
- Felsefe Tarihi, Macit Gökberk, Remzi Yayınevi
- Felsefenin Temel İlkeleri, Georges Politzer, Sol Yayınları
- İçimdeki Ben, Gökçe Cansever, Der Yayınları
- İnsan Düşüncesinde Yerküre, David Oldroyd, Tübitak
- Küllerin Şöleni, Giordano Bruno Çev. Hüsen Portakal, Cem Yayınevi
- Varlık ve Hiçlik, Jean Paul Sartre, İthaki Yayınları
- Cinsellik Üzerine, Sigmund Freud, Payel Yayınları
- Düşünce Serüveni, Hüsen Portakal, (henüz baskıya girmedi)
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Narcissism>
- Marks'ın Çevre Üzerine Görüşleri, Sıtkı AKIN

EVİRİM BİLİMSEL BİR GERÇEKTİR

Önder Küçükterzi

Ornitorenk

Insanoğlu, yerkürede varolmaya başladığı ve düşünme yeteneğini ileri seviyede elde ettiği zamanlardan bu yana, sürekli etrafında olan biten doğa olaylarına karşı ilgi duymuştur. Modern insanlık dönemleri incelendiğinde, insanın en çok cevabını aradığı sorunun; “Nasıl varolduk?” sorusu olduğu görülür.

İnsan, kendi varoluşunu araştırmaya kalkıştığı andan itibaren karşısına bin bir türlü yeni cevaplanamayan sorular çıkmış ve doğamız gereği; “Ne olursa olsun her şeyin bir cevabı olmalıdır” mantığı içerisinde hareket ettiğimiz için, mevcut sorulara tatminkâr cevaplar birden bire bulunamamıştır. Bu döngü içinde de insanoğlu kendinden ve kendi aklından daha üstün varlıkların bunları var ettiğine inanmaya başlamış ve ilk insandan itibaren süregelen tarım devrimleri ile yerleşik hayata geçişle birlikte, doğaüstü varlıkların dünyayı şekillendirdiğine inanmak ihtiyacını

hissetmiştir. Bu sayede ilk ilkel inançların ortaya çıkmasıyla, ilerleyen binlerce yıllık süreç içerisinde çok daha farklı ve toplum yaşamını belirleyici rol üstlenen inanç/din sistemleri ortaya atılmıştır. Toplumlar bu inanç sistemlerine göre yönetilmeye başlanmış, bu sayede tanrı/kral ya da peygamber/kral monarşik yönetim biçimleri ortaya çıkmıştır. Bütün erkin tek bir kişi etrafında ya da inanılan din sistematığının öngördüğü kurallar çevresinde toplanması ve buna göre toplum yaşamının sürdürülmeye çalışılması kendi dönemleri açısından değerlendirildiğinde; düzeni sağlamak ve insanları kontrol altında tutmak adına faydalı olmuştur denilebilir. Ancak insanoğlu, doğanın kendisine verdiği aklı en işe yarar şekilde, belli bir sistem içinde kullanmaya başlamasından itibaren bu baskıcı rejimler (Kötüye kullanılmalarının da etkisiyle) sorgulanmaya, yeni yaşayış biçimleri öngörülmeye başlanmıştır. Çünkü elde edilen toplumsal bilgi birikimleri, mevcut yönetim-

inanç sistemlerinin yetersizliğini her geçen gün kanıtlar duruma gelmiştir. Böylece, insan aklına dayalı, somut verilerle hayat bulan, deneysel ya da kağıt üzerinde teoriksel olarak ispatlanabilen bilimsel yöntemler kullanılmaya başlanmış, toplum yaşamı bu düşünce-felsefe sistemine entegre edilerek gelişmiş medeniyetlerin oluşması sağlanmaya çalışılmıştır.

Çeşitli düşünsel gelişim evrelerinden yüzyıllar boyu süren kanlı çarpışmalar da dâhil olmak üzere geçen aynı toplum bireyleri, kendilerinin yönetime dâhil olması gerektiğini öngören düzen içerisinde yaşamalarının önemini anlamış ve günümüz demokrasisi bu dönemlerden itibaren şekillenmeye başlamıştır. Bu gelişimler dünyada sadece, bizlere öğretildiği şekliyle kıta Avrupa'sında meydana gelmemiştir elbette ki; az önce de belirtildiği gibi insanlığın toplam birikimleri ve etkileşimleri sonucu bunlar şekillenmeye başlamıştır. Ancak, bu yazıda insan evrimi temel konu olduğu için Avrupa'da ortaya çıkan bu yöndeki gelişmeler baz alınarak yazının geri kalanına anlaşılır bir dille teknik ayrıntılara girilmeden devam edilecektir.

Canlıların nasıl meydana geldiği hakkında yüzyıllardan beri bitmek tükenmek bilmeyen görüşler ortaya atıldı, evrimsel nitelikte görüşlerin ise ilk ortaya çıktığı dönemler M.Ö. 6. yüzyıla kadar gitmektedir. Yani herkesin bildiği veya insanlara öğretildiği şekliyle, evrim teorisi birden bire ortaya atılmış bir çalışmanın ürünü değil; tam aksine binlerce yıl tartışılarak yakın çağlara kadar gelmiş çalışmaların ürünüdür. Bu çalışmalara ise 18. yüzyılda ilk kez bilimsel nitelik kazandırılmıştır. Örneğin Persleri, Mısırlıları, İyonyalıları, Hintleri incelediğimizde evrimsel tahminlerin çok önceden ortaya atıldığını görmekteyiz, fakat o zamanki görüşler hiçbir zaman netlik kazanamamış ve hep soru işaretleri şeklinde 18. yüzyıla kadar gelmiştir. Meşhur filozof Aristo bile kendi döneminde bundan bahsetmiş, ancak bildiğimiz "Aristo mantığı" çerçevesinde ele aldığı için günümüz bilimsellik anlayışına göre hiçbir elle tutulur çıkarım yapamamıştır. Hak vermek de gerekir ki, o dönemdeki gelişmişlik derecesinde, bu türden evrensel bir gerçekliği hayal olarak dahi görebilmesi bile günümüzün bu konudaki temel taşlarından birisini oluşturmaktadır.

18. yüzyıla gelindiğinde ise Charles Darwin isimli ilahiyatçı (Yarı tıpcı) ve doğa hayranı insan, tarih sahnesine çıkmış, dünyayı tersine çevirecek ve günümüz

bilim anlayışının oluşmasına ön ayak olacak olan "Türlerin Kökeni" yapısını insanlığa sunmuştur. Bu yazılarında Darwin hayatı boyunca yapmış olduğu araştırmalarını, gezilerini, gözlemlerini toplamış ve sonunda da canlıların ortak bir atadan türediği sonucuna varmıştır. Bu sonuca varırken ki en büyük dayanağı ise, o günlere kadar çeşitli bilim adamları tarafından dile getirilmiş ancak matematiksel kanıtlanabilirliği bir türlü anlaşılamayan "Doğal seleksiyon" fikri olmuştur. Bu fikre göre canlılar doğada bir savaş içinde varolmaktadır ve güçlü olanlar, yani diğer bir deyişle "Kaliteli" genlerini gelecek nesillere aktarabilenler neslini sürdürür, bu sayede gelecek nesiller açısından doğada tutunma olasılığı daha yüksek olan bireyler meydana gelir. Charles Darwin bu görüşlerini ilk kez yayın haline getirdiği zamanlarda pek yankı uyandıramamış ve birçok bilim insanının başına geldiği gibi, görüşleri tam 14 yıl sonra anlaşılmaya, geçerliliği ispatlanabilir hale gelmeye başlamıştır. Bu tarihlerden sonra Darwin'in yayınları incelendiğinde ise, kendi içinde açıklanamayan, geçersiz yanlarının olduğu ve bu haliyle "geliştirilmesi gerekli görülen" bir teori olduğu görülmüş ve böylece biyoloji biliminin içinde yer almıştır. Tabi ki teorinin bu eksik yönleri darwinci görüşleri çürütmeye çalışan sahte kimliklerdeki insanlar için çok büyük koz haline gelmiştir zaman içinde.

Evrin mekanizmasını anlayabilmemiz için, Darwin'in öngördüğü "Doğal seleksiyon" penceresinden bakmanın

yeterli olamayacağını ise günümüz doğa bilimcileri daha kapsamlı şekilde araştırarak ortaya koymuş; bu sayede tatminkâr cevaplara ulaşabilmişlerdir. Örneğin evrim mekanizması "Sadece doğal seleksiyon yöntemiyle yürümektedir" demek, artık eksik bir görüş olarak benimsenmekte ve zaten bu şekliyle, kendi içinde bir takım sorulara cevap bulunamamaktadır. İşte bu yüzden gelişen teknoloji, bilgisayar sistemleri, matematik, fizik-kimya-biyoloji, moleküler biyoloji, astrofizik dalları gibi alanlarda ilerlemelerle daha modern ve açıklanabilir modeller ortaya atılmıştır. Sadece doğal seleksiyon ile açıklanamayacak kadar karmaşık olan evrim mekanizması için bilim adamları başka yöntemler ortaya koydular ve doğal seleksiyonla beraber "Genetik sürüklenme" denilen mekanizmanın işlevselliğini gösterdiler. Doğal seleksiyon, gerçekten de anlaşılabilirliği açısından etkili bir önermedir evrim için, ancak tek başına yeterli olamadığından ve bilimsel

yöntemlerin inkârını kendilerine yol edinmiş çevrelerce bu eksik yönlerine sürekli dem vurulabilmesinden ötürü Darwin'in bu teorisi üzerinden kasıtlı olarak tartışmalar yürütölmeye çalışılmaktadır. Genetik sürüklenmenin etkisinin anlaşılabilmesi için genetik bilgiye ve popölasyonların nasıl değışim gösterdiğine dair fikirlere hâkim olmak gerekmektedir. Anlaşılmasındaki bu zorlukları yüzünden çoğu kimseler Genetik Sürüklenmeden bahsetmezler ve evrime karşı olduğunu iddia eden çevrelere ister istemez koz vermek durumunda kalırlar. Çünkü sürekli bahsettiğim gibi; salt olarak, doğal seleksiyon önermesiyle evrim mekanizmasının anlamaya veya anlatılmaya çalışılması, her defasında bir takım eksiklikleri de beraberinde getirmektedir. Peki, nedir bu Rasgele Genetik Sürüklenme?

Basit anlatımıyla, bir canlı topluluğunda (Türler için popölasyon) meydana gelen ve gelecek nesillerin, varolan nesillerden daha farklı genetik özelliklere sahip olduğu; bu farklılığın da canlı türünün yaşadığı doğa ortamındaki dış etkiler sonucu "Tesadüfen, rasgele" olduğu bir evrimsel görüştür. Rasgele genetik sürüklenmede, gelecek nesillerde oluşan genlerdeki farklılıklar birden bire fark edilemez (Canlının dış görünüşü yani fenotipinde etki yaratmaz). Bu farkın ortaya çıkması için, genetik yapısı doğadaki tesadüflere bağlı etkiler sonucu değışen canlının, bu değışimin paralelinde şartları değışen doğa ortamında kendisini bulması gerekir. Örneğin Darwin'in evrim teorisini ortaya koyarken incelediği ispinoz kuşlarını düşünelim; Darwin bu kuşların Galapagos adalarındaki farklı mekânlarda, birbirinden gözle görülür biçimde farklılaştığını gözlemlemiştir. O zamanki teknik bilgileri dâhilinde bunun doğal seleksiyon sonucu olduğunu düşünmüş fakat şimdiki genetik bilimi sayesinde bunun rasgele sürüklenmenin sonucu olabileceği ortaya konulmuştur. Yani bu durumda; "Aynı cinsten iki kuşun birbirinden bağımsız ortamlarda farklı şekilde türler oluşturması, bu kuşların doğadaki tesadüfler sonucu genlerine işleyen değışikliklerin farklı ortamlarda kendini göstermesinden ibarettir" şeklinde açıklanabilir. İspinoz kuşlarının gaga yapılarında oluşan değışiklikler gözle görünür biçimdedir, ayrı ayrı adalarda gözlemlenen bu kuşların fenotipinde (Dış görünüşünde) olan bu değışikliğin sebebi, bu adalarda kuşların besin olarak kullandığı tohumların boyutlarının birbirinden farklı olması ve buna bağlı olarak da kuşların farklı gaga yapılarıyla varolmasıdır. Yani bu kuşlar, "Küçük gagalarıyla büyük tohumları kıramadığı için genlerini değıştirmemiştir!" Genlerinde rasgele oluşan değışikler sonucu o özelliği kazanmışlar ve zaman içinde de bu genotip özellikleri fenotipte kendini belli etmiştir.

Böylece aynı cinsten kuşlardan, farklı türler ortaya çıkmıştır.

Evrim mekanizmasında anlaşılması ya da kabullenilmesi en güç olan noktalardan birisi, canlıların ve evrenin zincirleme tesadüfler sonucu oluştuğunun iddia edilmesidir. Bunun idrak edilmesi ise pozitif bilimlerle hiç uğraşmamış ya da ilgisiz olan insanlar için son derece zordur, hatta imkânsızdır denilebilir. Çünkü ilk maddenin ortaya çıktığı zamanlardan (Büyük patlama) bu yana kadarki süreci bilim insanları matematiksel olarak açıklamaya çalışmaktadır ve atomu, molekülleri, ışığı, enerjiyi meydana getiren faktörlerin neler olduğunu ortaya koyarken deneysel ispatlı ya da teoride aksi ispat edilememiş, sadece aklın ve bilimin ışığında veriler kullanmaktadırlar. Bu ise karmaşık ve anlaşılması zor olan zincirleme denklemlere sebep olur. Evren yaklaşık olarak 15 milyar yıl yaşındadır, ilk madde ortaya çıktığı andan itibaren ise sırasıyla maddenin temel yapıtaşları oluşmuş ve sonsuz evren denilen "Kozmik laboratuvar" meydana gelmiştir. Bu laboratuvar da ise matematiksel olarak kullandığımız anlamlı sayıların bile yeterli olamayacağı kadar büyük sayılarda tesadüfi durumlar gerçekleşir. 10 üzeri 80 tane atomun varolduğunun düşünüldüğü bir evrende, bu kadar atom arasındaki tesadüfi etkileşimlerin bizleri ya da evreni var ettiğine inanılması zor bir durumdur fakat işin içine olasılık hesapları sokulduğunda, evrende hemen hemen aklımıza gelebilecek her şeyin, her ihtimalin varolmasının bir olasılık fonksiyonu olarak anlamı vardır. Yani düşünebileceğimiz, hayal edebileceğimiz bütün her şey 15 milyar yıllık süreç içerisinde gerçeğe dönüşmüş; fakat tesadüfler sonucu gerçeğe dönüşen bu olaylar evrenin genel işleyiş yapısıyla ters düştüğü için varlığını sürdürememiştir, sürdürülebilenler ise bugün bizim gözlemlediklerimizdir. Örneğin bir yıldızı düşündüğümüzde basit bir yaşam formu olarak algılanabilir. Çünkü yıldızlar da tıpkı canlılar gibi evrilerek oluşmuştur ve onlar da doğar, büyür, gelişir ve öölürler. Oluşumları ise yine kozmik tesadüfler sonucudur, ancak bu tesadüfler sonucu oluşan yıldız kümeleri evrenin ve maddenin gidişatına uygun hareket ettiklerinden varlıklarını koruyabilmişlerdir. Bu yıldızların oluşum sürecinde tabi ki farklı yapıda gök cisimleri ya da garip nesneler de evrende varoluşmuş olmalıdır, fakat bunların ömürleri kısa süreli olduğu için evrenin deneme-yanılma tahtasında yok olup gitmişler, ya da bir kısmı hala bilim insanlarıncaya gözlenememektedir. Dünyamıza döndüğümüzde ise, dünyanın hesaplanan yaşının 4,5 milyar yıl olduğunu düşünürsek, bu kadar uzun bir zaman süreci içerisinde ve bu kadar çok maddenin bir arada olduğu bir ortamda yaşamın varolması için gerekli olan "Tesadüfler" her

zaman mevcut olmuştur denilebilir. Doğadaki bu tesadüfi madde hareketlerinin sonunda oluşan kompleks moleküllerden bir kısmı elbetteki yok olup gitmiş, bir kısmı ise dünyanın fiziki yapısına uygun olduğu için doğada tutunmayı başarmış ve yaşamın temel taşları işte bu "Tesadüflere dayalı oluşan uyumlu- kompleks moleüller" ile atılmıştır. Elbetteki evrenin bu zincirleme reaksiyonları hiçbir zaman son bulmaz, yaşadığımız evren varolduğu sürece de bu büyük deneme-yanılma laboratuvarı bizler için yaşama alanını sonuna kadar sunacaktır.

"Materyalist bilimsel" düşünceden yoksun olan sözde bilim insanları ve bunların destekçilerinin, onlarca yıldır bitmek tükenmek bilmeyen evrim karşıtı savaşları günümüzde (Özellikle ülkemizde ve ABD'de) tüm hızıyla devam etmektedir. Arkalarında büyük vakıfların, dini derneklerin, kiliselerin olduğu çok büyük sermaye sahibi (Tek sermayesi para olan) kuruluşlar bu verilen savaşta başı çekmektedirler. Bunların amacı, "Evrin Teorisinin sadece bir teori olarak kaldığını ve artık bilimin ilerlemesiyle geçerliliğini yitirdiğini, her şeyin insandan ve evrenden daha üstün bir akıl tarafından yaratıldığı" yalanını geniş halk kitlelerine yaymak ve onları etki altında bırakmaktır. Bunu yaparken bütün medya kanallarını ve hatta üniversiteleri, hocaları bile kullanırlar. Görsel ve işitsel olarak kullandıkları bu silahları sayesinde; toplumun çok geniş bir kesimini etki altında bırakabilirler. Bu etki o kadar derindir ki, hayatında evrim kelimesini bile birkaç kez duymuş olan birisini "Evrimin en büyük düşmanı" haline getirebilirler. Çünkü evrim, yukarıda da anlatıldığı üzere; idrak edilmesi zor olan ve uzun araştırmalar sonucu anlaşılabilir hale gelebilen, insanlığın yüzyıllar boyu ortak bilgi birikimleri sonucu şekillenen bir yasadır. Sıradan bir insana, kendisinin tesadüfler eseri, aşamalardan geçerek, milyarlarca yıllık zaman içerisinde oluştuğunu söylemek ve doğadaki bütün canlı / cansız varlıkların birden bire ortaya çıkmadığından; her şeyin aşama aşama gerçekleştiğinden bahsetmek boş bir çaba olacaktır. İşte, insanların bu eksik yönlerini çok iyi bilen bu çevreler, kendi çıkarlarının devamını sürdürmek için ve insanları sömürmek işlerine geldiğinden, bu sonuçsuz eylemlerini devam ettirmektedirler. İnsanların dini duygularını kullanarak, bilimsellikten hiçbir alakası olmayan tamamen uydurma ve çoğu zaman da komik olan görüşlerini çok büyük paralar dökerek yaymaya çalışırlar. Ülkemizde de bu konuda çok büyük oyunlar oynanmaktadır. İstatistiklere göre evrim karşıtı birey sayısı en fazla olan ülkelerden biriyiz. Yani Amerika kaynaklı evrim ve bilim düşmanı insanların uzantıları olan ülkemizdeki "Görevliler" işlerini çok iyi yapmaktadırlar ve bilimsel düşüncenin bir türlü oturmadığı toplumumuzu çok derinden etkilemeyi

başarmaktadırlar. Gerici/yobaz çevrelerden çok büyük maddi destek alan bu şahsiyetler, adeta bilimi tamamen reddetmiş ve kendi inandıkları doğrultuda yeni bir bilimsellik anlayışı doğurmaya çabalamaktadırlar. Bunu yaparken kullandıkları yegâne yöntem ise "Evrin teorisi artık çökmüştür" yalanıdır. Bu saçmalıklardan yola çıkarak, dünyaya zekâsıyla damga vurmuş en büyük bilim insanlarının bile görüşlerini çarpıtmakta ve materyalist/maddeci bilimin alternatifini, "Yaratılış" fikriyle birlikte oluşturmaya çalışmaktadırlar.

Bilimsel düşünce, içerisinde hiçbir dogmatik veya dini ürün barındırmaz. Yani evrim karşıtı çevrelerin iddia ettiği gibi bilimle dinin aynı potada varolduğunu söylemek insan aklının inkârı anlamına gelir. Bilimsel yöntemler, insan uydurması inanç sistemlerinden bağımsızdır. Bu noktada şu ayrımı çok iyi yapabilmemiz gerekir; Günümüz materyalist bilimi, dogmatik inançlara karşı olarak ortaya çıkmamıştır. Tam aksine ortaçağ karanlıklarından, bu dogmatiklik içinde varolarak günümüze ulaşmış, elde edilen veriler doğrultusunda ise bilimle dinlerin hiçbir ortak noktasının olmadığı anlaşıldığından, dinlerden kendiliğinden soyutlanmıştır. Bilim, dinleri reddetmek amaçlı değil; dinlerin bilimsel düşüncenin önüne set çekmesinden ve özgür iradeyi/düşünceyi engellemesinden dolayı dini inançlar ile sürekli karşı karşıya gelmektedir.

Evrin, artık bilim çevrelerince tamamiyle özümsemiş ve "Yasa" halini almış bir kuramdır. Bilim insanları evrim var mıdır ya da yok mudur tartışmalarını onlarca yıl önce aşmış, "Evrin vardır fakat nasıl ve ne şekilde olmuştur" sorusunun yanıtını aramaya çalışmaktadırlar. Kimi çevreler ise hala, "Evrin yoktur ve her şey birden bire büyük kudret sahibi bir akıl tarafından yaratılmıştır" diye özetleyebileceğimiz uydurmaları milletimize yutturmaya devam etmektedir. Bilimin ışığında gelişim göstermeyen halklar ise bu tuzaklara karşı son derece savunmasız kalmaktadır. Bu çabaların şimdilerde etkili olduğunu kabul etmekle beraber, gelişen teknoloji ve bilim ile birlikte, tarihin çöplüğüne gönderileceği kesindir. Ülkemizde de bu evrim karşıtı kesimlere gerekli cevabı veren ve meydanın boş olmadığını haykıran gerçek bilim insanlarımız mevcuttur. Bizlere düşen ise bu aydınlarımızın görüşlerini dinlemek ve evrim karşıtlığını kendisine "Din" edinmiş çevrelerin tuzaklarının farkında olmaktır. Sonuç olarak; iddia edildiği üzere, "Evrin Teorisi çökmüştür" gibi saçmalıkların artık komediden öteye geçemediğini ve tam aksine "EVRİMİN BİLİMSEL BİR GERÇEKLİK" olduğunu anlamının insan aklına ve beynine saygı duymak anlamına geleceğini görmeliyiz.

UYANDIRMA DERSLERİ-6

Muhammet Akyıldız

Ders : Sosyal Travmatoloji (Toplumsal Vurukbilim)
Konu : Düşünsel Lezyonlar ve Kronik Kitle Hastalıklarına
Karşı BSF Aşısı İçin Herkes Kafayı Sıyrısın

Muhammet Akyıldız

UYANDIRMA DERSLERİ-6

(Yöndeş Hoca, bir kolu alçılı, kafası gözü sarılı bir şekilde sınıfa yönelmiştir. Bu vaziyette bile yeni bir dersin heyecanı gözlerinden okunmaktadır. Aslında sadece gözlerinden değil, yüzünden de okunabilir, ancak yüz mimik bölgeleri tamamen sarılıdır. Sadece gözleri ve dudakları açıktır. Üniversitedeki tüm öğrenciler bilmektedir ki, bir ders için Yöndeş Hoca'ya bu yeter de artar bile!.. Üstelik cümlelerini destekleyecek bir kolu hala özgürdür!.. Ve bir tebeşiri tutmak için gerekli işaret ve başparmağı!.. Çünkü O'nun anlayışına göre "tebeşir" aydınlanmanın simgesidir ve O, siyah üzerine beyazla yazmayı seven klasik bir aydındır! Bu yüzden "akıllı tahta" denen ışıltılı düzleme elektronik kalemle siyah çizikler atmak tüylerini ürperttiğinden ve de çıkan cızırtılar dişlerini kamaştırdığından, karatahtasını hep yanında taşır!.. Tekerlekli karatahtanın gıcırtilı sesinin dersliklerinin kapısına yanaştığını duyan öğrenciler "heyyy" diye bir cıglık atıp kapıya koşarlar ve yıllar geçse de bu ses belleklerinin en korunaklı köşesinde "en çok özlenen üniversite anısı" olarak kalacaktır! Bu ses bilginin sesidir!)

Tünaydın arkadaşlar!

Siz sormada hemen açıklama getireyim:
Meydan dayacağı yedim!

Tamam böyle deyimleşmiş kısa bir açıklama

sizin merakınızı doyurmaya yetmeyecektir biliyorum. Eğer: "Yöndeş Hoca dersi kaydattı yine! Hazırlıksız geldiysen dola sargı bezini başına, gir sınıfa! Gençlik meraklıdır, sorar nasıl olsa, uydurursun bir şeyler! Oh ne ala! Babam da yapar böyle hocalığı!" demeyecekseniz anlatayım. Zamanımız kalırsa ders konumuzu işleriz enine boyuna.. "Yok hocam bu kadar yeterli, valla bünyemiz kaldırmaz daha fazlasını!" dersiniz, bir sonraki dersimize erteleriz kalanını.. Zaten Sosyal Travmatoloji yani Toplumsal Vurukbilim adında bir ders müfredatımızda yok ve her türlü cezayı göze alarak böyle bir dersi-kaçak mı dersiniz, korsan mı dersiniz, yoksa herkes gibi Yöndeş Hoca orasından burasından uyduruyor mu dersiniz- işlemeye karar verdim! Üniversite yönetimine yıllardır "Bakın arkadaşlar, dünya hızla değişiyor ve bu değişim sürecinde toplumlar da yeni sorunlar ortaya çıkıyor. Çağımızın en büyük sorunu birlikte yaşamamanın yani toplum olmanın gerekleri hiçe sayılarak oluşturulan yığınlar ve bunun sonucunda yaralarıyla yaşamaya alıştırılan bir toplum.. Bir adım sonrası toplumsal kabullenmişlik!.. Bu kitlesel hastalığın tedavisi ile ilgilenen bir bilim dalı yok dünyada henüz! Sosyoloji çok genç bir bilim dalı ve toplumsal sorunların nedenlerini ve sonuçlarını ortaya koyup çekiliyor bir kenara! Travmatoloji dediğimiz bilim dalı ise 'düzgün çocuk' anlamına gelen Ortopedi bilim

dalina iliştirilmiş, 'Ortopedi ve Travmatoloji Ana Bilim Dalı' olarak fiziksel sakatlıkların tedavisinden başka bir şeyle ilgilendiği yok! Tarih, fizik, kimya, biyoloji, matematik gibi bilim dalları ise kapitalizme hizmet etmekten başını kaldıramıyor! Peki soruyorum size: Toplumsal yaraları hangi bilim tedavi edecek? Üniversitemizde Sosyal Travmatoloji Anabilim Dalı'nı kurmanın zamanı gelmedi mi? Bakın bir üçüncü dünya savaşı kopmadan kuralım bu birimi ve dünyada bir ilki gerçekleştirelim! Toplum yıllardır onulmaz yaralarla boğuşup duruyor. Kitlesel sorunlar çığ gibi büyüyor! Üniversite olarak bu sorunlara biz eğilmeyeceğiz de kim eğilecek? Toplumun yaralarını kaşıyan eller kırılınsın artık!" dedimse de kimse takmadı. Hatta alaylı ağızlarla: "Yav git Allah aşkına Yöndeş ya! Biz diyoruz hedef Oxford, sen diyorsun olalım mort! Elin gavurunun hangi üniversitesinde var böyle bir bilim dalı da, sen tutmuş burada açalım diyorsun? Üç yıldır ben daha 'travma' sözcüğünün anlamını ezberletemedim, sen sosyal travmatolojiden bahsediyorsun! Hangi gençlikle istikbale yürüyeceksiniz mirim, hangi gençlikle?" diyerek, o eski bahaneleri geveleyip durdular. Baktım derdimi kimseye anlatamıyorum "Bunlara ayıracağım zamanı çocuklara ayırsam daha karlı çıkarım" diyerek çıktım toplantıdan. Bu nedenle Sosyal Travmatoloji dersi üniversite yönetiminden habersiz işlenecek bilesiniz! Şimdilik yazılısı sözlüsü falan yok

Neyse fazla uzatmadan benim bu kostümü derse uygun halimin nedenini kısaca açıklayayım:

Geçenlerde "Ne olacak bu memleketin hali?". şeklindeki şu boyumdan aşkın nostaljik düşünceyle tek başıma boğuşurken kapı çaldı. Orta yaşlı, kirli sakallı, saçlarının ön kısmı iyice seyrekleşmiş, gözlüklerinin arkasındaki gözlerinden ıslıl ıslıl zeka fışkıran bu adamı ilk bakışta hemen tanıdım. Üniversitede 4 yıl boyunca derslerine girdiğim; tutum, davranış ve çalışkanlığı ile parmakla gösterilen ve üniversiteden bölüm birincisi olarak mezun olan bu adamı neredeyse 10 yıldır görmemiştim. Karşımda görünce: "Nerelerdesin hayırsız? Yöndeş Hoca on yılda bir aklına gelecek kadar mı iz bıraktı sende?" diye sevincimi örtmeyecek kadar sitem karıştırılmış bir sözle kucaklayıp öptüm yanaklarından. "Olur mu hocam!" dedi. "En son umudumuza kadar her şeyi yitirdik ama, sizi unutacak kadar da insanlığımızı yitirmedik daha merak etmeyin!" şeklinde gururumu okşayıcı güzel bir karşılık verdi. Çaylarımızı söyledikten sonra: "Ee anlat bakalım! Neler yaptın görmeyeli, nerede çalışıyorsun, çor çocuk nasıllar, herhalde evlenmişsindir?" dedim. Demez olaydım, nasırına basmışım meğer: "Ne evlenmesi, ne çor çocuğu hocam! Kaç yıldır bir iş sahibi olamadık ki evlenmeye yüzümüz olsun!.. 10 yıldır işim gücüm KPSS sınavına

girmek. En son geçen yıl 100 tam puan aldım, yine de bir işe giremedim. 100 tam puan alan 278 kişi, devlet memuru olarak alınacak 1 kişi olunca, kadınları asimetrik paralelde, erkekleri ise kulplu beygirde zorlu bir elemeye tabi tuttular. 'Ne alaka, kimya mühendisinin bilgisi böyle bir sınavla nasıl ölçülür?' demeyin hocam! Biz o kadar alıştık ki böyle saçmalıklara, artık sorgulamadan ne derlerse yapar olduk! Neyse, 278 kimya mühendisinden bir teki sağlam çıkmadı tabii ki bu elemenden. Ambulanslar sabahtan akşama kadar vızır vızır yaralı taşıdı hastaneye. Sonradan öğrendik ki sınav komisyonu bizim sınav görüntülerimizi kameraya alıp, yüklü bir paraya Amerikanvari kamera şakaları yayınlayan televizyonlara satmış. Hele beni bir görmelisiniz hocam! Kulplu beygirin kulpuna takılan ayağımı kurtarmaya çalışırken bir de kahkaha eklemişler görüntüye ki, ben bile tutamadım kendimi. Resmen dalga geçildi bizimle hocam. Resmen diyorum, çünkü bu sınava resmi bir duyuru sonunda katıldık hepimiz. Ne bilelim, resmidir, devlet ciddiyetidir dedik, maskara ettiler bizi. Başarısız olduğumuza dair adreslerimize gönderilen yazıda ise şöyle yazıyordu: 'Merkezimizde boş bulunan 1 (bir) kadronun doldurulması amacıyla, Ulu Önder Atatürk'ün 'Sağlam kafa, sağlam vücutta bulunur' özdeyişinden yola çıkarak, merkezimiz sınav komisyonu tarafından yapılan eleme sınavda başarısız oldunuz. Katılımınızdan dolayı teşekkür eder, gayretlerinizin devamını dileriz./Kimyasal Araştırma, Geliştirme ve Uygulama Merkezi' Görüyorsunuz hocam kılıf da hazır! Anlayacağınız hem bedensel, hem de zihinsel olarak çürüğe çıkardılar bizi. Beni asıl deliye döndüren husus, boş kalan kadroya 'en hızlı tespih çekme' yarışmasında 5:42'lik dereceyle fahri bir imamın getirilmiş olmasından çok, üniversite çevresinden hele de milyonlarca işsiz üniversite mezunundan çıt çıkmaması oldu. Hiçbir tepki yok! Aha şu duvara bir sinek sıçsa orda bir kimyasal tepkime olur hocam! Afedersiniz durmadan ağızımızın ortasına ediyorlar, kimsede bir kıpırtı olmazken, futbol maçı yüzünden aynı kişiler döner bıçağı ile birbirini doğruyor. Toplumun biyokimyası iflas etmiş sanki hocam. Çıkıp 'Ulan sizin DNA nükleik asitlerinizi...' diye başlayıp organik bileşiklerine dümdüz gitseniz 'Adam mikroskoba baka baka kafayı sıyırdı, yazık' diye tımarhaneye kapatacaklar. Gerçi o da olacak yakında eminim. Bende hayır kalmadı hocam! Hayır okumaktan ve ders çalışmaktan değil yanlış anlamayın! İnsanların olanlar karşısındaki akıl almaz tutum ve davranışlarını izlemekten sıyracağım kafayı. Düşünün bir hocam: 'Atom çekirdeği çevresindeki elektronların dönüşünü, kehribar tespihle temsili olarak 5.42 saniyede tamamlayarak yeterlilik sınavında birinci olan ve atomun yapısındaki ilahi kudreti bilim çevresine en hızlı ve somut bir şekilde ifade etme başarısını gösteren Ruhi SÜCUT, Kimyasal Araştırma, Geliştirme ve Uygulama Merkezi

Laboratuvarı'nda işe başlamakla kalmayıp, Guinness Rekorlar Kitabı'na da adını yazdırdı' şeklindeki haberi okuyup 'Ulan helal olsun adama!' diye haberden önce peydahlanan 'Hızlı Tespih Çekme Kursları'na koşan binlerce üniversite mezununu görüp nasıl kafayı sıyırmazsınız soruyorum size? Aklım bir türlü almıyor yemin ederim! Şimdi bana: 'Lan Oğlum Arif bu da bir şey mi? Cern Laboratuvarı'nda çağın deneyi diye nitelendirilen çalışmada, işin yavaş yavaş sonuna geldiklerini ve tanrı parçacığının izine rastladıklarını, 2012 yılında tanrının vesikalık resmini dünyaya göstereceklerini söyleyen Ünlü Fizikçi Fabiola Fianotti'nin ağzından çıkacak sözü yüreği ağzında heyecanla bekleyen bilim çevresinin kafasındaki örümcek yumağından kim bilir daha kaç neslin başına çorap örülecek. Sen tutmuş halk şöyledir, toplum böyledir diyorsun! Halk ne yapsın? Arif'e tarif gerekmez, tecahül-i arif yaparak düşünme oğlum Arif!' diyeceksin biliyorum da hocam; ya sen tut insanlık olarak milyonlarca yıl emek emek beyninin kütlesini üç katına çıkar, sonra da birileri gelip içine saman bassın! Düşünmekten acı duyar oldum inanın hocam! Bu arada sizin de başınızı şeyaptım kusura bakmayın!" dedi.

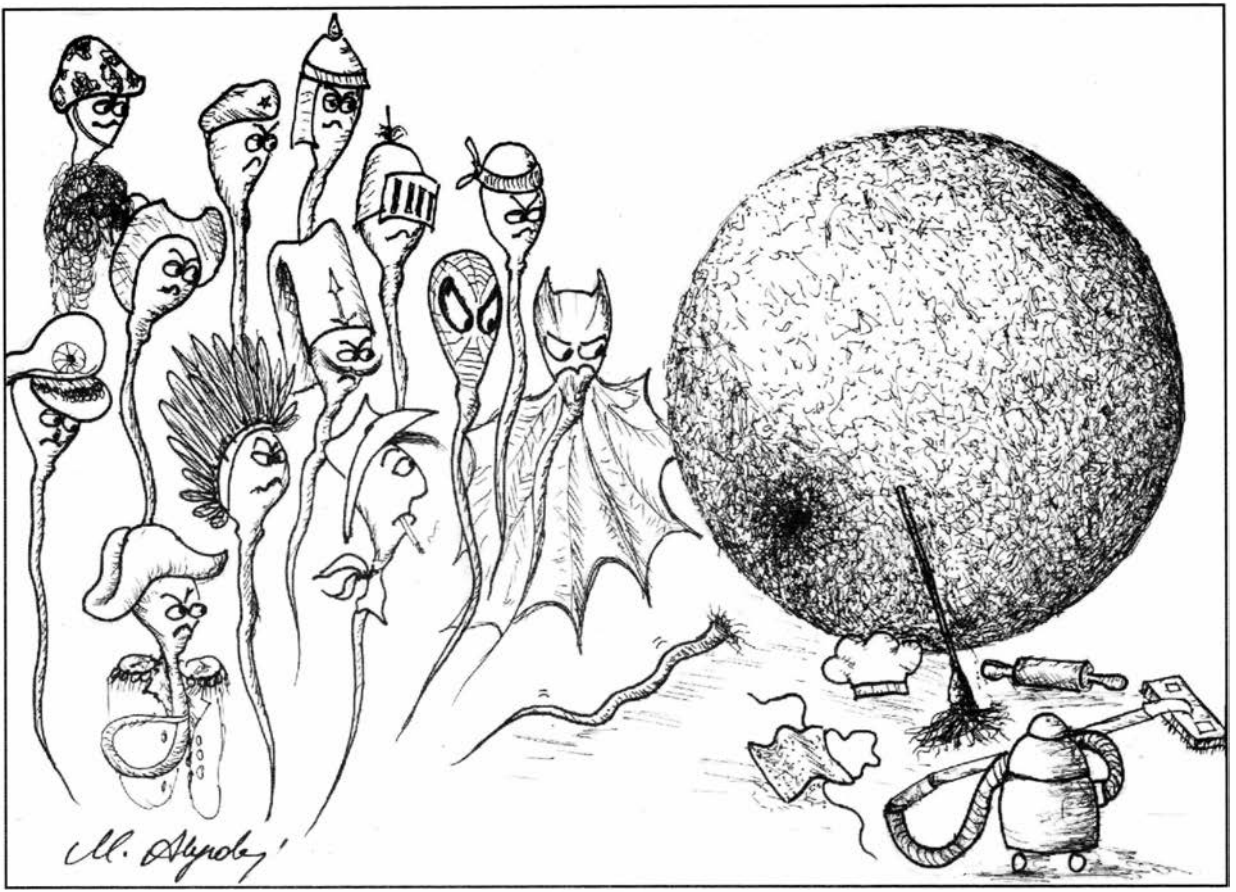
Taşı sıkıp öksürük şurubu çıkaracak kadar güçlü bir kimya bilgisine ve düşünme gücüne sahip olan Arif'i bu şekilde görmek bana nasıl acı verdi bilemezsiniz çocuklar! Arif milyonlarca gençten-artık genç değil-sadece bir örnek. Çevrenizde milyonlarca arif(bilen) var ve onların uzmanlık alanına giren işler bilmeyenlerin elinde. Odun tüccarlarının dershanesinde çalışan öğretmenlerden tutun, "Kaldırım mühendisliğinde okuyorum" diyerek eğitim-öğretimle dalga geçenlerin kurduğu şirketlerde kaldırım taşı döşeyen inşaat mühendislerine kadar milyonların durumu ortada! Ve işin en acı tarafı artık bu durumlar herkes tarafından normal karşılanır oldu. Neden? Çünkü topyekun gelecek korkusu ile yaşayan bir toplumuz. Gelecek sevinciyle yaşayanlara garip gözle bakılır bu toplumda ve "Bu günümüze şükür" anlayışının değişmesi belli bir azınlığın işine gelmez!

İçinizden şu an: "Hocam bizim moralimizi bozmaya mı geldiniz ya? En azından üniversiteyi bitirene kadar şurada azıcık rahat edelim bırakında!" diyorsunuzdur. Tamam çocuklar edin tabii ki, bu sizin hakkınız! Ama Yöndeş Hocanız öğrencilerinin geleceği için meydan dayacı yerken, sizin de azıcık rahatınız kaçsın! Haksız mıyım?

Gelelim meydan dayacısını nasıl yediğime:

Arif: "Ben artık kalkayım hocam, sizin de işiniz vardır!" deyip ayaklanınca; "Arif, sen bana bir şeyler söyleyecekmişsin de, söylemeden gidiyormuşsun gibi geldi bana, yanılıyor muyum?" dedim. "Ya hocam valla insan

psikolojisini parmak izinden tanırırsınız siz var ya! Evet haklısınız, aslında sizi bir gösteriye davet etmek için gelmiştim. Seyirci olarak gelseniz bile gösterinin bir parçası oluyorsunuz bu oyunda.. Biraz tehlikeli bir gösteri. Bu yüzden çekindim söylemeye açıkçası! Bakın anlatayım: Biz İĞÜD (İşsiz Gücsüz Üniversiteliler Derneği) adında bir dernek kurduk hocam. Her işsiz üniversite mezunu derneğimizin doğal üyesidir. Amacımız üye kazanmak değil, üye kaybetmek. Size belki garip gelebilir bu durum ama ne kadar üye kaybedersek, o kadar çok arkadaşımız işe yerleşmiş demektir. Ama son günlerde dernek üye sayımız çığ gibi büyümekte ve bu bizi kara kara düşündürüyor. Bu yüzden yarın "Basın sayıklaması" adında bir gösteri düzenleyeceğiz. Hayır hocam 'basın açıklaması' değil 'basın sayıklaması' Aslında bir çeşit tiyatro oyunu gibi bir şey. Güzel bir gösteri olacak. Çizgili pijama giyip, yastıklarımızla meydana uykuya dalacağız ve gösterimizin diğer oyuncularını olan basın mensupları ve polis güçleri haliyle alanı dolduracak. Onlar meydana girdiklerinde biz sayıklamaya başlayacağız ve yaşadığımız tüm sorunları ve olası çözümleri sayıklayarak ifade edeceğiz. Bir grup arkadaşımız uyurgezer rolünde olacak ve çevrede toplanan seyircilerin arasına dalacak! Kaçışmalar ve çığlıklar gösterinin ses ve görüntü efektleri olacak. Göz yaşartıcı bomba, tazyikli su ve coplama gibi olası durumlara karşı elimizden geldiğince direnip, gösteriyi uzun tutmayı düşünüyoruz. Bol seyircili bir gösteri olacağından eminim. Aslında polisiyle, seyircisiyle, basın mensuplarıyla herkes oyunun bir parçası ve amacımız belleklerde iz bırakarak hiç kimsenin oyunun dışında kalmadığını göstermek. Dedim ya biraz tehlikeli! Polisin uygulayacağı olası aşırı güce direkt maruz kalmanızı istemem." dedi. "Arifçiğim ben burada öğrencilere Uyandırma Dersleri verirken, halkı uyandırmaya yönelik bu harika gösterinin dışında nasıl kalırım? Yarın uyurgezer rolünde olacağım gösteri alanında. Hep mi biz uyandırmaya çalışacağız, biraz da insanlar bizi uyandırmaya çalışsın! Valla iyice sıkılmıştım, iyi oldu bu" dedim. Ertesi gün çizgili pijamaları çekip doğru alana koştum. Alan ana baba günüydü! Neyse uzatmayayım, sıram geldiğinde ellerim ileriye uzatılmış bir vaziyette ağır ağır yürüyerek gösteriyi izleyen seyircilerin arasına daldım. Ancak Arif'in söylediği gibi insanların kaçışacağını düşünürken, hesapta olmayan bir şey oldu. Kalabalığın arasından biri: "Artizmisiniz oğlum lan siz? Emniyet güçlerinin işi gücü yok sizinle mi uğraşacaklar, goduumun şerefsizleri?" diye kalınca bir ses duydum. Gözlerim kapalı olduğundan kim olduğunu görmüyorum tabii.. Arkasından onaylayıcı homurtularla birlikte aynı ses: "Vurun lan ibnelere! Allah'ı seven boş geçmesin!" Sonrası malum! Pijamayla girdiğim gösteriden, bu kostümle çıktım çocuklar. Ama

Resim-1: HamaratMen

her şeye rağmen güzel bir gösteri oldu. Dövenleri mi yoksa beni mi alkışlıyorlardı bilmiyorum ama, beni ambulansa yüklerlerken müthiş bir alkış tufanı vardı alanda!

İşte böyle çocuklar! Tahmin ettiğim gibi Sosyal Travmatoloji (Toplumsal Vurukbilim) dersimizin asıl konusu olan "Düşünsel Lezyonlar ve Kronik Kitle Hastalıklarına Karşı BSF Aşısı İçin Herkes Kafayı Sıyrısın" adlı konumuzu işleyemeden ders süremizi bitirdik. Ama en azından bu görüntüm ve nedenleri bu konu için iyi bir başlangıç oldu ne dersiniz?

Bugünkü programımızı işleyemediğimiz için konumuzla ilgili ödev de veremiyorum haliyle! Ancak konumuzun dışında bir çalışma sunacağım şimdi size. İsteyen merak edip üzerinde bir araştırma yapabilir. Çalışmamız şu:

Geçenlerde Biyoloji son sınıfta okuyan bir arkadaşınız geldi yanıma. Merak uyandırıcı ve keşif sayılabilecek bir çalışmasını paylaştı benimle. O an'ı nasıl yakaladı bilmiyorum, sperm hücresi ile yumurtanın döllenme anının fotoğrafını çekmiş mikroskopla ve döllenme sonrası kapanan yumurtanın önünde öylece donup kalan başarısız olmuş hızlı ve aktif sperm hücrelerinin şaşkınlığını görüntülemiş. (Bkz:Resim-1-HamaratMen) Bu olağandışı görüntüde kadın yumurta hücresinin bilinen aksine daha uysal

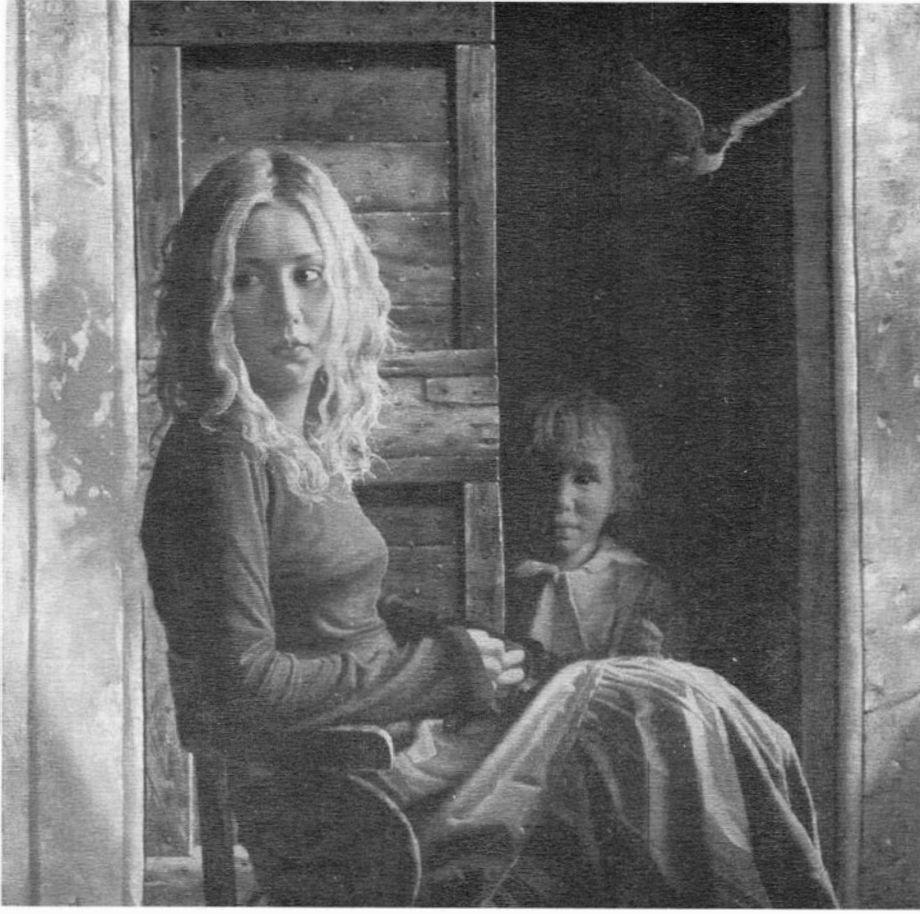
ve pasif sperm hücresi ile birleşerek döllenme eğilimi gösterdiği apaçık görülmekte fotoğrafta (Tekrar Bkz) Bu durumun sosyal yaşantı ile ilişkisinin olup olmadığının bir araştırma konusu olabileceği düşüncesinde olduğunu söyledi bu meraklı arkadaşınız. Ben de onayladım. Çalışmayı bölüm başkanlarına götürmüş ancak o arkadaşımız "Aklınız fikriniz cinsellikte, adam gibi bir çalışmayla gelin şuraya lan dangalaklar! Yok yok adam olmayacaksınız siz! Aileleriniz ne umutlarla gönderiyor sizi buraya, sizin uğraştığınız şeylere bakın? Terbiyesiz herifler ya sizi!" diye kapı dışarı etmiş kendisini. Çocukcağz da bana gelip "Bilim üniversite kapısından da kovulur oldu hocam" deyip sitem etti. Ben de kendisini biraz teselli ettikten sonra "Bu yok sayılacak bir çalışma değil. Elbette üzerinde bilimsel bir araştırmayı gerektirir. Biz ne güne duruyoruz burada evlat!" deyip bir fotokopisini alıp koydum çantaya! Sizde bir bakın bakalım çok ilginç geldi bana! Ama erotik bir fotoğrafa bakar gibi değil, bilimsel bir gözle bakın olmaz mı? Konuyla ilgili birkaç kaynak da karıştırıp gelerseniz sevinirim.

Haydi bakalım sağlıcakla kalın!

Edebiyat Dünyası ve İnsan

Nurullah Yardımcı

En büyük yoksulluk okumadan yaşanmış bir hayattır.

Kişi ekonomik güce sahip olabilir ama yaşama kültürü yoksa zenginlik boş bir araçtır. Dünyanın en yoksul insanı paradan başka hiçbir şeyi olmayandır. **Arthur Schopenhauer**'un bu sözünün tek cevabı kitaptır. Dimağınızın ve kalbinizin kitap üzerine yoğunlaşmasını engellerseniz, gözleriniz görmez, kulaklarınız işitmez, bakar bir kör durumuna düşersiniz.

Amaçsız, sevgisiz bir dünyada insanın kendini tüketmesi ya da bitkisel yaşam içinde kaybolması... Politik mücadele canlı yaşamın bir parçasıdır. Siyasal kültür kitaptan geçer ama günümüz **Türkiye**'sinde sanat ve edebiyat siyaset adamlarının yanından bile geçmemiş, ülkede gezerliğin kaynağında kültürsüzlük acı şekilde yatmaktadır. **20. yy**'ın en büyük bilim adamı **Einstein**'in "eğitim için yüksek okula gerek yoktur birey bunu kitaplardan da sağlayabilir" sözü kitaba ne kadar değer

verdiğini açıklıyor. Tarihteki en önemli ve en değerli mucitlerinden **Thomas Edison** da bunda hemfikirdi. **Atatürk**'ün bir gazetecinin "**Birleşmiş Milletler**'e üye olmayı düşünüyor musunuz?" sorusuna "şartlarımızı koyar, kabüllerine bağlı biz müracaat etmeyiz, üye olmak için eğer davet gelirse düşünüyoruz" sözlerinin sebebi ruhunun kitaplar üzerine nasıl yoğunlaştığını ve kitapların insana nasıl bi güç verdiğini gösteriyor, yoksa bir insan nasıl bu kadar büyük başarıları elde edebilir ki?

Politik olduğunu söyleyen bir kişi **Zola**'nın "**Garminal**" kitabını okumadıysa maden işçilerinin yerin altında hayatlarını tehlikeye atarak onların ezildiğini nasıl anlayabilir? **Garminal** işçi sınıfını anlatan en büyük eserdir. Ya "**Vadim O Kadar Yeşildi ki**" **İrlandalı** bir işçi ailesinin toplumsal yaşamı, bir din adamının aşkı... Geleneklerin içine kendini hapseden bir din adamı. Sonra işçilere sendika kurması için öncülük eden papaz. Burjuva yazarı **Balzac**, "**Köylü İsyanları**"

kitabını yazarak, ihtilalleri haber veren ön sezgileri güçlü yazar... **Balzac**, burjuvazinin aç gözlülüğünün, doyumsuzluğunun bir gün ihtilale giden yolları açacağını yazar. Balzac'ın "**Vadideki Zambak**" kitabında, soylu ve genç bir öğretmen olan kadın, yaşlı kocasına ihanet etmeyi ölümcül suçlar. Bu gelenekçi kadı gizli aşkını kalbine gömer. Umutsuz aşk, soylu kadının hayatına mal olur. **Balzac**, son 200 yılın en büyük yazarıdır. Ve bu büyük deha hala aşılamamıştır.

Victor Hugo, "**Sefiller**" romanında bir dönemi yazmıştır. 1871 ihtilal süreçleriyle beraber halkın burjuvaziye karşı başkaldırısını, direnişini, sokak barikatlarını kalemıyla yaşatmıştır. Bir ekmek çaldığı için küreğe mahkum edilen zavallı sefil insanları... "**Notre Dame'in Kamburu**" fiziken korkunç görüntülü bir insan **Osimada**. Kilisenin çanını çalan çirkin adam, günün birinde çingene güzeli **Esmeralda**'ya aşık olur. Umutsuz bir aşk, güzel kadın bu korkunç adamdan korkmakta ama hilkat garibeti içinde nasıl bir sevgi yaşadığı, zaman içinde güzel kadını şaşırtır. Ona bir gün kırmızı gül getirir ve önüne eğilerek gözlerinden yaş gelir. Ona bir çocuk gibi bakar. **Osimada** kendine uzay kadar uzak olan kadın yanında olmasına rağmen ona dokunmaz. Sadece gizli gizli onu seyrederek geceleri üşümesin diye onun üstünü örter. **Victor Hugo** **Notre Dame'in Kamburu** kitabında sevmenin fizik ölçüleri içinde yeri olmadığını belirtmeye çalışır. Yani çirkinliğin içinde güzellik yaşar. **Fransız** edebiyatı **Rus** yazarlarına örnek olmuştur. **Dostoyevski**, **Turganov**, **Çernevski**, **Gorki**...

İnsanlık tarihine baktığımız zaman büyük politik ihtilallerin yolu hep edebiyat yazarları tarafından açılmıştır. Sisli ufukların aşılmasına büyük yazarlar öncülük etmiştir. **Victor Hugo** politik bir adamdı. Hep ihtilallerde yer aldı. İhtilal burjuvazi tarafından tasfiye edilince **Hugo**, **Fransa**'dan kaçtı. Yıllarca **Avrupa**'da sürgün hayatı yaşadı. **Turganyev** "**Babalar ve Oğullar**" kitabında kuşak çatışmasını anlatır. **Rusya**'da 19. yy'da "**Darvinizm**" tartışılmaktadır. Baba toprak ağası, oğul tıbbiyeyi bitirmiş. Genç doktorun ağası genç hukukçu, baba evinde siyasi tartışmalar, bilimsel gelişmeyi kabul etmeyen baba, evde misafir papaz. **Turganyev**'in kitabı **Çarlık Rusya**'sında aydınların baş yapıtıydı. **Dostoyevski** "**Ecinniler**" romanında sanki **Türkiye**'deki aydınların duyarsızlığını yazmıştır. Siyasi infazlar karşısında hukukçuların sorumsuzluğu, basın özgürlüğü, öğretim üyelerinin siyasi kaçınılığı, **Ecinniler** ihanetleri, sorumsuzluğu, liberallerin döneğini anlatan bir kitaptır. Eğer **Shakespeare** okumamışsanız genel kültürünüz yok demektir.

"**Hamlet**" insandaki ihanet yapısını ortaya koyan bir eserdir. İktidar hırsı için kardeşini tuzağa düşürüp öldüren **Hamlet**'in amcası aynı zamanda öldürdüğü kralın eşini de alır. **Hamlet**, bu korkunç cinayeti içine sindiremez. Kinini günü geldiği zaman ortaya kor ve babasının intikamını alır. Hiçbir yazar **Roma** tarihini **Shakespeare** gibi yazamamıştır. "**Julius Ceasar**" , "**Antonius ve Kleopatra**" kitabıyla **Roma**'nın zengin tarihini oyunlaştırarak insanlığı bilginleştirmiştir. Siyasal mücadele süreçleri **Roma**'nın politik yaşamı okunarak örnekleme alınır.

Roma İmparatoru **Sezar**'ı arkadan bıçaklayarak öldüren **Brutus**, simgesi olarak insanlık tarihine geçmiştir. Acaba **Brutus Sezar**'ı öldürmekte haklı mıydı? Kanlı diktatör insanlığı köpekleştirip, tek bir ulus yaratma amacındaydı. Bu dünya halklarını **Roma**'ya köle yapmaktı. **Shakespeare**, "**Roma halkı koyun olmasaydı, Julius Ceasar kurt olmazdı**" der. "**Kral Lear**", yaşlanan kralın çocukları tarafından yetkililerin elinden alınıp onun bir zavallı konumuna getirilişini acıklı şekilde verir. **Kral Lear** her insanın örnek alması gereken bir insanlık trajedisidir. "**Macbeth**" insanı canavarlaştıran iktidar tutkusunu işleyen yönetim hırsının insanı nasıl kanlı bir katil konuma getirdiğini gösteren büyük bir eserdir. **Roma** tarihi siyasi tezlerle doludur. 1789 **Fransız İhtilalcileri** politik kaynakları, bilgileri **Roma**'dan aldılar. **Roma**'nın zengin mücadelesi insanlığın gelişmesinde ölümsüz eserler bıraktı. **Roma** imparatoru **Julius Ceasar**'ı arkadan bıçaklayarak öldüren **Brutus**, aslında özgürlüğü hedef almış bir kişiydi.

Sanatlardan kopmuş insan ölü bir kişiliktir. Amaçsız, gayesiz ve süreç içinde her şeyi kabul eden köle bir kişilik. 1930'larda **Almanya**'da **Naziler** iktidar çarkını ele geçirince kitapları tören düzenleyerek yaktılar. **Hitler**'in propaganda bakanı **Göbbels**, "**Kültür dendiği zaman silahıma mermi süresim geliyor**" diyordu.

Batı dünyasının bizlere **Nobel** ödülünü vermesine teşekkür ederiz ama bu armağan bizim kültür ihtilallerine olan inancımızı daha çok güçlendirmeye destek olacak ve ülkemizin bütün yazarları sanat yolunda insanlığa büyük eserler vermeye devam edeceklerdir.

İngiliz filozof Anthony C. Grayling ile Söyleşi

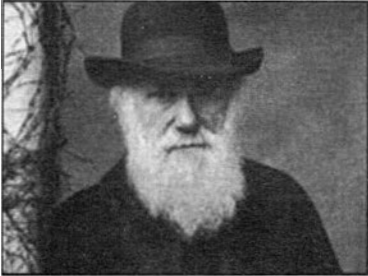
Söyleşi

Güney Yıldız

Grayling: "Darwin'in evrim teorisi düşünce tarihinde bir devrimdir."

İngiliz filozof Anthony C. Grayling, 150. yılında Darwin'in katkıda bulunduğu evrim teorisinin toplumsal düşünceye ve sosyal bilimlere nasıl bir etkide bulunduğunu BBC Türkçe'den Güney Yıldız'a değerlendirdi.

Darwin titiz bir araştırmacı arşivci ve deney insanıydı.

Anthony C. Grayling: Bence Darwin'in düşünce tarihi üzerinde çok derin bir etkisi var. Bu etki, yalnızca, biyoloji bilimine etrafında organize olabileceği bir çerçeve sunduğu için önemli olmakla kalmıyor. Biyolojiye sunduğu imkânlar üzerinden, insanlık için çok önemli olan pek çok başka etkinliğe, örneğin tıbbı da katkıda bulunan bir teori. Doğa ve doğanın bir parçası olarak insanın Darwinci bir yolla düşünülmesi, anlayışımıza olağanüstü bir derinlik kazandırdı.

BBC: Darwin'in düşüncelerinin hem Marx, hem bazı liberal ve neo-liberal yazarlar hem de bazı aşırı sağcı figürler tarafından övgüyle karşılandığını biliyoruz? Sizce tüm bu kesimlerin Darwin'den övgüyle bahsetmesi nasıl mümkün olabilir.

'Darwin'den sonra eskisi gibi düşünmek mümkündür'

A. C. Grayling: Bence bunun nedeni, Darwin'in biyoloji alanında ortaya koyduğu düşüncelerin doğru olduğunun tüm bu farklı kesimler tarafından tanınmış olması. Uzun vadede insan ve toplum arasındaki ve bunların doğayla olan ilişkileriyle ilgili algılarımızda çok derin bir etki meydana geldiği çok farklı kesimlerce kabul edildi.

Darwin'in fikirleri toplumu öylesine sarstı ki, dini görüşleri nedeniyle Darwin'e eleştirel bakan insanlar için bile, kendilerini Darwin öncesi düşünce biçime geri döndürmelerinin bir imkânı kalmadı.

Darwin'den önceki dönemde, insanlar, insanoğlunun çok özel olduğunu ve doğanın geri kalanının dışında bir varlık olduğunu düşünebiliyordu. Ancak, Darwin düşüncesinin etkisi, bize bizim doğadan kopuk değil, onun bir parçası olduğumuzu görmezden gelemeyeceğimiz bir şekilde gösterdi.

BBC: İnsanlık tarihi açısından çok önemli roller oynayan iktisat ve siyaset teorilerinin pek çoğu, en temel önermelerini, insan doğasına ilişkin varsayımlar üzerinden kanıtlıyor. İnsan doğasına ilişkin farklı varsayımlardan, farklı anlayışlar çıkabiliyor. Bu noktada, Darwin'in evrim teorisi, çoğu zaman değişmez olduğu varsayılan insan doğasının da, insanla birlikte bir evrim içinde olduğunu ortaya koydu. Siz Darwin'in bu tartışmalara katkısını nasıl yorumluyorsunuz?

Darwin'in teorisi ırkçılar tarafından kötüye kullanıldı

A. C. Grayling: Evet, Darwin'in insan doğası, doğa, toplum ve insanlar arasındaki ilişkilere dair düşüncelerimiz üzerindeki etkisi, özellikle bu konulardaki bilgilerimizin ekonomi ve siyaset üzerindeki etkilerini göz önüne aldığımızda çok önemlidir. İzleyeceğimiz siyaseti belirleme ve eyleme geçirme noktasında insan doğasına ilişkin bilgi ve anlayışımızı temel alıyoruz. Darwin'inki tabi ki her şeyi açıklayan bir teori değil. Ve tabi ki, bu teori, temellerini Darwin'den aldıklarını söyleyen bazı ırkçılar tarafından kötüye kullanıldı.

BBC: Neyin iyi neyin doğru olduğuna, nasıl yaşamak gerektiğine ilişkin düşünceler insan dışında doğanın geri kalanı için söz konusu değil. Örneğin, bir aslanın, bir başka hayvanın yavrusunu yemesini iyi veya kötü olarak değerlendirmiyoruz. Peki, Darwin'in insanı, etik ve ahlakın alanı dışındaki doğanın bir parçası olarak göstermesi, insanlığın yeni bir etik fikriyle çıkmasını gerekli kılmıyor mu?

A. C. Grayling: Hayır bunun gerekli olduğunu düşünmüyorum. Çünkü en azından Batı geleneğinde etik zaten doğayı temel alır. Örneğin, Antik Yunan'da, Helenik ya da Roma düşünce dünyasında eğitilmiş insanların etiğinin, bin yıl kadar bir süre boyunca dinsel, Tanrısal bir temeli yoktu. İnsanları oldukları gibi anlamaya çalışıyorlardı. Örneğin Aristoteles'in ya da Stoacıların etiğe yaklaşımlarına baktığınızda, bunun büyük oranda, insanlığı anlama çabasının bir parçası olduğunu görürsünüz.

Dolayısıyla, doğal varlıklar olarak insanlığa ilişkin daha derin bir anlayış, Batı geleneğinin karşısında olmayıp, bu etik anlayışının daha da gelişmesini sağlayacaktır. Bu tabi ki, insanların doğal durumuyla ilgili tüm gerçekleri kabullenmemiz anlamına da gelmez. Saldırganlık ve hırs gibi birçok özellik başka hayvanların özelliği olduğu kadar insanların da özellikleri...

Ancak, bunlar toplum açısından kabul edilebilir şeyler değil çünkü sosyal bağları zedeliyor. Bizler de doğanın, bu gibi durumlar üzerine düşünebilen ve hangi yönleri öne çıkarıp hangi yönleri disipline almamız gerektiğine karar verebilecek bir parçasıyız.

Kopernik ve Darwin'den sonra Freud'un darbesi

BBC: Darwin'in teorisini ortaya attığı 1850'li yıllar, başka önemli düşünürlerin de, ortaya çıktığı dönem. Darwin'in Londra'daki mezarınının birkaç kilometre ötesinde bir başka önemli düşünürün Karl Marx'ın mezarı var, yine birkaç kilometre daha gidersek psikanalizin kurucusu Sigmund Freud'un mezarına ulaşabiliyorsunuz. Çok farklı alanda teoriler olsa da Darwincilikle psikoanaliz arasında bazı paralellikler kuranlar var. Kopernik'in dünyayı güneş sisteminin ve evrenin merkezi olmaktan çıkarması gibi, Darwin de insanı doğanın merkezi olmaktan çıkarıyor. Freud ise insanın kendisini dahi tümüyle kontrol edemediğini ortaya koyduğu teorisiyle, insanın kendisini merkez olarak gören anlayışına bir darbe daha vurdu. Grayling bu paralelliği şöyle değerlendiriyor.

A. C. Grayling: Doğada, özellikle insanda

Darwin türlerin yaşam ağacının dallarına yerleştirilebileceğine inanıyordu

olduğu türden ileri bir tür zekayı bulamadığımız çok durum olduğu açıktır. Dolayısıyla, bir aslan bir geyiği yediğinde onun kötü olduğunu düşünmediğimiz gibi, doğada gerçekleşen davranışları da iyi ve kötü olarak değil nötr olarak kabul ederiz. Freud'un ortaya koyduğu fikirlerden birinin de insanın birçok rasyonel olmayan parçasının olduğu kesinlikle doğrudur.

Davranışlarımızın bazıları bilinçaltınca yönlendirilir ve bilincimizin doğrudan kontrolünde değildir. Ancak, insan doğanın geri kalanında var olan canlılara kıyasla, kendi davranışları üzerine düşünebilme yeteneğine sahiptir. Bizler bilinçaltı isteklerimizi, psikanaliz yoluyla da bilince çıkarabilecek durumdayız. Bir kez bilince getirdikten sonra da, bazı seçimler yapabilir ve kendimizi disipline edebiliriz.

BBC: Darwin evrimin mekanizmasının nasıl işlediğini açıklayan bir teori ortaya koydu ve bu teoriye göre, evrimin mekanizması zorunlu olarak önceden belirlenmiş adımların gerçekleştiği determinist bir yapı değil, tesadüflerle de ilerleyebiliyor. Sizce Darwincilik'ten de çıkan bu düşünce, günlük yaşamımızı nasıl etkiliyor?

A. C. Grayling: Bence Darwinci doğal seçme teorisi, türlerin hangi süreçler sonunda adapte olacağı anlamında determinist olarak görülebilir. Türlerin nasıl evrim göstereceği de, türün bireylerinin bilinç dışı dürtülerle kurduğu ilişkiler sonucunda belirlenebilir. Ancak, insanlar söz konusu olduğunda, belirli farklılıklar söz konusu çünkü örneğin bir insan zihni hakkında yalnızca kafatasının içini düşünerek tam bir sonuca ulaşamazsınız. Çünkü bir birey ve o bireyin benliği yalnızca, kafatasının için de olup bitenlerle açıklanamaz. Bu bireyin, çevresiyle ilişkileri de önemlidir. Bireylerin çevreleriyle kurduğu ilişkiler de oldukça karmaşık ve çeşitli olduğu için bir bireyin ya da insan türünün determinist bir şekilde ilerlediğini söylemezsiniz. Çünkü burada etkili olan hesaba katılamayacak kadar çok faktör var.

'Uyumlu olanın yaşamını sürdürdüğü bir toplum uçları törpülüyor'

BBC: Temelini Darwin'in düşüncesinden alan "en uyumlu olanın yaşamını sürdürmesi" fikri, evrim sürecinin aşırı olanları ödüllendirmediğine işaret ediyor. Bu aşırıları arasında da en güçsüz ve zayıf sayılanlar olduğu gibi, en güçlü ve ileri sayılanlar da bulunuyor ve evrim süreci içinde her iki uç da elenerek ortalama olanın, uyum sağlayanın hayatta

kaldığı bir süreç tarif ediliyor. Peki, sizce bu düşünce siyasete ve sosyal yaşamın düzenlenmesine ilişkin fikirlerimizde nasıl sonuçlar doğuruyor.

A. C. Grayling: Bu tabi ilginç bir nokta ve önemli bir soruna işaret ediyor. Öncelikle "en uyumlu olanın yaşamını sürdürmesi" fikrini

Darwin'den etkilenerek ilk ortaya atan Herbert Spencer'dır. Darwin'de bu kavramı Spencer'ın ardından kullanmaya başlamıştır. Ancak, Darwin için "en uyumlu olanın yaşamını sürdürmesi" ilkesi, çevresine en iyi uyum sağlayan türlerin hayatta kaldığını ve türlerin çevre baskısı altında değişmek durumunda kaldıklarını anlatıyor.

Spencer ise bunu bir bakıma Nietzsche'nin "üst insan" kavramı gibi en zeki, en hızlı gibi özelliklere sahip üstün bireylerin yaşamlarını sürdürmesi olarak ortaya koyuyor. İnsanlık tarihi, bu tür bir anlayışın yanlış olduğunu defalarca ortaya koydu. İnsanlar etik bir yaklaşımla, toplumun zayıf üyelerini korumak için kurumlar ve yaklaşımlar geliştirip, toplumda en baskın olanları sınırlama yoluna gitti. İnsanlar zaten, doğal çevrelerine uyum sağlamış değil, inşa ettikleriyle doğayı kendilerine uyumlu hale getirmiş durumdalar.

BBC: Darwinci evrim anlayışının bazı dini çevrelerce "tehlikeli" bulunmasının en önemli nedeni Darwin teorisinin Tanrı inancını imkansız kıldığı düşüncesi. Anthony Grayling, Darwin'in Tanrı inancını yıkmaya gibi bir iddiası olmamasına rağmen, fikirlerinin bu yönde bir etkisi olduğunu belirtiyor.

A. C. Grayling: Tabi, Darwin hiçbir zaman teorisinin, yaşamın kökenini açıkladığını iddia etmemişti. Darwin'in açıkladığı canlıların zaman içinde geçirdikleri değişimlerin mekanizmasıdır. Fakat, karmaşık yapılara sahip canlıların daha basit yaşam formlarından evrilebildiğini göstermesi, canlıların da canlı olmayan moleküllerden ortaya çıkabileceğine işaret eder. Dolayısıyla, yaşamın kökenini açıklamak için bir yaratıcının gerekli olduğu türünden bir hipotez Darwin için gerekli değildi.

Tabi bu tartışma, Darwin'den önce de olan bir tartışmadır. Ancak Darwin, yaşamı açıklamada dini varsayımların gerekli olduğu düşüncesini ciddi bir şekilde sarsmıştır. Bu nedenle farklı dinler, varoluşa ilişkin çok eski zamanlardan bu yana benimsedikleri inanışları savunmak için karşı bir baskı oluşturuyorlar. Yaradılış inancının asıl olarak Amerika'da olsa da, Türkiye gibi ülkelerde de yeniden gündeme gelmesinin nedeni de bu çabalaradır.

Ezgi Cürkü Cafe & Bar

Rezervasyon Tel: 0.232 445 03 44

Adres : 859 Sokak No:5/D KONAK - İZMİR

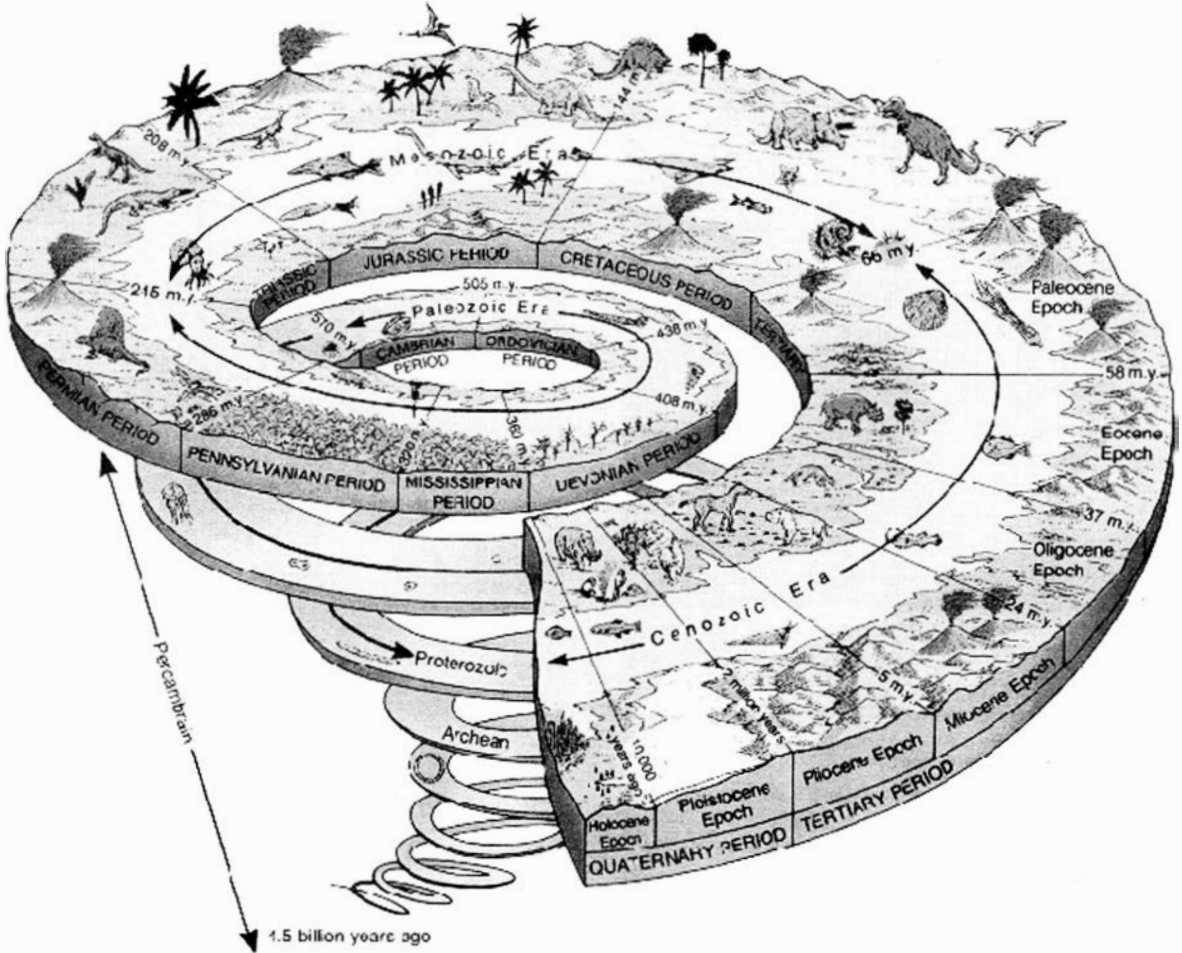
Yenilenen dekoruyla sizleri bekliyor.
Türkülerin yüreklerde hayat bulduğu
İzmir'deki tek adres...
Her akşam canlı müzik

EVİRİM KURAMI TARTIŞMASI

Hüsen Portakal

-Çatışmanın Kaynağı

Bilim adamları, din bilime aykırıdır, diye bir savı ileri sürmediler. Din-bilim çatışmasını, din adamları ortaya çıkardılar. Din-bilim çatışmasının en güzel örneğini Rönesans'ta görüyoruz. Rönesans, çağdaş bilimin başladığı bir dünya devrimidir. Ortaçağ bir dinler çağı, Rönesans ise bilim çağıdır.

Ortaçağ boyunca neredeyse hiçbir bilimsel çalışma olmadığı gibi, bilim-din çatışması da bilinmez. Yeni çağın amacı dinin yanlışlarını ortaya çıkarmak değildi. Örneğin Kopernik'in kendisi de bir din adamıydı ve Güneş Sistemi üzerine çalışırken, ortaya dini yalanlayacak gerçeklerin çıkacağını önceden düşünmemişti. Dinle bilimin birbirine uymadığını gören Kopernik, bu sonucu sessizce karşıladı; dinsel inancından vazgeçmedi. Dinsel kurumları suçlamadı. Ayrıca Kopernik bilim havariliğini de üstlenmedi. O bir taş almış, din adamlarının yolunun üzerine yuvarlamıştı. Daha sonra bu yoldan geçmek zorunda kalanlar, o taşı kaldıramamışlar, yollarını değiştirmişlerdi.

Son yıllarda dinin bilime aykırı olmadığını, tersine dinin bilime sahip çıktığını ileri sürülüyor.

Dincilere önce şunu söylemek isterim: Bir kez dinlerin bilimsel açıklama yapmak gibi bir işlevleri hiç olmadı. Yalnız dinler, dünyaya sadece kendilerinin egemen olmasını istediler. Din insanlara bir tanrıya tapmayı, peygamberlerin sözlerini dinlemeyi ve onların peşinden gitmeyi söylüyor.

Bilim tümüyle düşünsel bir alandır. Dünyaya çok peygamber gelmiş gitmiştir, ama hiç birisi suyun ya da sofranın yapısını açıklamamıştır. Peygamberler sözde mucize göstermişlerdir; örneğin göğe çıkıp Tanrı ile görüşmüşlerdir, ama Güneş Sistemi'ni görememişlerdir.

Bilimde laiklik ilkesi her zaman, her yerde geçerlidir. Laikliğe karşı çıkan her bağınaz dinci, din dışı bilimsel çalışmalardan her zaman yararlanır, güncel yaşamında bilimsel verileri kullanır.

Dün Galilei'yi yargılayan Hristiyan kilisesi, bu bilim adamının söyledikleri doğru çıkınca, kiliselerini kapatıp gittiler mi? Bir yanlışlık oldu dediler ve yerlerinde kaldılar. Öte yandan bilim adamları da din adamlarının yanlışlığını söyleyip bu zebanileri zindana atmaya kalkışmadı.

Bu arada bir şey söyleyeceğiz: Eğer evreni yaratan Tanrı ile, peygamberleri ve kutsal kitapları gönderen Tanrı aynı olsaydı, bilimin söyledikleri ile dinlerin söyledikleri arasında hiçbir çelişki ortaya çıkmazdı; oysa çelişki var.

Gerçekte böyle bir çelişki İlkçağ'da da vardı, ama belirgin çelişki Rönesans'ta ortaya çıktı. Bilimle din arasında uyumsuzluk çıkınca kimleri uzlaşmacı bir tutum içine girdiler ve "dini yeri ayrı, bilimin yeri aydır; dinin yeri insanın gönlüdür, bilimin yeri ise inansın kafasıdır" dediler. Böylece insanı duyguları başka, düşünceleri başka iki parçaya böldüler.

Dinsel inançlara gerçekte biz düşünerek, araştırarak varmıyoruz. Atalarımız inanmışlar, bizler de atalarımızın peşinden gidiyoruz. Budist çocuğu Budist,

Hristiyan çocuğu da Hristiyan oluyor.

İnsan korktuğu için dine inanıyor. İnanmazsa, cehenneme gideceği tehdidi ile karşılaşılıyor. Oysa bilimde inanmayana hiçbir baskı yapılmıyor.

Eğer tanrı ya da din iyilik kaynağı ise, korkuya ne gerek var.

-Fosiller

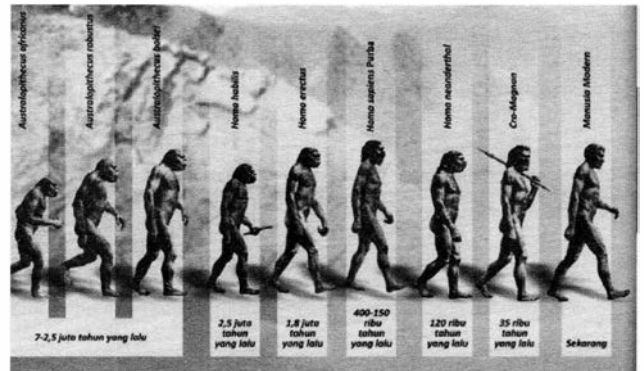
Yer yüzü bir evrim geçirmiştir. Bunun ilk kanıtlarını bize fosiller verir. Örneğin eski Yunan filozoflarından Xenophanes, tarihçi Herodotus fosillerin daha önce yaşamış canlıların kalıntıları olduklarını saptadılar. Aristoteles ise bir balık fosili üzerine çalışmıştı.

Herodotus Mısır'ın dağlarında ikikabuklu deniz hayvanlarının (örneğin midyelerin) fosillerini buluyor, oraların daha önce deniz altında olduğu sonucuna varıyor. Benzer çalışmaları Xenophanes Malta'da, Xantus Ermenistan'da ve Frigya'da yapıyor. Bu düşünce adamları elbette bir Evrim Kuramı geliştirecek bilgilere sahip değildi ama, dünyanın bir değişim geçirdiğini anlıyorlar.

Daha sonra doğal olayları din mantığına göre yorumlama başlayınca, bilimsel düşüncenin yerini gizemci görüşler alıyor; örneğin İbni Sina oluşumları yaşama gücüne - vis plastica'ya -bağlıyor. Fosiller için "şeytanın işi, şeytanın gücü" diyenler çıkıyor.

Rönesans'ta durum yeniden değişiyor. "Leonardo da Vinci (1452-1519), gençken kuzey İtalya'da bir kanal kazısında mühendis olarak çalışıyor. Orada fosillere rastlıyor, üzerinde çalışıyor ve ne olduklarını doğru olarak saptıyor." [1] On altıncı ve on yedinci yüzyıllarda fosiller üzerine bir dizi tartışmalar ve yayınlar başlıyor.

Müslümanlık bilime karşı değil; Hristiyanlık da karşı değil ama, bilimle din çatışmaya başladığı an, bunlar bilimi yasaklamayı yeğliyorlar. Günümüzde Müslüman ülkelerinde Evrim Kuramı'na şiddetle karşı çıktıkları gibi.

-Başlangıçta İnsan Yoktu

İbrani dini, birçok ilkel inanç gibi bir yaratılış efsanesiyle başlar. Buna göre başlangıçta ne dünya vardı, ne insan. Tanrı her şeyi altı günde yarattı yedinci gün dinlendi. Yaratılışın ilk günlerinde Tanrı ile insan bir aradaydı. Tanrı Adem ile konuşuyordu. Aden bahçesi denilen cennet de, Tanrı da yeryüzündeydi.

Yine bu efsaneye göre evren Yer ve Gök diye ikiye ayrılır; dünyanın üzerinde Gök kubbe yükselir.

İbrani dinindeki bu yaratılış inancını daha sonra Hristiyanlık ve Müslümanlık da aldı, ama Musa'nın kitabında ölüm sonrasında söz edilmezken, sonraki bu iki din, dünyayı bu dünya, öbür dünya diye ikiye ayırmıştır.

Buna karşılık Brahmanlar dünya için bir başlangıç veson koymazlar.

Oysa bilim insanın birden oluşmadığını, bir evrim sonucu ortaya çıktığını, insandan önce sayısız canlıların var olduğunu bize açıklıyor.

İkincisi, dünya var olduğu gibi kalmamış, dört kez değişikliğe uğramış. Yerin kabuğu alt üst olmuş, karalar ve denizler yer değiştirmiş. Daha önce var olan canlıların çoğu yok olmuş, yeni canlılar türemiş işte insan da bu yeni canlılar arasında yer alıyor.

Örneğin dört yüz milyon önce suda omurgalı hayvanlar gelişmeye başlamış. Oysa insanın tarihi buna göre çok yeni. Yontma taş çağının on bin yıl gibi bir geçmişi var.

Bu arada "insanın maymundan geldiği" tezini düzeltmek gerekiyor. Doğrusu şöyle: "insanla maymun ortak bir atadan geliyor."

Her omurgalı hayvan insanın atasıdır. Omurganın yapısı, kan, sinir sistemi gibi ortak yanları olan hayvanların bu özellikleri daha sonra insana da geçmiştir. İnsan, omurgalılarından sonra gelen memeli hayvanların da tüm özelliklerini taşıyor. Doğada insandan önce bir memeli hayvanlar sınıfı ortaya çıkıyor, sonra insan.

Ayrıca insanın diğer hayvanlardan başka bir biyolojik yapıya sahip olmaması da göze çarpıyor. Örneğin insanın, atın ve maymunun iskelet yapıları tam bir benzerlik gösterir.

Yiyecekleriyle beta karoten alan bir insan da, bir domuz da A vitaminini kendi karaciğerinde üretiyor. İnsan karaciğerine en yakın, domuz karaciğeri.

Yiyecek bakımından bir insan da, bir domuz da omnivorus her şeyi yiyen hayvanlar. Doğal yasalar açısından insanın hiçbir ayrıcalıklı yanını göremiyoruz:

İnsanlar da diğer hayvanlar gibi ürüyor, büyüyor, besleniyor, hastalanıyor, ölüyor.

Dinlerin kendileri de evrimleşmiştir. Örneğin İsa, daha önceki Yahudi peygamberlerin söylediklerini yeniden yorumlamış, yeni bir din kurmuştur. Muhammed de kendinden önceki peygamberlerin ve kitapların söylediklerini yeniden yorumlamış, yeni bir biçim vermiştir.

Eğer insanlar evrim geçirmeseydi, o zaman ilk peygamberin peşinden gitmek yetiştirirdi.

-Doğanın Açıklamaları

Din, cinlere, şeytanlara, meleklerle oldukça çok yer veriyor, buna karşılık diğer canlılardan pek söz etmiyor. Örneğin daha önceleri yaşamış dinozorlardan ya da uçan sürüngenlerden hiçbir kutsal kitap ya da peygamber söz etmiyor.

"Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım " diyor Kuran.

İnsan dünyaya gelmeden yüz milyonlarca yıl önce diğer canlılar acaba niçin var oldu? İnsanların yakın zamanlara kadar bilmedikleri derin denizlerdeki, dağ başlarında ya da ormanlarda varlıklar yaşamlarını nasıl

sürdürdü?

Örneğin zamanımızdan 400-500 milyon yıl öncesi ilk Kambriyum dönemindeki balıklar, iki yaşamlılar (amfibiler), sürüngenler, kuşlar ve memeliler yok. Bu gün tanıdığımız bitkilerden ağaçlar, çiçekler, eğrelti otları yok, buna karşılık daha basit olan yosunlar, bakteriler ve diatomlar (tek hücreli kahverengi yosunlar) var. Bu dönemin sonunda önce omurgasız hayvanlar, çiçeksiz bitkiler ortaya çıkıyor. Omurgasızlardan omurgalıya geçişi gösteren kesin bir evrim çizgisi henüz bilinmiyor. Yalnız bulgular omurgasızlardan sonra omurgalıların geldiğini gösteriyor. Evrimin bu aşamasında aradan yüz milyonlarca yıl geçmiş. Yeryüzü değişmiş; aynı denizler, aynı kara parçaları ortada yok. Coğrafya değişince, evrimin tüm halkalarını bütünleyecek istenilen fosiller de bulunmuyor.

Buna karşılık, Evrim Kuramı'nı oluşturacak bulgular elimizde var.

-Euglena

Euglena, daha çok su çukurlarında yaşayan tekhücreli bir canlı. Genel özellikleri onu protozoanlarla birlikte tekhücreli canlılardan saymamızı gerektiriyor.

Kamçılarını sayesinde suyun içinde hareket edebiliyorlar. Buna karşılık, klorofil içermesi ve besinini fotosentez yoluyla alması, onu bir "bitki" gibi sınıflandırmamızı gerektiriyor. Bu en ilkel aşamada bitki-hayvan sınıflandırması yapmamız güçleşiyor. Başlangıçta böyle bir ayırımın olmadığını söylemeliyiz.

Bunun yanında küfler de bitki sayılmakla birlikte, klorofillere sahip değiller, ama yiyeceklerini bir bitkiden çok, bir hayvan gibi elde ediyorlar. Üzeride yaşadıkları bitkiyi yiyorlar, besinlerini sindirip atıyorlar.[2]

Cinsiyet ayrımı daha çok çarpıcı. Örneğin polipler tomurcuklanmayla çoğalıyor. Ama bir kısmı da yumurtayla, yani eşeyli olarak çoğalıyor. Bir kısmı ise eşeyli üremiyor, ama tomurcuklanmayla deniz anası üretiyor ve bunlar kendi aralarında eşeyli üüyorlar.

- Evrim Kuramı

Şimdi gelelim insanlara. Kimi soyaçekim hastalıkları bir yana, insanlar arasında kesin bir dişi-erkek ayrımı ve üreme için bir işbölümü vardır. Her iki cins, cinsel anatomi açısından ayrı özellikler gösterir; üreme açısından da biri diğerkinin işlevini yüklenemez.

İnsan da memeliler sınıfındandır. Diğer bir deyişle, dişi memeli yavrusunu annesinin sütüyle besler. Peki erkekte dumura uğramış bir meme niçin var olmuştur?

Bu soruya başka bir soru ile karşılık verelim : Kadındaki klitoris'in ilk işlevi neydi?

Bunlar başlangıçta kadın ve erkeğin ayrı ayrı yaratılmadığını, ortak bir cinsiyet taşıdıklarını, daha sonra yollarının ayrıldığını gösteriyor.

Bizi en çok ilgilendiren sorun, insanın diğer canlılara göre çok daha sonra yeryüzünde görünmesi ve kendisinden önce var olan hayvanların yapısal özelliklerini taşımasıdır.

Örneğin insandan önce omurgalı hayvanlar gelişiyor. Daha sonra bu omurgayı insanda da görüyoruz. Kan dolaşımı ve akciğer solunumu gelişiyor; bu özellikler insana da geçiyor; yavru bir su içinde ya da yumurtada değil de, diğer memelilerde olduğu gibi ana karnında gelişmeye başlıyor. Biyolojik olarak insan tüm gelişmişliği kendinde taşıyor. İnsana en yakın olan maymunla büyük benzerlikler gösteriyor. Çünkü maymun da son zamanlarda gelişiyor.

Bizim ülkede bilimsel kurumlar bir yana, özellikle dinci çevreler Evrim Kuramı deyince "insanın maymundan geldiğini" anlıyorlar. Buna karşılık, evrimin tümü göz ardı ediliyor. Örneğin denizlerde akciğerli ya da memeli balıkların evrimi,

sürüngeplerden kuşlara geçiş aşamasında, uçan sürüngeplerin gelişim, oradan sürüngeplere ve kuşlara geçiş, sürüngeplerden memeli hayvanlara geçiş gibi.

Bu arada jeolojik çağlar boyunca birçok canlı türleri ortadan kalkıyor; sonra yenileri ortaya çıkıyor.

Evrin Kuramı dünyanın bir haftada yaratılmadığını; var olduktan sonra da ilk baştaki gibi kalmadığını gösteriyor.

İbrani inancına göre yer yüzünde yaşam Adem ve Havva ile başlar. Sonra İbrahim, Musa gibi, Davut, Süleyman gibi peygamberler gelir; tarih bunlarla sınırlıdır. Müslümanlıkta da eski zamanlardan söz edilirken, Yahudi peygamberlerinden söz edilir. Tarih bunlarla sınırlıdır.

Oysa Evrim Kuramı, yaşamın sonsuz denecek kadar çok eskilere gittiğini, buna karşılık insanın geçmişinin çok yeni olduğunu gösteriyor. Örneğin dinler, buzul çağı ile ilgili bir bilgi vermezler.

"Yaşamın yeryüzünde ortaya çıkışından günümüze iki milyar yıldan çok bir zaman geçti: Son zamanlarda ortaya çıkarılan fosiller iki milyar yıllık bir tarih taşıyor ve bir olasılıkla yosun, bakteri gibi fotosentetik organizmalara denk düşüyor. Birinci zamanın başlangıcında ortaya çıkan organizmaların fosilleri, çok gelişmiş bitki ve hayvanları içeriyor (600 milyon yıl öncesi). Bunların kuşkusuz daha eski bir geçmişi var ama, fosilleri gözden uzak. İlk omurgalı fosiller 600 milyon yaşında; karada yaşayan ilk omurgalıların 300 milyondan çok bir geçmişi var.

İnsana gelince, onun evrimi tüm canlılardan daha hızlı oldu; soyağacı iki milyon yıla uzanıyor." [3]

İnsanın başlangıcı olarak *homo erectus* dikine yürüyen adam alınıyor; geçmişi sadece 500 bin yıl, bununla birlikte insanın ilk şekli denilebilecek *Australopithecine*'nin varlığı iki milyon yıldır biliniyor.

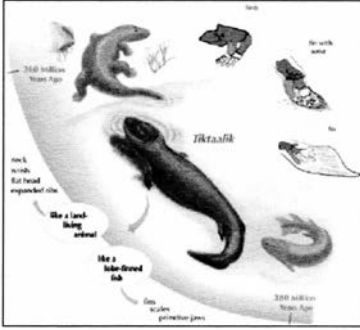
- Evrimin Kesintiye Uğraması

Biz kuşların atalarının sürüngepler olduğunu biliyoruz ama, maymunların ve insanın atasının kim olduğunu, hangi sınıf canlıdan türediğini bilmiyoruz. Bununla birlikte, maymun da, insan da diğer memelilerle ortak bir ataya sahip. Doğal açıdan insan tek başına ortaya çıkmamış ve ayrı yaratılmamış.

Örneğin ilkel balıklardan *placodermeler*, zamanımızdan 400 ile 320 milyon yıl öncesi, Yukarı Silurian döneminde ortaya çıkmışlar. Bunların da ataları bilinmiyor. Bu balıklar hem denizlerde, hem tatlı sularda yaşamışlar. Kimileri sadece altı parmak uzunluğundayken, kimilerinin boyu on metreyi bulmuş. Bu canlılar omurgalıların gelişiminde en önemli basamağı oluşturmuşlar ve Devonik balıklar çağının

sonunda yok olmuşlar. Daha yırtıcı balıkların bunları ortadan kaldırmış olması olasıdır. Çünkü bunların ortadan kalkması, köpek balıklarının ortaya çıkış dönemine - Devonik döneme rastlıyor. Köpek balıkları ilk başlarda hem denizlerde, hem tatlı sularda ortaya çıkıyor ama, giderek azalıyorlar.

Günümüzde çok bilinen *dinozorlar* gibi birçok canlı türleri jeolojik zamanlarda ortaya çıkıyor, sonra yok olup gidiyor. Biz günümüzde bunları yalnız fosillerinden biliyoruz.

- Denizden Karaya Geçiş

Denizlerde yaşayan hayvanlarla, karada yaşayan hayvanların kanlarının tuzluluk oranlarıyla, deniz suyunun tuzluluk oranının aşağı yukarı

birbirine eşit olması, yaşamın denizlerde başladığını, oradan karaya geçtiğini gösteren kanıtlardan birisi. Bunu yanında denizde yaşadığı halde hava solunumu yapan, hem karada, hem denizde su kenarlarında yaşayan ve kara yaşamını seçtiği halde solungaç taşıyan hayvanların varlığı, canlılar arasında bir evrimin olduğunu, bunun yanında denizden karaya doğru bir geçiş yapıldığını kanıtlamaya yetiyor.

Canlıların evriminde önemli olan basamaklardan birisi de, kıkırdak yapısının zamanla kemiğe dönüşmesidir.

Yukarıda söylediklerimizle ilgili iki örnek vermek istiyoruz.

- Choanichthye

Bu balıklar Devonik çağda ortaya çıkmışlar. Belirgin özellikleri, akciğere sahip olmaları, yüzlerinden ağız içine bir burun deliğinin açılması. Ağız içine açılan bu burun deliği başka hiçbir balıkta görülmediği gibi, yalnız karada yaşayan omurgalılarda ancak çok sonra görülüyor. Karada yaşayan omurgalıların tek ve birinci rolünü bunlar yükleniyorlar. Bu balıklar da iki kümeye ayrılıyor. Birinci kümedeki ciğerli balıklar Avustralya'da; Afrika'da ve Latin Amerika'da günümüzde de var. Avustralya'nın kuzey-doğusundaki ırmaklarda yaşayan *Epiceratodus* türü, aralarında en ilkel olanı; kurak mevsimlerde yine ilkel akciğeri aracılığı ile yaşaya kalmasını biliyor.

Gerçekte bu balık, örneğin kurbağalar ya da semenderler gibi iki yaşamlı değil, ama o tek ve basit

akciğeriyle hava solunumu yaparak kurak mevsimleri atlatabiliyor.

Afrika'da ve Latin Amerika'da bulunan türleri daha az gelişmişler; ayrıca iki tane akciğer taşıyorlar; zamanlarının önemli bir bölümünü çamur çukurları içinde geçiriyorlar.

Bu balıkların karada yaşayan omurgalılarla benzerliği bu kadarla kalmıyor. Örneğin kafatasları da daha sonra karada ortaya çıkan omurgalılarinkine benziyor; ayrıca yiyeceklerini çiğneyecek dişleri oluşmuş.

Bu balıkların bir türü de, yuvarlak yüzgeçliler. Bunlardan birisi, örneğin *Eusthenopteron* ilk ikiyaşamlılarla büyük benzerlik gösteriyor.

Önce iskelet yapıları birbirine benziyor; bu benzerlikte kafatası kemiği daha çok göze batıyor. Burun delikleri, diş yapıları ve genel görünümleri de birbirine benziyor. Kemik eksenini ilkel ikiyaşamlılarınkine benziyor. Bunlar da bir mevsimin kurak geçtiği tatlı sularda yaşıyor.

Bütün bu benzerlikler, yine de bu balıkların, ikiyaşamlıların atası olduğunu söylemeye yetmiyor.

- İkiyaşamlılar

Bizim ikiyeşamlı dediğimiz amfibiler arasında günümüzde bu canlıları temsil eden semenderler, onların benzerleri olan tritonlar, su ve kara kurbağaları var. Bunlar arasında biz kurbağaları iyi tanıyoruz. İkiyeşamlılar bir yanıyla balıklara benziyorlar; öteki yanlarıyla sürüngenlerle benzer yapısal özelliklere sahipler denizden karaya, balıklardan sürüngenler geçişte ara rolü oynuyorlar.

Bu hayvanlarda solungaçlar ilk larva aşamasında gelişiyor; sonra yerini ciğerlere bırakıyor:Yüzgeçlerin yerini ayaklar alıyor.

Bunların çoğalmak için döllenmiş yumurtalarını suya bırakması; yavrularının ilk aşamada bir balık şeklini alması, kökenlerinin denizde olduğunu göstermeye yetiyor. Her birey, soyunun geçirdiği başkalaşımdan geçiyor. Suda yaşamak için gelişen organları, karada yaşamaya elverişli organa dönüşüyor. Örneğin iribaş dediğimiz kurbağa yavruları, suda birer balık gibi yüzüyorlar; sonra solungaç yerini akciğere bırakırken, kendileri de sudan karaya geçiyor. Kuyrukları yok oluyor; ayaklar ortaya çıkıyor. Her bireyin balıktan kurbağaya dönüşmesi, atalarının balık olduğunu göstermeye yetiyor.

Eğer kurbağa yerine semenderleri inceleyecek olursak, bunların tam bir balık anatomisine sahip olduklarını görürüz. Çünkü bunlarda baş ve kuyruk, vücudun birer uzantısıdır. Jeolojik zamanlarda yaşamış

ve günümüze fosilleri kalmış olan *Diplovertebron* ve *Ichthyostega* gibi ikiyaşamlıların anatomileri birer balığı andırırlar.

Sudan kara yaşamına geçişte en önemli anatomik gelişmelerden birisi, ön ve arka ayakların bağlantı yerleri. Kara yaşamında duyu organlarına gelişmiş birer kulakekleniyor.

Yalnız amfibilerin değil, memelilerin ve kuşların da denizden geldiklerini ve başkalaşım geçirdiklerini gösteren biyolojik kanıtlar var.

Örneğin insanın, tavuğun ve köpek balığının embriyonlarını yan yana getirelim.[4] İnsanla tavuğun embriyonları birbirlerine tıptı tıpına benziyor. Her üçünün de birer kuyruğu ve birer solungacı var: Yine genel görünimleri içinde kafaları, gözleri ve burun delikleri birbirine benziyor. Daha sonra insanda ve tavukta solungaçlar ortadan kalkıyor; balıkta solungaç ve kuyruk kalıyor.

Buna göre Darwin, “embriyon aşamasında ortak özelliğe sahip olan canlıların ortak bir geçmişe sahip olduklarını” söylerken, evrim gerçeğini dile getiriyor.

- “Denize Dönmek İstiyorum”

Amfibilerden *Eryops*, Permiyan çağda karada yüz milyon yıl kadar bir yaşam sürdükten sonra yeniden denize dönüyor. İlk amfibilerden bir bölümü denize dönerken, bir bölümü ortadan kalkıyor; çok azı zamanımıza kadar ulaşabiliyor.

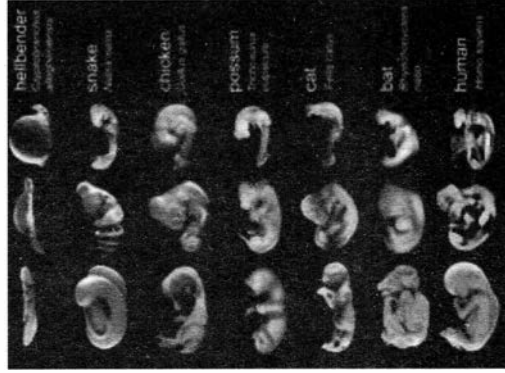
Karaya ilk çıkan ve su dışında yaşamaya alışık olan ilk canlılar, bizim ikiyaşamlılar diye bildiğimiz canlılar. Bunlar denize döndüklerinde yeniden birer balık anatomisi kazanıyorlar; biraz değişikliğe uğramış birer amfibi olarak kalıyorlar. Ortam değişiyor, ama evrim tersine dönmüyor. Karaya ilk çıkan ve su dışında yaşamaya alışık olan ilk canlılar, bizim ikiyaşamlılar. Bunlar denize döndüklerinde yeniden birer balık anatomisi kazanıyorlar; biraz değişikliğe uğramış birer amfibi olarak kalıyorlar. Burada da ortam değişiyor, ama evrim tersine dönmüyor, yunus balığı, balık giysisi içinde sürüngen özelliğini taşıyor.[5]

- “Kaplumbağa Hızı”

Karada sürüngen aşamasına geldikten sonra denize dönen altı sürüngenden birisi kaplumbağadır. Bunlar deniz kaplumbağası diye bilinir.

Kaplumbağalar zamanımızdan 175 milyon yıl

önce karada ortaya çıkmışlar. Öyle anlaşıyor ki, “ilk kaplumbağalar tatlı su anfibileriydi. Bunların az bir bölümü, **Jurasik** zamanında, 150-110 milyon yıl öncesi denize dönmüş. Kaplumbağaların çoğu yine karada yaşıyor”.[6]

Bunların fosilleri, ilk ortaya çıkan kaplumbağaların başlarını ve ayaklarını içeri çekmediklerini, dişlere sahip olduklarını gösteriyor. Daha sonra dişler yok oluyor, gaga biçiminde çene gelişiyor, deri tabakası kalın bir zırha dönüşüyor. Kaplumbağalar bu sert kabukları sayesinde milyonlarca yıldır yaşamayı başarıyorlar.

Sürüngenlerin denize dönüşü bir yerde anlaşılır bir durumdur ama, onlardan gelişen kuşlar ve memeliler de denize dönüyorlar. Çünkü kuşlar ve memeliler kara yaşamına iyi uymuşlardır. Denize dönen memeli hayvanlardan ikisini iyi tanıyoruz. Bunlardan yunus balıklarının Marmara Denizi'nde görmek bile olası. Balinalar ise denizlerin en iri en ünlü canlılarından birisi. Akciğerleri denize döndükten sonra yeniden değişime uğrasa bile, yine de kendi anatomik özelliklerini koruyor. Bu balıklar, karada yaşayan diğer memeliler gibi kendi yavrularını emziriyorlar. Bir balına balığının uzunluğu nerdeyse kırk metreyi buluyor; ağırlığı ise 150 ton kadar. Yer yüzünde yaşayan en büyük, en görkemli canlılar, balinalar.

Yunus balıkları, **Triasik** zamanın 150 milyon yıl kadar önce ortaya çıkan ve **Yukarı Cretase** zamanına 70 milyon yıl öncesine değin yaşayan **Ichtyosaur** balıklarıyla ortak özellikler gösteriyor.

Burada bizim için önemli olan nokta, yunus balıklarının memeli hayvan aşamasından sonra denize dönmesi; oysa ikincisinin sürüngen aşamasından sonra denize dönmesi, aralarında tam bir benzerliğin bulunması. Bu benzerliğin diğer balıklarla paylaşılması, Evrim Kuramı için güzel bir örnek.

- **Natura Naturans**[7]

İnsanın evrimine gelmeden önce, Evrim Kuramı'na iyi bir örnek oluşturan atlardan biraz söz etmek istiyoruz.

Çünkü bizim burada amacımız, Evrim Kuramı'nı değil, doğanın kendine özgü ve bağımsız yasalarının olduğunu anlatmak. Doğanın üstünde bir gücün olduğunu ve doğayı yönettiğini söylemek, doğanın yasalarına uygun düşmüyor. En azından kutsal kitapların doğanın yaratılışı ile söyledikleri ve doğanın

yasaları birbirine uymuyor.

At insanların yaşamında büyük bir yeri olan hayvan. İnsanlar ancak atı evcilleştirdikten sonra uzun seferlere çıkabiliyorlar. Cengiz Han atlı süvariler sayesinde dünyanın en büyük imparatorluğunu kuruyor. El Cortes, atlıları sayesinde binlerce Amerikan yerlisini şaşkına çeviriyor ve paniğe uğrattıyor. Aztekler atla üstündeki insanı bir tek canlısanıyorlar.

Yalnız insanlar ata eğer, semer taktıktan ve nalladıktan sonra uzun seferlere çıkabiliyor, savaşlara gidebiliyor. At yetiştiriciliği, at bakımıcılığı ayrı birer meslek oluyor. Eğerciler, semerciler, nalbantlar atla ilgili meslekler olarak yüzyıllarca yerlerini koruyor.

Üçüncü jeolojik dönemin ilk başlarında ortaya çıkan ve atların atasını oluşturan hayvanlar, bu günkü atlara göre çok küçük kalıyorlar. Atların ilk ataları bir tazi, bir tilki büyüklüğünde; çok hızlı koşan, ön ayaklarında dört, arka ayaklarında üç parmak bulunan hayvanlar. Atlar evrim geçirirken, parmaklı ayakların yerini toynak alıyor, bedenleri ve kafatasları çok büyüyor, beyinleri inanılmayacak kadar gelişiyor.

Çünkü doğada beyinleri gelişen tek canlı insanlar değil.

İlk atlar zamanımızdan 70 milyon yıl ortaya çıkıyor ve nerdeyse dünyanın her yerinde görünüyor. Bizim bildiğimiz atların 10 milyon yıl kadar bir süre önce dünyada görünmeye başladığı anlaşıyor.

İlk atlar daha çok bataklık arazilerde yaşıyor. Öğütücü dişleri pek gelişmemişler; ancak kolay çiğnenecek otları yiyebiliyorlardı.

Günümüzden 45 milyon yıl öncesi atların büyümeye başladığı anlaşıyor. Her ayak bu sıralarda üçer parmak taşıyor; ortadaki parmak daha çok gelişmiş durumda. Daha sonra bu orta parmağın geliştiğini, diğerlerini dumura uğrattığını ve toynak haline geldiğini söyleyebiliriz. Bu atlar da ormanlarda yaşıyor, kolay çiğnenir otlarla besleniyor. Tek toynak bunların daha hızlı koşmasını sağlıyor.

Atlar Avustralya dışında tüm dünyaya yayılıyor, ama bir milyon yıl öncesi tüm Amerika'da sönüp gidiyor. On altıncı yüzyılın başlarında İspanyollar Amerika'ya atla gittiğinde, daha önce oralarda atların yaşadığı bilinmiyor.

Atların değişim, yalnız bedeninin büyümesinde görülüyor. Örneğin dişlerin yapısı da değişiyor. Dişler çenenin derinliğine doğru uzuyor; iç boşluk azalıyor,

kökleri büyüyor, çevresi mine ile kaplanıyor. Basit bir dişin, daha geliştiği, daha karmaşık bir yapı kazandığı görülüyor.

Atın dişlerinin insanın dişlerine bezemeye çalıştığını söyleyebiliriz ama, bu hayvanların daha önce yeryüzüne geldiğini unutmamalıyız. Atların dişlerinin gelişmesi, bir bitkiyi kopararak yeme yeteneğini kazandırıyor; böylece daha geniş bölgelere yayılabiliyor. Parmaklı ayakla bir ormanda yürümek kolayken, düz ovalarda tek toynaklı ayakla yürümek daha uygun oluyor.

Atların beyini de inanılmayacak kadar çok gelişiyor. Beden yapıları büyüdükçe, beyinlerinin de orantılı olarak büyümesinin doğal olduğu söylenebilir. Unutmamalı ki,

dinozorlar en az 150 milyon yıl yaşıyor; o kocaman gövdelerine karşın beyinlerinin büyüklüğü bir yumurta kadar kalıyor. Bununla birlikte, dinozorların birer sürüngen, atların ise birer memeli sıcak kanlı hayvan olduğunu da anımsayalım.

Beyin ancak kafatasının büyümesi sayesinde gelişebiliyor. Son aşamada atlarda insanın beyini gibi dış tabakanın kıvrımlar oluşturduğu da görülüyor.

Atların beden yapılarının büyümesi, bu hayvanların otların daha az bulunduğu çayırlara açılması, beslenme şansını azaltıyor. Çünkü bir hayvanın beslenmesi, bedenin dış yüzeyi ile orantılıdır. Beden ne kadar büyürse, o kadar uzun süre beslenmek, o kadar çok besin almak gerektiği gibi, bunun yanında dişlerin çiğneme yeteneğinin de artması gerekiyor. Örneğin bir fil, günün 18 saatinden çoğunu beslenmeye ayırmak zorundadır.[8]

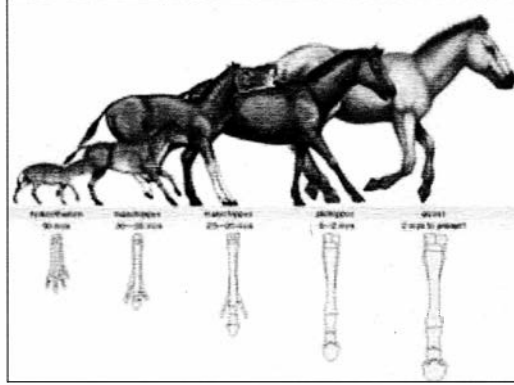
Doğal ayıklama süreci tüm canlılar için olduğu gibi, atlar için de geçerliğini korumuş ve günümüzden bir milyon yıl kadar önce Amerika'daki atlar dönemlerini tamamlamışlar. Gariptir, ilk geliştikleri anavatanlarında sönüp gitmişler.

Zaten canlıların çoğu yeryüzünde görüldüğü gibi kalmıyor. Örneğin sürüngenlerin ancak yüzde biri yaşaya kalmış, gerisi sönüp gitmiş. Bir tür ya yiyecek bulmakta güçlük çekiyor ya da başka bir hayvan türüne yem olup gidiyor.

Yalnız atlar günümüzde makinelerin kurbanı oldular.

- Maymundan İnsana

İnsan önce omurgalılarla, sonra memelilerle ortak yapısal özellikler gösteriyor. İnsan-maymun

akrabalığına gelince, bu iki canlının tüm organları ortak. Öyle ki, insanda embriyon aşamasında kuyruk oluşurken, yüksek maymunlarda artık insanda olduğu gibi kuyruk gelişmiyor. İnsana benzer kuyruksuz maymunlar daha önce de insan-maymun benzerliğini düşündürüyor.

Canlıların evrim geçirdiği bir tahmin değil. Yaşayan canlıların biyolojik yapılarını inceleyerek de evrimi anlamak olası. İnsanla maymunun anatomik yapıları, kan yapısı bile ortak bir özellik gösteriyor. Öyleyse bu canlıların ortak bir atadan geldiğini niçin düşünmeyelim?

Şimdi bir Madagaskar maymunu olan Lemur'u, bir şempanzeyi, bir de insanı yan yana getirelim. Burada şempanzenin Lemur'dan çok insana benzediğini anlayabiliriz. İnsanın yukarı sınıftan bir maymuna benzerliği, yukarı sınıftan bir maymunun aşağı sınıftan bir maymuna benzerliğinden daha çok.

- Rhesus Maymunu

Rhesusler Hindistan'ın kuzeyinde yaşayan, makak türünden, gri-sarı renkte bir maymun. Bizde kan grubunu belirleyen "Rh faktörü" işte bu maymunun adının baş harflerinden geliyor. Bu Rh faktörünün bilinmesiyle insandan insana kan aktarmak olasılık kazanmıştır. Önce kan grupları bu Rh faktörü sayesinde saptanıyor. Sonra aynı grup kan taşıyan insanlar arasında kan nakli yapılabilir.

Bunun ikinci önemi gebelikte ortaya çıkıyor. Eğer annenin kanı negatif ise, diğer bir deyişle, kanında alyuvarlarının antijeni yoksa, buna karşılık karnında oluşmaya başlayan yavrunun kanı pozitif ise, yani çocuğun kanında antijen varsa, ortaya bir kan uyumsuzluğu çıkıyor; sonuçta çocuk sakat doğuyor. Ama bu daha önceden saptanır ve ceninin kanı değiştirilirse, çocuk kurtulur. Böyle bir uygulama doğanın yasaları bilerek yapıyor.

Biz maymunla insanın ne ilgisi var dediğimiz zaman, kan nakillerinden ve kan gruplarını saptamaktan vazgeçmemiz gerekiyor. Yok eğer tıpta böyle bir uygulama yapacaksak, o zaman Rhesus maymunu ile insan arasındaki bu ortak yanı kabul etmek zorundayız.

Örneğin hangi mikrop hangi ilaca karşı duyarlı? Bu deneyler önce hayvanlar üzerinde uygulanıyor, sonuçlarından insanlar yararlanıyor. Bunun için de memeli hayvanlar seçiliyor; kan yapısı ve karaciğeri insana yakın hayvanlar.

Ortaçağda veba gibi bir hastalık, insanların

günahına bağlanır, Tanrı'nın insanlara verdiği bir ceza, bir bela diye bilinirdi. Günümüzde modern tıp bu tür hastalıkları biliyor, önleyebiliyor.

- Darwin ve İnsan

Darwin'in insanın kimliğini saptadığını söyleyebiliriz. Bunun için biz burada kısaca alıntılar yapacağız.

"İnsan tüm diğer primatlardan özellikle kendi çıplaklığı ile ayrılır. Erkeğin bedeninin büyük bölümünde yer yer kısa kıllara; kadının üzerinde ince bir kıl örtüye rastlanır. İnsan ırkları bu açıdan birbirlerinden önemli ölçüde ayrılır. Aynı ırktan bireylerde kıllar yalnız bolluğuyla değil, ayrıca yerleriyle de çok çeşitlilik gösterir. (...) Böyle beden üzerine yayılmış kılların, hayvanların beden örtüsüne yayılmış kılların bir kalıntısı olduğundan şüphe edilemez."

"Gelişmenin durması, önceki durumu tümüyle koruyarak hacim artışı etkileyen kısımların büyüme duraklamasından ayrılır. (...) Bu amaç için Vogt'un[9] çok iyi betimlediği küçük kafalı aptalarda beynin gelişmesinin durmasını anımsayabiliriz. (...) Normal insanlar göre aptalların kafatası daha küçük ve beyin kıvrımları daha az karmaşıktır. Kaşlar üzerinde çıkıntı oluşturan ve çok gelişen alın boşluğu ile çenenin korkunç bir şekilde ileri fırlaması, bu aptalların insanlığın aşağı tipleriyle kimi benzerliklerinin olduğunu gösteriyor. Bunların zekâları ve kafa yetenekleri son derece zayıftır. Uzun süre bir şeye dikkat edemezler, ama öykünme yeteneği taşırlar. Çoğu zaman merdivenleri elleriyle de tutunarak çıkarlar; masa, sandalyelerin, ağaçların üzerine tırmanmak için özel bir eğilim gösterirler. Aptallar ayrıca başka ilişkiler içinde de aşağı hayvanlara benziyorlar. Bir yapı, gelişme duraksamasına uğradığı, ama var olan kimi aşağı hayvanların yapısına iyice benzeyinceye kadar gelişmesini sürdürdüğü zaman, biz bu yapıyı kimi açıdan bir geriye dönüş durumu gibi sayabiliriz.

Bir grubun aşağı bireyleri, bir grubun ortak atasının olası yapısını belli bir ölçüde temsil eder. (...) Bu görüş noktasından hareket ederek, küçük kafalı bir geri zekâlının beyninin, bir maymunun beynine benzediğini düşünebiliriz (Descent, 33-34).

Böylece insanın ve tüm diğer omurgalıların aynı genel model üzerine nasıl kurulduğunu, gelişmenin benzer ilkel evrelerini niçin aştığını, niçin kimi ilkel ortak yanlarını koruduğunu anlayabiliriz.

Sonuç olarak bunların ortak soylarını içtenlikle kabul etmeliyiz.

Hayvanlar dizisinin tüm üyelerine bir göz attığımız zaman, bunların benzerliğinin bize sunduğu kanıtları, sınıflandırmalarını, coğrafi dağılımlarını,

jeolojik çağlarda peş peşe gelmelerini göz önüne aldığımızda, bu sonuç bize büyük bir destek sağlar.

Bizim doğal önyargılarımız, bu boş gururumuz, atalarımızın yarı-tanrılardan geldiğini açıklamalarına yol açtı;bu da evrimin sonucunu kabul etmemizi engelliyor. (Descent 21-22).

- Maymungiller Grubu

“ İnsana ilişkin bu nokta üzerindeki yargımızı yerine oturtmak için, maymun sınıfı üzerine bir göz atalım. Nerdeyse tüm doğa bilimciler bu aileyi iki kümeye ayırma konusunda uzlaşıyorlar: Eski dünyanın maymunları (Catarrhinin); bu maymunlar burun deliklerinin özel yapısıyla ve her çenedeki dört ön-öğütücü dişleriyle ayırt edilirler. Ötekiler ise yeni dünyanın maymunlarıdır (Platyrrhinin). İnsanın dişlerin yapısıyla, burun delikleriyle ve kimi başka ilişkileriyle eski dünyadaki sınıflamaya ait olduğu tartışma götürmez. Bir önemi olmayan ve uyum sonucu ortaya çıkan birkaç noktanın dışında insan yeni dünyanın maymunlarına değil, eski dünyanın maymunlarına daha çok benziyor.

Demek insanın eski dünyanın maymununun bir kolu olduğuna inanmak için yeterli nedeni var. (...) Evrimin ilkesini kabul eden bir kimse, bir tek atadan gelen ve uzun dönemlerle birbirinden ayrılan maymungillerin başlıca iki bölümünü de kabul etmelidir. Bu atanın ilk soyları, birbirlerinden iyice ayrılmadan önce tek ve doğal bir grup oluşturmuş olmalıdır. Bununla birlikte, kimi türler ya da cinsler kendi ayrı özellikleriyle yeni ve eski dünya maymun gruplarının gelenekte ayırt edici özelliklerini belirtmeye başlamış olmalıdır.

(...) Soyağacı açısından insan eski dünyayı maymunlarına ait olduğundan (...) gururumuz ne kadar incinirse incinsin, bizim ilkel atalarımızın maymun adını taşıdığını sonucuna varmalıyız. Bununla birlikte, insan da içinde olmak üzere, maymungillerin ilkel atasının, var olan maymunların hiç birine özdeş olduğunu ya da benzediğini sanmamak gerekir “ (Descent 167-170).

Maymun deyince, onların da insana daha yakın ya da daha uzak olanlarını göz önüne almalıyız. İkincisi, benzerlik yalnız maymunla insan arasında değil; benzerliği önce tüm memeliler sınıfı içinde aramak daha aydınlatıcı olur.

Üzülerek söyleyelim ki, dün Rönesans'ta Güneş Sistemi'nin karşısına çıkanlar, günümüzde Evrim Kuramı'nın karşısına çıkıyorlar.

İnsanın Evrimi

Evrin Kuramı yalnız insan için geçerli değil;

dünyanın yapısı da bir evrim geçiriyor. Depremler ve yanardağlar bu evrimin henüz bitmediğini gösteriyor. Yalnız insan değil, diğer canlılar da bir evrim geçiriyor.

“Yüzyıl önce, insanın daha aşağı hayvanlardan geldiği görüşünü çok az insan destekledi. Lamarck, insanın (kuyruksuz) maymundan geldiğini açıkladı ama, bu devrimci görüş, 1859'da Darwin'in *Türlerin Kökeni* 'ni yayınlayıncaya kadar kök salmadı. Bu kitapta yazar, bu evrim kuramının insanın kökenini aydınlatabileceğini gösterdi; 1871'de yayınladığı *İnsanın Soy* 'nda bu konuyu daha bütünlükle geliştirdi. Günümüzde insanın evrimi, bir varsayım olmaktan çok, tüm insanların kabul ettiği bir kanıt dönüşmüştür” .[10]

Bir insanı memelilerle karşılaştırdığımızda, o kadar çok ortak yanları var ki, ister istemez insanı memelilerle aynı sınıftan saymak zorunda kalıyoruz. Bununla birlikte, karşılaştırmayı yukarı sınıftan bir maymunla yaptığımızda, nerdeyse insanla maymunun ortak olmayan yanları yok. Bu karşılaştırmayı yetişkin bir maymunla değil de, maymun yavrusu ile yapalım;buna göre insanın yetişkin maymundan çok yavru maymunabenediğini görürüz.

Bu özellikleri sıralayalım :

- “ Kafatasının biçimiyle. Memeli hayvanların çoğunda omurga yere yataydır ve gözler doğru öne bakar ya da yana. İnsanda gözler öne baksa da, omurga dikeydir ve bu kafatasının 90 derece eğilmesini gerektirir, ama yetişkinlerde bu ortadan kalkarken insanda embriyon koşulları korunuyor. Evrime bu açıdan bakıldığında, büyük maymunlar,insanlarla köpekler arasında bir aracıdır. Embriyon halindeki insan kafatasının diğer karakteristikleri, kafanın tepesindeki kemikler arasındaki kaynaşması, yüzün yassılaşması ve beyin boşluğunun kısmen büyümesidir.

- Saçın eksikliği. İnsan yavrusunun yeni doğduğu zaman sahip olduğu biraz saç, maymun embriyonundaki kıllara denk düşer. Maymunda bu kıllar doğmadan önce yok olur.

- Beden, el ve ayak gibi organlar arasında göreceli bir oran vardır.

Bu karakterler, özel olarak da insana özgü karakterlerin,yetişkinlerde embriyon karakterlerini koruyarak geliştiklerini göstermeye yetişir[11].”

Bir canlıda embriyonun yapısıyla, yetişkinlerin anatomik yapısı tam bir benzerlik göstermiyor. Bunun en güzel örneğini kurbagalarda görmüştük. Ayrıca insan ana karnındayken solungaçlara ve bir de kuyruğa sahip oluyor. Sonra değişime uğruyor. Buna karşılık, kafanın bedenle yaptığı aç da embriyon aşamasında değişikliğe uğruyor, ama burada değişim geçiren insan değil, başka bir memeli hayvan olan köpek.

İnsanın kafa anatomisiyle köpeğin kafa anatomisi arasında bir benzerlik yokken, embriyon

aşamasında bir benzerlik var. Hem de inanılmayacak bir benzerlik. Bir köpeğin kafa yapısının kendi yavrusuyla benzerlik göstermemesi, buna karşılık yavrusunun kafa yapısının insan yavrusunun kafa yapısıyla benzerlik göstermesi, bunların ortak bir atadan geldiğini, köpeğin de bir evrim geçirdiğini göstermeye yeter.

-İnsanın Karanlık Kökeni

İbranilerin yaratılışla ilgili efsanesini yeniden anımsayalım. Bu efsaneye göre dünya ve insan birlikte yaratılmıştır. Tanrı önce Adem'i süzme çamurdan yaratmış, sonra da Havva'yı Adem'in kaburga kemiğinden türetmiştir.

İnanç açısından tüm bunlara inanmak zorunludur. Doğal olarak insan kendi var oluşunu merak etmiş, bunu açıklamaya çalışmıştır. Örneğin Guatemala efsanesine göre insan mısırdan türemiştir. İbrani efsanesi Kutsal Kitap'ta yer alır. Bu dinde efsane dinden ayrılmaz. Yaratılışla ilgili efsaneye inanmak din gereğidir. Bu inancı daha sonra yine bu dinden türeyen Hristiyanlık ve Müslümanlık da almıştır.

Tüm ortaçağ boyunca din her şeyi açıklama savındaydı. Zaten Müslüman medreselerinde gördüğümüz gibi, doğanın bilimsel bir açıklaması yapılmadı. Her şey dinle açıklanıyordu.

Bilim, doğayla ilgili olarak dinden ayrı bir açıklama yapıyor. Daha doğrusu din "dünyayı tanrı yarattı" derken bir açıklama yapmıyor;ortaya sadece bir efsane koyuyor.

Buna karşılık, Evrim Kuramı, dünyanın var oluşu ile insanın doğada var oluşu arasında bir bağlantının olmadığını bize açıklıyor. Önce dünya var oluyor; aradan milyarlarca yıl geçiyor; sonra doğada mikroorganizmalar ortaya çıkıyor. Bu tek hücreli canlılardan daha sonra çokhücreli canlılar tütüyor. Yeryüzünde bir yandan canlılar yok olurken, öte yandan da yeni canlılar ortaya çıkarken, dinler bu konuda bize bir şey demiyor. Hiçbir peygamberin uçan sürüngenlerden haberi olmamış. Bütün bunları bulup ortaya çıkarmak, insanın kökenini aydınlatmak Bilim'e düşüyor.

"Primatlar, fosilleri Kuzey Amerika'da Kretase kayalıklarında bulunan böcekiyicilere benzer ve küçük böcek yiycilerden gelmedir. Böcekiyicilere yakın akraba olan ve günümüzde ağaçlarda yaşayan ağaç-fareleri, primatların en ilkel tiplerini temsil ediyor. Lemur ve Tarsiyer, günümüze değin yaşaya kalan en ilkel Prosimanlardır."

"Maymunların (aşağı sınıftan kuyruklu maymunlar) ile Homincideaların (kuyruksuz maymunlar) ve insanın Prosimianlardan gelme olasılığı

vardır.

İlk maymunlar Tarsierlerden pek ayrı değildi.[12] İlk kuyruksuz maymunlar, günümüz maymunlarına daha çok benziyordu;ilk insanlar da bugünkü insandan çok, kuyruksuz maymuna benziyordu.

"İlişkilerdeki kanıtlar daha çok serolojiden geliyor. Serum presipitasyon testleri, kan ilişkilerinin derecesini şimdi bize kanıtlatabiliyor. Bunu primatların kanına uyguladığımız zaman, insanın yüksek maymunlarla akraba olduğu ve diğer maymunlara uzak kaldığı sonucuna varıyoruz. İnsan ve yüksek maymun (kuyruksuz maymun) aynı kan gruplarını paylaşıyor; aynı hastalıklara yakalanıyor.[13]

İnsanla maymun arasında yakınlık kurulurken, elbette maymunları da sınıflarına göre göz önüne almak gerekir. Çünkü daha önce de dediğimiz gibi, yukarı sınıftan bir maymun, aşağı sınıftan bir maymundan çok, insana yakın.

Yine insan-maymun yakınlığı kurulurken, bu yakınlık yalnızca görünüşe ya da anatominin genel çizgilerine göre yapılmıyor. Embriyon evresi ile fizyoloji de göz önüne alınıyor. Diğer bir deyişle, hangi açıdan bakarsanız bakınız, insanla yukarı sınıftan bir maymun arasında bir akrabalığı görmek olası.

Kaynaklar:

- [1] F. H. T. Rodes, The Evolution of Life, Penguin Books, s. 35-36.
- [2] Agy, s. 138-139.
- [3] C. Petit-G. Prévost, Génétique et Evolution, s. 253-54.
- [4] Gavin de Beer, Evolution, s. 71-72.
- [5] Rhodes, agy, s. 199-200.
- [6] Rhodes, agy, s. 200.
- [7] "Yaratan Doğa".
- [8] John Meynard Smith, La Théorie de l'Evolution, s. 250.
- [9] Carl Vogt (1817-1898) Alman biyologu.
- [10] Gavin de Beer, agy, s. 79.
- [11] John M. Simith, La Théorie de l'Evolution, s. 273.
- [12] Tarsier : Bu maymunlar birer fare büyüklüğünde, böceklerle besleniyorlar ve Malezya'da bulunuyorlar.
- [13] Gavin de Beer, agy, s. 81.

Hekimler, Darwin'den bu yana insanların neden daha "daha sağlıklı"ya evrilmediğine ilgi duymuşlardır.

Michigan Üniversitesi'nden psikiyatr Randolph Nesse ve biyolog George Williams biz insanların hastalığa tutulma eğilimlerini evrimsel geçmişimize bağlamışlar. Onlara göre genlerimiz daha iyiyi ve sağlıklıyı değil olabildiğince çoğalmayı önceleyen bir amaca yönelmiştir. Başka deyişle evrim her zaman daha sağlıklıyı hedeflememiştir. Yine, evrimsel pencereden bakıldığında ateş ve diyare gibi hastalık belirtileri vücudun enfeksiyonlara karşı savunulmasında mükemmel silahlar değillerdir. Biz insanların bağışıklık sistemlerinin mikroplarının önüne geçemediği ve organizmamızla çevre arasında uyumsuzluklar yaşandığına da dikkat çekmektedirler.

Bu bağlamda Williams ve Nesse Quarterly Review of Biology'nin 1991 yılındaki bir sayısında evrimsel düşüncenin önemine göndermede bulunurlar. Makalelerinin adı "Darwinci Tıbbın Uyanışı"dır.

Onlara göre tıp fakültelerinde evrimsel biyoloji konusunun eksik bırakılması büyük bir şanssızlıktır ve hekimlere "Pastör'e olduğu kadar Darwin'e de ayak uydurmaları" gereğini anımsatırlar. Ancak böylelikle neden hasta olduğumuzu anlayabilir ve tıptaki gelişmelere öncülük edebiliriz.

Aradan geçen 20 yıldan sonra Nesse ve Williams'ın düşüncelerinin öne çıktığına ilişkin bulgular belirmeye başlamıştır.

Üniversitelerde konuya ilişkin dersler okutulmaya başlanırken lise müfredatlarına evrimsel biyoloji konuları eklenir olmuştur. Destekçiler bu duruma gelinceye değin epeyce çaba harcadığını ve kat edilmesi gereken çokça yol olduğunu da vurgulamaktalar.

Nesse ve Williams istemlerini hekimler hastalıkların biyokimyasal temellerine odaklanmışken ve evrimsel biyologlar evrimin insan sağlığının nasıl etkileyeceğine henüz yönelmemişken dile getirmişlerdir.

Yale'den evrim biyoloğu Stearns her şeye karşın Nesse ve Williams'ın makalelerinin çok önemli bir etki yarattığını ve farklı alanlara yönelişin öncüsü olduğunun altını çizmektedir.

Michigan Ann Arbor'dan hekim ve insan genetikçisi Gilbert Omenn evrimin hekimlerce şiddetli bir dirençle karşılandığının altını çizmektedir. Ona göre hekimler toplumun evrim konusunda eğitilmesinde öncü olmalıydılar. Çünkü, "Evrimsel biyolojinin temelidir ve hekimler toplumun biyolojiyi anlamasında önemli rol sahibidir".

Evrimsel kavrayışlar geçtiğimiz 20 yıl boyunca tıbbi araştırma alanını ciddi şekilde etkisi altına almış

durumdadır.

Örneğin, antibiyotiklere karşı direnç konusunda çok daha iyi bir tıp teknolojisinin bakterilerin antibiyotikleri etkisiz kılmasından daha hızlı olabileceği bağlamındaki açılımlara öncülük etmiştir.

Artan sayıda araştırmacı kanserin oluşumu, yayılımı ve tedavileri etkisiz kılma konusunun evrimle ilintisine ilişkin çalışmaları derinleştirmektedir. Bu doğrultuda çalışmaları öne çıkan bir merkez San Fransisko'da çalışmaya başlamış olup ikincisi Fransa'da faaliyete geçmek üzeredir.

Sağlığı olumsuz etkileyen gen varyantlarının nedeni olarak doğal seçilime ilişkin artan sayıda ipucu söz konusudur.

Daha iyi doğum kontrol yöntemlerinin henüz gelişmemiş olduğu 1930'lardan önce meme ve yumurtalık kanseri riskini artıran BRCA1 ve BRCA2 mutasyonlu kadınların bu mutasyonu olmayan kadınlarla karşılaştırıldığında iki kat daha fazla doğum yaptıkları bildirilmiştir.

Darwinci tıp anlayışının güçlü destekçilerinden Stearns'a göre bundan 2 yıl önce bir dönüm noktasına erişilmiştir. 2009'da Ulusal Bilimler Akademisi'nin düzenlediği evrimsel tıp etkinliğine çok sayıda tıp dekanı ve hekimin katılımı sağlanmıştır. Aynı yıl, Amerikan Tıp Okulları Birliği Tıp Enstitüsü'nden Howard Hughes öncülüğünde öğrencilerin tıp fakültesine girmeden önce evrimi kapsamlı bir şekilde anlamaları doğrultusundaki eğitim çalışmaları önemli bir farkındalık oluşmasına katkıda bulunmuştur.

Yine bu amaçla, Ulusal Sağlık Enstitüsü "Evrimsel ve Tıp" konulu 250 sayfalık ücretsiz bir yayını öğrencilerle paylaşmak üzeredir. Bu çalışmada evrimsel ilkelerle ilintili olan antibiyotiklere direnç, laktoz intoleransı ve grip aşısı seçimi gibi konular da yer almaktadır.

Gelecekte daha fazla müfredat değişikliği yapılabilecektir.

New York Üniversitesi'nden Dr. Mark Schwartz 2013 yılının sonundan önce elektronik ortamda ve sınıf derslerinde konuya ilişkin daha fazla modülü uygulama çabalarını sürdürürken "Evrimsel tıp anlayışının yeşerdiğini görmeyi çok istiyorum" demektedir.

Tüm bu gelişmelere karşın, Stearns'a göre ilerleme yeterli değildir.

Yeni Zelanda Auckland Üniversitesi'nden Peter Gluckman'a göre insanın daha iyi anlaşılması için bu bütünleştirici bakış açısının yerleştirilmesi önemlidir. 10 yıl içinde bu müfredatlar hekim yetiştirilmesi sürecinin önemli bir bölümünü oluşturmuş olacaktır.

Amazon ormanlarında yeni bir kabile bulundu

BBC Türkçe

Brezilya-Peru sınırındaki Amazon ormanlarında yaşayan bir kabile, yeni çekilen fotoğraflarla gün yüzüne çıktı.

Brezilya Yerlileri İzleme İdaresi tarafından çekilen fotoğraflarda, Amazon yerlisi topluluğun, son derece sağlıklı ve müreffeh bir hayat sürdüğü görünüyor.

Fotoğraflar, Amazon yerlilerinin karşı karşıya oldukları tehditlere dikkat çekmeyi amaçlayan bir kampanyanın parçası olarak yayınlandı.

Survival International çevre örgütünden Jonathan Mazower, fotoğrafların büyük önem taşıdığını söyledi:

Fotoğraflar, şimdiye kadar dış dünya ile neredeyse hiç temasa geçmemiş bir yerli kabilesini gözler önüne getiriyor. Bu açıdan şimdiye kadar çekilmiş en önemli fotoğraflardan bahsediyoruz. Ayrıca, fotoğraflar sayesinde normalde varolduklarından bile haberdar olamayacağımız bu küçük topluluğun ne şekilde yaşadığına dair bilgi sahibi oluyoruz.

"Yerliler tehdit altında"

Mazower Amazon'da yaşayan bu kabilenin geleceğini tehdit eden temel sorunun yasadışı ağaç kesimi olduğunu belirtti:

Bölge Brezilya-Peru sınırında ve tahmin edileceği üzere Amazonlar iki ülkenin çit ya da dikenli tel gibi bir önlemle ayrılmasına izin vermiyor. Brezilya

tarafında sorun yok: hükümet bu bölgede kaçak ağaç kesimi yapılmasına engel oluyor. Ancak Peru tarafı için aynı şeyi söylemek mümkün değil. Eğer kar amacıyla yapılan ağaç kesimleri sürerse bu kabilenin de aralarında bulunduğu amazon yerlilerinin yaşam alanları daralacak ve kabileler göçe zorlanacak. Bu durumda, Brezilya hükümeti ve aralarında Survival'ın da bulunduğu çevre örgütlerinin öncelikli talebi, Peru hükümetinin bölgedeki yaşamı tehdit eden ağaç kesimlerini engelleyici önlemler alması.

"İmrenilecek bir yaşamları var"

Jonathan Mazower modern hayatlar sürmeyen Amazon yerlilerinin hikayesinden çıkaracağımız dersler olduğunu düşünüyor:

Bu sorunun cevabı modern hayattan ne anladığınızla ilgili. Bence sözkonusu yerliler birçok açıdan modern bir hayat sürüyorlar. Mesela kendilerine yeten, açlığın yoksulluğun olmadığı bir yaşam biçimleri var. Toprakları ellerinden alınıp "medeniyete" dahil edilen milyonlarca yerliye-köylüye göre imrenilecek bir hayat sürüyorlar. Eğer kurdıkları dengeye müdahale edilmezse, yani toprakları ellerinden alınmazsa uzun süre boyunca varlıklarını sürdüreceklerinden şüphem yok.

SAINT-REMY PENCERESİNDEN YILDIZLI GECENİN RESSAMI VAN GOGH

Asya Yaşarikiz

PATATES YİYENLER

Vincent van Gogh (1853-1890)"

TABLODA bir aile... Yemek yedikleri odadan ve en önemlisi masada sadece patates ve kahve olmasından anladığımız kadarıyla yoksul bir işçi ailesi. Masanın üzerinde bir fener... Tablonun kasvetini ışığıyla aydınlatmaya çalışıyor. Lakin ailenin yüzündeki yoksulluk ve endişe tabloyu Tanrının gözü gibi aydınlatmaya çalışan fenerle olacak gibi değil...

Zaman 1885 baharı... Çoğumuzun ilgisini deliliğiyle çeken Vincent Van Gogh bu tablonun yaratıcısıdır.

Patates Yiyenler, Vincent Van Gogh'un 1885 Mart'ında babasını kaybettikten sonra yaptığı ilk kasvetli resimlerdendir.

"Sanat bir kavgadır. Kişinin canıyla kaniyla, etiyle kemiğiyle girişeceği bir kavga. Çalışarak sürdüreceği bir kavga." diyen Fransız ressam Jean François Millet'ten etkilenerek yaptığı bir resimdir Patates Yiyenler.

Işık gölgeyi kullanışında ise, bu işin ustası ve kendisi gibi Hollandalı olan usta ressam Rembrant etkisi açıkça hissedilmektedir.

Vincent Van Gogh, çağdaşları Paul Cezanne, Georges Seurat ve Paul Gauguin gibi empresyonizme sert tepki gösteren Post Empresyonistlerdendir. Bu dört ressamla resim özerklik kazanmış ve onlarla birlikte natüralist sanat geleneği büyük ölçüde sarsılmıştır.

Yaşamının son yıllarında bir süre aynı evi paylaştığı Paul Gauguin ile Kuzey Ekspresyonizmi, Fovizmi, Dada ve Soyut Ekspresyonizmi etkilemiştir.

Paul Cezanne ve Georges Seurat ise, Kübizm, Konstruktivizm ve Neo Plastisizmi etkilemiştir.

Gauguin, Doğu ve Batı öğelerini harmanlar, Avrupa dışı kültürlerle dayanan etnik resimler yaratırdı. Haitili kızlar çokça işlediği temalardandır.

Cezanne ise kendi resmini şu cümlelerde ifade etmiştir; Resimde iki şey vardır: Göz ve beyin. Biri ötekini desteklemelidir. Sanatta herşey doğayla ilişki halinde geliştirilen ve uygulanan kuramdır. Doğayı silindir, küre ve koniye göre ele alıyorum.

Seurat ve Van gogh resimlerinde ise renk çarpıcıdır.

Seurat renkleri paletinde değil resimde, izleyicinin önünde karıştırırdı. Ve resimlerindeki kompozisyon klasik anlayışta geometrik bir şemaya bağlıydı.

Van Gogh ise, resmi ruh halinin bir anlatıcısı olarak kullanıyordu. Ve renk onun için anlatımcı özelliğiyle ön planda oldu.

TABLO ALIM SATICISI-MİSYONER-KIRGINLIKLAR

Vincent Van Gogh 1853 yılında Kuzey Brabant'ta dünyaya geldi. Bölgenin papazı olan babasının ilk çocuğuydu.

Mektuplaşmaları 1872 Ağustos ayında başlayıp intihar ettiği güne kadar süren kardeşi Theo, 1857 yılının 1 Mayıs'ında doğdu.

Vincent Van Gogh yaşamı boyunca gelgitleri olan bir insandı. Girdiği işlerde tutunamaması, parasal

açında özgür olamayıp Theo'ya bağımlı olması, aşklarında çoğu kez red edilişi bu gelgitleri tetikleyen önemli başlıklardır.

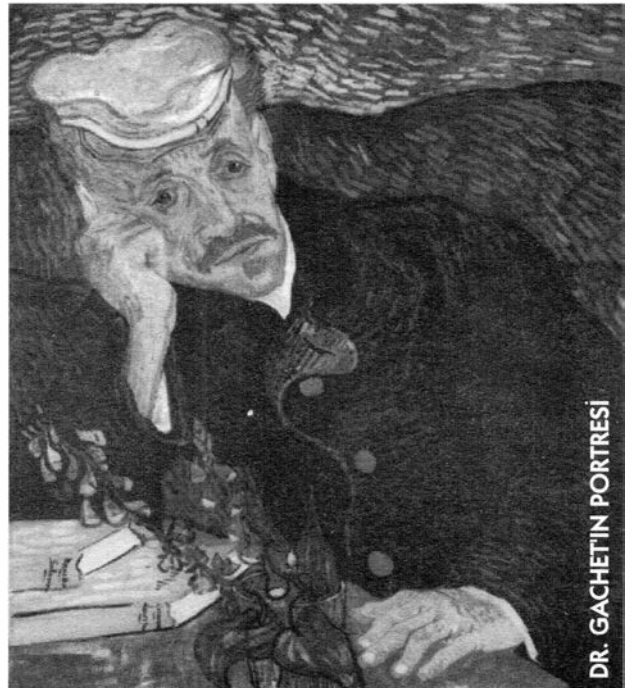
Vincent Van Gogh, ilk işine 1869 yılının Temmuz ayında Lahey'deki bir resim alım satıcısında başladı. Şirket Van Gogh'u bir yıl sonra Londra'ya gönderdiğinde sanatçı ilk kalp kırığını burada yaşadı. Ev sahibesinin kızı Ursula Loyer, Van Gogh'un evlilik teklifini red etti. Ve bunun ardından sanatçı şirket tarafından Paris'e gönderildi.

1875 yılı sanatçının teolojiye yöneldiği yıl oldu.

Bu arada işine son verildi ve Van Gogh bir yıl sonra Londra'da öğretmenliğe başvurdu. Vaiz olmayı çok istiyordu fakat 20 yaşını doldurmadığı için vaizlik başvuruları kabul edilmedi. O da 1878 yılında Brüksel'deki Din Okulu olan Evangelical School'a başladı. Fakat burada da aradığını bulamayıp aynı yılın Aralık ayında Güney Belçika'daki Borinage kömür madenlerinde vaiz olarak çalışmaya başladı. Burada da kayıtlı vaiz değildi ve kendi hesabına çalışıyordu. Kardeşi Theo maddi destekçisiydi. Buradaki vaizliğine dini çevrelere uymayana davranışlarından ötürü son verildi. 1880 yazında resme olan ilgisini ciddileştirmek istedi ve Brüksel'de anatomi ve perspektif dersleri almaya başladı. 1881 yılında sanatçının Hollanda yılları başlar. Burada kuzenine aşık olur, araya ailesini soksa da aşkına karşılık bulamaz.

Daha sonra bir fahişe olan Clasina Maria Hoornik'le birlikte yaşamaya başlar. Ailesinin şiddetle karşı çıktığı bu ilişki Theo'nun diretmesiyle son bulur.

Ailesinin yanına yerleşen Van Gogh, burada da komşusu Margot Begemann ile birlikte olur fakat bu aşk kızın intiharıyla kötü bir sonla biter. Van Gogh zor

günlerini atlatmak için köylüler, natürmortlar resmetmeye başlar.

Şubat 1886- Şubat 1888 yıllarında Theo ile birlikte Paris' te yaşar. Bu sırada Japon sanatına ilgi duyar. Bir ev kiralayıp burada diğer ressamlarla kömün halinde yaşama ve sanat birliği arzusu başlar.

1888 Eylül ayında Sarı Ev'e yerleşir. Ve nihayet birlikte çalışmayı çok istediği ve onu ruhsal bunalımlara itecek olan Gauguin, 23 Ekim'de Sarı Ev'e yerleşir.

Bu dönemde Gece Kahvesi adlı tablosunu yaratmaya başladı. Gecenin gündüzden daha canlı renklere sahip olduğunu düşünen sanatçı, tablo hakkında kardeşi Theo'ya şunları yazmıştı: Oda kan kırmızısı ve koyu sarı, en ortada yeşil bir bilardo masası var; dört tane

limon sarısı lamba, turuncumsu, yeşilimsi ışık saçıyor. Her yanda en yabanıl kırmızı ve yeşillerin çarpışması, çelişmesi görülüyor: uyuklayan serserilerin figürlerinde, boş ve kasvetli odada, morda ve mavide...

Van Gogh'un Gauguin'le tartışması, bunun sonucu kulağını kesmesi ve ardından hastaneye yatma sürecinin başlaması 1888 yılının son aylarıdır.

1889 8 Mayıs'ında Saint-Remy akıl hastanesine yatar. Burada uzun süren 7 kriz geçirir.

Hastanede kaldığı dönemde, Mercure de France dergisinde, Albert Aurier'in Van Gogh'un resimleri hakkında olumlu eleştirilerin olduğu bir yazı yayımlanır. Bu sırada sanatçı hakkında dahi olduğu söylemleri sanat çevresinde konuşulmaya başlanır.

Hastanede kaldığı dönemde resim yapmaya devam eden sanatçının en büyük destekçisi, önceleri sevmediği fakat sonra üç portresini yaptığı Doktor Gachet'tır.

1890 Mart'ında Kızıl Üzüm Bağı tablosu Brüksel'de 400 franga satılır.

Üzüm bağında çalışan işçilerin konu alındığı tablo Van Gogh'un baskın ruh halinin çarpıcı renkleriyle adeta dillendir. Çarpıcı sarılar kızıla döner ve güneşin kavurucu yansımaları suya akseder. Resimde renklerle bütünleşen figürler bir devrim halindedir.

17 Mayıs 1890 yılında Van Gogh, akıl hastanesinden çıkarak Paris'e gider ve Theo ile 3 gün geçirir.

21 Mayıs'ta Auvers'te Dr. Gachet'la birlikte yaşamaya başlar. 1890 21 Temmuz'unda Paris'e Theo'nun yanına tekrar gider.

Auvers'e döndüğünde 27 Temmuz'da kendini tabancayla öldürmek ister. Bu sırada üzerinden çıkan, kardeşi Theo'ya yazdığı son mektup aynı tarihtedir.

Van Gogh, 2 gün sonra kardeşi Theo'nun kollarında ölür.

Sanatçının mezarı, kendinden 6 ay sora frengiden ölen kardeşi Theo ile yanyana Auvers'tedir. Mezarların üzerindeki sarmaşıkları Dr. Gachet'in ektiği bilinmektedir.

Vincent Van Gogh'un yaşamı şu dönemlere ayrılır:

- 1- Hollanda Yılları / 1881-85
- 2- Paris / Şubat 1886-Şubat 88
- 3- Arles / Şubat 1888-Mayıs 89
- 4- Saint Remy / Mayıs 1889-90
- 5- Auvers-sur-Oise / Mayıs-Temmuz 1890

Aklıl hastanesinde geçirdiği dönemleri en verimli dönemi olan sanatçı, odasının penceresinden gördüğü Yıldızlı Gece'yi sanat tarihinin en gözde tabloları arasına sokmuştur.

Resme yön vermiş usta ressamlar yetiştiren Hollanda sanatı içinde Van Gogh, kendine, sayısı 900 varan yağlı/sulu boya ve 1100 kara kalem çalışmaları ile önemli bir yeredinmiştir.

Ülkemizde de sanatçının 1880-1890 yıllarına ait eserleri 3 binin üzerinde digital görselle Van Gogh Alive Digital Sanat Sergisi ile 10 Şubat-15 Mayıs İstanbul Karaköy Antrepo 3, 15 Ekim-30 Aralık Ankara Cer Modern' de Vang Gogh izleyicileriyle buluşma imkanı buluyor.

Sergide, Kırmızı Üzüm Bağı, Kulağı Sargılı Otoportre, Dr. Gachet'in portresi gibi ilgi çeken eserleri yer almakta.

Van Gogh'u anlamak ve sergi alanının duvarlarına, tavan ve yerlerine yansıtılan eserleriyle daha yakından, iç içe olmak adına Van Gogh Alive Digital Sanat Sergisi kaçırılmamaya değer.

Yaklaşık 40 000 yıl önce yani paleolitik çağın başlarında modern insan, Orta Doğu'dan göç etmiştir, şimdiye dek yapılan araştırmalar bunu göstermekteydi. Fakat en son gerçekleştirilen bilimsel araştırmalar, Homo sapiens'e yaklaşık birkaç bin yıl önce Güney ve Batı Avrupa'da rastlanıldığını ve bunun hemen ardından kıta genelinde hızla yayıldığını gösteriyor, oysaki bundan evvel burada sadece Neandertaller'in yerleştiği sanılıyordu.

1964 yılında Güney İtalya'daki Grotta del Cavallo Mağarası'nda arkeologların bulduğu midye kalıntıları, taş aletler ve 2 adet süt dişi parçası yepyeni tarih bilgileri sunuyordu bize. Bu kalıntılar, Neandertaller'in Uluzzien kültürü olarak adlandırılan bulgularını işaret etmekte ve Homo neandertaller'in bilişsel faaliyetleri için belge niteliği taşımaktadır. Bu durumda sadece modern insan midye takıları ve gelişmiş taş aletleri kullanabilecek durumdadır.

Çene kısımlarının incelenmesi

Bu tez için kuvvetli şüpheler Wien Üniversitesi'nden antropolog Stefano Benazzi tarafından açıklandı. Tübingen ve Oxford Üniversiteleri'nden katılan bilim adamlarının birleşmesiyle oluşturdukları Frankfurt'taki Senckenberg Araştırma Enstitüsü 2 süt dişinin de üçboyutlu bilgisayar modelini oluşturdu. Antropologlar, modern insan ve Neandertaller'in dişminesi kalınlığı ve dişacı formu gibi diş özelliklerini kıyaslayınca şaşırtıcı bir sonuca vardılar. Tübingen Üniversitesi'nden Katerina Harvati: "Analizlerimiz, diş kalıntılarının modern insandan geldiğini, bu nedenle de Uluzzien Kültürü'nün Neandertaller'e değil, Homo sapiens'e ait olduğunu gösteriyor." açıklamasında bulunuyor.

Ayrıca dişler için araştırmalar halen sıkıntılı bir şekilde devam etmekte. Radyo karbon metodu için yeterli materyal bulunamadığı için Oxford Üniversitesi'nden Katerina Douka diş parçalarıyla aynı katmandan aldığı midye kalıntılarının yaşını belirledi. Araştırmaları neticesinde süt dişlerinin yaklaşık 43000 ila 45000 yaşında olabileceği sonucuna vardı. Senckenberg Araştırma Enstitüsü'nden Ottomar Kullmer, "Modern Homo sapiens,

paleolitik çağ öncesinde Neandertaller tarafından Avrupa'ya kolonize bir şekilde yerleştirilmiştir." demektedir. Bu da Neandertaller'in bu kez modern insan gibi davranış şekli geliştirmiş olduğu tezini ortadan kaldırmaktadır.

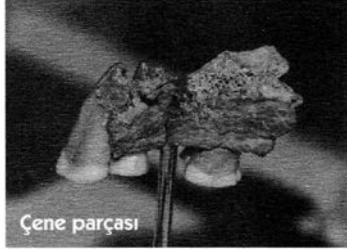
Süt dişi parçasının incelenmesi

İngiliz araştırmacıların görüşleri çok şaşırtıcı sonuçlar ortaya koymaktaydı. Araştırdıkları nesne İngiliz Torquay şehri mağarasında bulunmuş 3 dişli bir üst çene parçasıydı. 1989 dolaylarında bu dişlerin modern insana ait olduğunu ve karbon 14 metoduyla da yaşının 35 000 yıl olduğu saptandı. Oxford Üniversitesi'nden arkeolog Tom Higham ve Londra Doğa Tarihi Müzesi'nden Chris Stringer yönetimindeki çalışma grubunun kafasına şöyle bir soru takılmıştı: Bu kemik parçasını korumak adına tutkal sürülmüş ve tüm yüzeyi kaplanmıştı, dolayısıyla artık bu bilimsel bir partner(eş) değildi.

Bilim adamlarının yaptığı arkeolojik kazılarda alt ve üst çene parçaları bulunan hayvan kemiklerinin yaşı saptandı, sonuç hayret vericiydi: Çene kemiğinin yaşı 41 000- 44 000 arasındaydı. Tom Higham: "Bu çene kemiği Kuzeybatı Avrupa modern insanı için kanıt teşkil ediyor, yani türümüzün yayılım dalgasının en uç sınırı" diye ekliyordu. Fakat araştırmacılar, dişlerin 23 özelliğinin sadece 13'ünün modern insan çenesiyle uyuştuğunu belirttiler. Kalan diğer özellikler net olarak açıklanabilmiş değildi.

Katerina Harvati'ye göre Avrupa'ya yayılımın çok farklı bir senaryosu vardı: "Tom Higham'ın sonuçlarından yola çıkarak şunu ekleyebilirim ki modern insan Avrupa'ya çok farklı yollardan yayılmıştır. Hatta bu yollardan en eskilerinden birinin Akdeniz kıyıları olduğunu da ekleyebilirim."

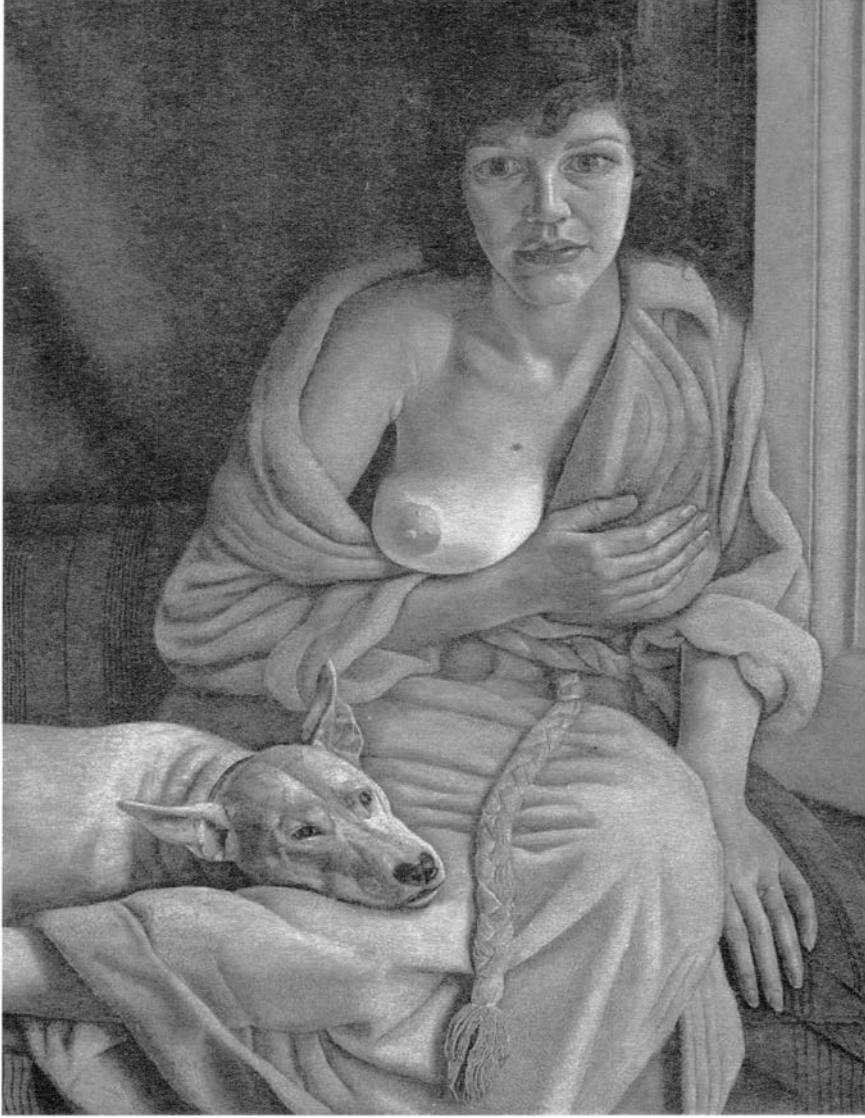
Arkeologlar, 2008 yılında Swabian Alb Mağarası'nda insanlığa ait sanat eserlerinde bir çelişkiyi ortaya çıkardılar. Tabiki bu aslında bir aydınlanma idi. Araştırmalara göre Homo sapiens, 40 000 yıl önce Avrupa'ya varmış ve oymacılığa başlamıştı, ama insan ve hayvan figürleri ve de yapılan son araştırmalar gösteriyor ki sanatsal faaliyetler çok daha önce başlamıştı.

Lacan, Psikanaliz ve Feminizm

Özgür Öğütçen

Bu yazıya şöyle bir soruyla başlamak yerinde olacaktır: "Bir erkek nedir?" ve bununla bağlantılı olmak üzere "Bir kadın nedir?" Birbiriyle bağlantılı bu iki soru her şeyden önce bu iki tanımın yani erkeğin ve kadının- birbirlerini tamamlamadıklarını, birinin eksiğinin diğerinde olmadığını söylememizi talep eder. Bu karşılıksızlığın imgesel düzeyidir. Žižek'e dönecek olursak; "Evet, kadın yoktur" ama 'Erkek' kendinin olduğunu varsayan kadından başka bir şey değildir".

Giriş

Bu yazının alt başlığı şöyle olmalıydı: "Üçüncü dalga (post)feminizmlerin[1] Lacan'dan öğreneceği bir şey var mı?"

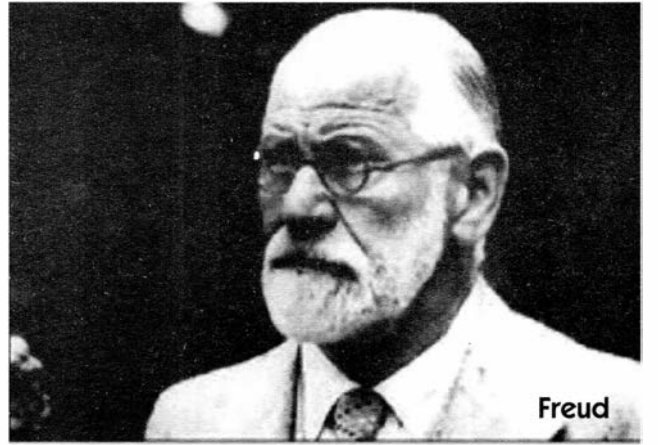
Malum olduğu üzere 1970'lerin sonundan itibaren psikanalitik teori üniversitelerdeki ve psikiyatrik kurumlardaki itibarını hızla yitirdi. Psikanaliz bütün sosyal ve kültürel fenomenleri psiko-seksüel açıklamalara indirgemekle ve fallosentrik[2] olmakla eleştirildi. Bu eleştirilerin dışında genel bağlamda ise psikanaliz üç düzeyde kriz içindedir: (1) Bilimsel bilgiye göre, insan zihninin bilişsel-nörobiyolojik modeli Freudcu modele baskın çıkmıştır; (2) Klinik anlamda, psikanalitik tedavi ilaçlar ve bilişsel-davranışçı terapiler karşısında hızla pozisyonunu kaybetmektedir; (3) Toplumsal bağlamda, geç kapitalizmin[3] baskın hedonist yasaklılığı bireyin cinsel dürtülerini daha fazla geçerli bir kaynak saymayacak gibi görünmektedir.

Lacan'ın Freud'a retournun bize bilinçdışı ve kültür arasındaki ilişkiyi ve psişe ve toplumsal arasındaki ilişkiyi oldukça radikal bir biçimde yeniden düşünme olanağını yarattığını görürüz. Bu yüzden, bu üç düzeyli krizi kavramakta Lacan'ın güncel tartışmalarda ne ifade ettiğini görmek hepimiz için çok önem taşımaktadır.

Bu yazıya şöyle bir soruyla başlamak yerinde olacaktır: "Bir erkek nedir?" ve bununla bağlantılı olmak üzere "Bir kadın nedir?" Birbiriyle bağlantılı bu iki soru her şeyden önce bu iki tanımın yani erkeğin ve kadının-birbirlerini tamamlamadıklarını, birinin eksiğinin diğerinde olmadığını söylememizi talep eder. Bu karşılıksızlığın imgesel düzeyidir. Žižek'e dönecek olursak; "Evet, kadın yoktur" ama 'Erkekten kendinin olduğunu varsayan kadından başka bir şey değildir". Her iki cinsiyetin kendi paylarına düşen, varlık-yokluk sorusunda maddileşen kastrasyonun yasasına tabi olmasıdır. **Bu erkek için Lacan'ın yapısalcı ilk döneminde bahsettiği- sahip olduğunu düşündüğü imgesel fallusun tehdit edilmesi, kadın için ise zaten sahip olmadığı fallusun yasasıdır.** Evans (1999), "cinsiyet farklılığı" kavramının Freud'un ve Lacan'ın kuramsal sözlüklerinin bir parçası olmadığı halde psikanaliz ve feminizm arasındaki en önemli tartışmalardan birisi haline geldiğini söyler. Freud sadece anatomik farklılıklardan ve bunların psikik sonuçlarından bahsetmiştir; Lacan ise cinsel konum ve cinsel ilişkiden ve sıkça cinsiyetlerin farklılaşmasından söz etmiştir. Buna karşın, hem Freud hem de Lacan cinsiyet farklılığı meselesiyle ilgilidirler ve Lacan'ın çalışması bu terime bir girişi de içeren önemli bir dizi temayı içermektedir ve bu yüzden Lacan'ın çalışması feminist yaklaşımlar için önemli bir odak noktası oluşturmaktadır.

Freud

Freud'a feministlerin önemli bir kısmı tarafından, ta 70'li yıllardaki ikinci dalga feminizmden başlayarak üçüncü dalgada dahil, haksızlık yapıldığını düşünüyorum. Batı felsefi geleneğinde bir töz olarak ele alınan 'kadın' ve 'erkek' kategorilerini ilk sorunsallaştıran kişi odur, Freud'dur. Bu cinsiyet krizini kadın ve erkek tanımlarının içine yerleştiren de odur. Bu tanımlama, bu alt üst oluş üçüncü bir cinsiyetin tanınmasından ya da farklı ve sonsuz cinsel kimliklerin politik doğruculukla onanmasından daha radikaldir. Evet bir sorun vardır, bu sorun kadın ve erkek arasında değildir, her ikisinin de tek tek ne oldukları ile ilişkilidir. Öyleyse Freud şunu demektedir: kadın ya da erkek varlık olmak verili değildir, kadın ya da erkek olunur. Bütün sınırlılıklarına rağmen bu bağlam sonraki cinsiyet tartışmalarının sıfır derecesidir.

Freud, daha 1920 gibi erken bir tarihte, Bir Kadın Eşcinsellik Olgusunun Ruhsal Kaynakları'nda, verili cinsiyet kategorilerini sorgulamaya başlamıştır.

"Libido tümümüzde yaşam boyunca normal olarak erkek ve dişi nesneler arasında gider gelir... Gelgitin sonlanması temelli ve kesin olduğunda, doğal olarak bu ya da diğer tarafı kesinlikle yeğleyen ve belki de nesne seçimini kendi yönüne çevirmek için yalnızca uygun anı beklemiş olan bir özel etkenin varlığından kuşkulunuz... (s.332, Olgü Öyküleri II)

"...Ancak analiz geleneksel ya da biyolojik terminolojide eril ve dişi olarak adlandırılan şeyin gerçek doğasını açıklayamaz: Sadece bu iki kavramı alır ve onları çalışmasının temeli yapar. Onları daha fazla indirgemeye kalkıştığımızda, erilliğin etkinlik, dişillik ise edilginlik içinde yokolduğunu görürüz ve bu bize yeterince şey anlatmaz..." (s.346, Olgü Öyküleri II)

Freud'un çalışmasının altında yatan temel varsayımlardan biri erkekler ve kadınlar arasındaki belirli fiziksel farklılıklardır ve bunlar aynı zamanda

psikişik farklılıklardır. Başka bir deyişle, belirli psikişik özellikler 'eril' olarak diğerkilerde 'dişil' olarak adlandırılabilirler. **Örneğın utangaçlık, alçakgönüllülük, yol gösterilme ve yardım gereksinimi Freud tarafından dişil zihinsel özellikler olarak tanımlanmıştır. Bunlara herhangi bir formel tanımlama getirmek yerine, Freud kendisini bir insan öznesinin nasıl eril veya dişil psikişik özellikleri kazandığını tanımlamakla sınırlamıştır.** Yukarıda da belirtildiği gibi cinsiyetlenme içgüdüsel veya doğal bir süreç değildir, ama anatomik farklılıkların toplumsal ve psikişik faktörlerle etkileştiği karmaşık bir süreçtir. Freud'un başka bir bağlamda söylediği:

"Ruhbilimsel bir sorunun yerine anatomik bir sorun geçirmemizin ne gereği ne de haklılığı var..." (s.49-50, Cinsellik Üzerine) sözünü bu etkileşimi ifade etmede biyolojik olana karşılık sosyosimgesel olana bir eğilimi olduğu şeklinde yorumlayabiliriz.

Bu cinsiyetlenme süreci kastrasyon kompleksinin etrafında dönmektedir: erkek çocukları penislerinden mahrum olmaktan korkmakta, kızlar ise zaten bundan mahrum olduklarını farzetmektedirler ve bunun sonucu penis haseti gelişmektedir.

Lacan

Freud'u izleyerek, Lacan'da nasıl bir insan yavrusunun cinsiyetli/cinsiyetlenmiş (a sexed subject) bir özne haline geldiği sorusuyla ilgilenmiştir. Lacan'a göre, erillik ve dişillik biyolojik özler değildir ama simgesel pozisyonlardır ve bu iki pozisyondan birini üstlenmek özneliğin yapılandırılmasında esastır. Özne, öz olarak cinsiyetli öznedir. 'Erkek' ve 'kadın', bu iki öznel pozisyon için dayanak oluşturan gösterenlerdir.

Hem Freud'a hem de Lacan'a göre çocuk en başta cinsiyet farklılığını reddetmektedir ve bu yüzden cinsel bir konum alamaz. Küçük bir oğlan için kızların cinsel organı bir muammadır. Kız kardeşinde ya da bir akrabanın veya komşunun kız çocuğunda oradaki boşluğu gördüğünde bir gün onunda kendisinininki' gibi bir cinsel organı olacağını, onun cinsel organının şimdi küçük olduğunu düşünür. Bu evredeki erkek çocuğu için kesin bir cinsiyet ayrımı kavramı yoktur. Ayrıca annesinin cinsel organının nasıl bir şey olduğuda büyük bir sorun oluşturmaktadır.(4) Çocuk sadece kastrasyon kompleksi içinde cinsiyet farklılığını keşfettiği zaman

bir cinsel pozisyon almaya başlayabilir. Hem Freud hem de Lacan bu cinsel konumlanma sürecini Oedipus Kompleksi ile yakın bağlantı içinde görmüşlerdir. Ama bu bağlantının kesin doğası konusunda ayrılmaktadırlar. Freud'a göre, öznenin cinsel pozisyonu çocuğun Oedipus kompleksinde özdeşleştiği ebeveynin cinsiyeti tarafından belirlenmektedir (eğer özne babasıyla özdeşleşirse eril pozisyonu almaktadır; özdeşleşme anneye olursa dişil pozisyonun edinildiği varsayılmaktadır). Ancak Lacan'a göre ise Oedipus kompleksi daima Baba'yla simgesel özdeşleşmeyi içermektedir ve bu nedenle Oedipal özdeşleşme cinsel pozisyonu belirleyemez. Bu yüzden Lacan'a göre, özdeşleşme yoktur ama öznenin cinsel pozisyonunu belirleyen fallusa ilişkisi vardır.

Bu ilişki 'sahip olma' veya 'olmama'nın her ikisinden biridir; erkeklerin simgesel fallusu vardır, kadınların yoktur (veya, daha kesin söylersek, erkekler 'ona sahip olmadan olamazlar'). Bir cinsel pozisyonun elde edilmesi esastan simgesel bir edimdir ve cinsiyetler arasındaki fark sadece simgesel düzlemde tasavvur edilebilir.

Ancak, cinsel farklılığın göstereni yoktur, öznenin kendisini erkek veya kadın halinde tam olarak simgeselleştirmesine izin yoktur, ve bu yüzden 'normal, tamamlanmış cinsel pozisyon' imkansızdır. Bu nedenle öznenin cinsel kimliği daima tekinsiz bir meseledir ve müebbet bir kendini-sorgulamanın kaynağıdır. Kendine ait cinsiyetin ne olduğu sorusu (Bir kadın mıyım ya da bir erkek miyim?) histeriyi tanımlayan sorudur. Hem erkekler hem de kadınlar için gizemli 'öteki cinsiyet' daima kadındır ve bu yüzden histeriğin sorusu hem erkek hem de kadın histerikler için aynıdır: Bir kadın nedir?

Öznenin anatomisi/biyolojisi, öznenin alacağı cinsel pozisyon sorusunun bir parçası olarak rol oynar, anatominin cinsel pozisyonu belirlemediği psikanalitik kuramın temel bir aksiyomudur. Burada cinsiyet farklılığının cinselliğin üreme işlevleriyle ilişkili olan biyolojik belirleyicileri (örneğin kromozom düzeyindekiler: Y kromozomu) ve üreme işlevinin temsil edilmediği bilinçdışı arasında bir kopma vardır. Bilinçdışında cinselliğin üreme işlevinin bu verili temsil-edilmeyişi nedeniyle 'öznenin kendisini erkek veya kadın varlık olarak psişede konumlandırabilmesi' mümkün değildir. Simgesel düzende cinsiyet

Jacques Lacan (1901- 1981)

farklılığının göstereni yoktur. Tek bir cinsel gösteren vardır o da fallustur ve bunun 'kadın' bir eşdeğer göstereni yoktur: daha kesin konuşursak bu sıfatla **kadının cinsiyetinin simgeselleştirilmesi yoktur...** bir simge olarak fallusun benzeri, eşdeğeri yoktur. Bu gösterenin bakışsımsızlığı meselesidir. Bu yüzden fallus her iki cinsiyetin kastrasyon kompleksiyle kendi cinsiyetlerindeki sorunsallarının tamamlayıcısı olan can damarıdır.

Gösterendeki bu kökensel bakışsımsızlık Oedipus kompleksinde kadın ve erkekler arasındaki bakışsımsızlığa öncülük eder. **Erkek özne diğer cinsiyetten ebeveyni arzuluyorken ve aynı cinsiyetteki ebeveynle özdeşleşiyorken, kadın özne aynı cinsiyetten özneyi arzular ve 'özdeşleşmesinin temeli olarak diğer cinsiyetin imgesini elde etmeye zorunludur'.** 'Bir kadın için kendi cinsiyetinin gerçekleşmesi buna paralel yöntemle erkek için olduğu gibi- Oedipus kompleksi içinde başarılabilir, anneyle özdeşleşme yoluyla da başarılabilir, ama buna karşın ona tahsis edilen ekstra bir dolambaçlı yol aracılığıyla, babasal nesne ile özdeşleşme yoluyla başarılır. Bu bakışsımsızlığın gösterilmesi Oedipus kompleksinin gideceği yönü belirler. Bu iki yol aynı izin altından geçerek meydana gelirler kastrasyonun izi.

Eğer eril-dişil karşıtlığının aslında bir simgesi yoksa, cinsiyet farklılığını anlamamanın tek yolu bunu aktiflik-pasiflik açısından anlamaktır. Bu tek yol olan karşıtlık erkek-kadın karşıtlığının psişede dolaylı olarak temsil edilmesinin de tek yoludur, çünkü cinselliğin biyolojik üreme işlevi psişede temsil edilmemektedir. Birinin nasıl bir erkek ya da bir kadın olduğu sorusu tamamiyle Öteki'nin alanında yer alan bir dramadır. Bunu derken öznenin kendi cinsiyetini sadece simgesel düzeyde gerçekleştirebileceğini söylüyoruz.

$\exists x$ $\forall x$	$\overline{\Phi x}$ Φx	$\overline{\exists x}$ $\forall x$	$\overline{\Phi x}$ Φx
$\$$		$S(A)$	
Φ		a	
		La	

Erkekler Kadınlar

Yukarıdaki sexuation denklemlerinde görülen cinsellik ve cinsiyet tartışması en başta eril ve dişil öznelerin kastrasyonla ilişkilerini simgeselleştirmenin

iki yolunu temsil etmektedir. Bu ilişki çelişkili, bütünleştirici olmayan bir tarzda olduğundan cinsel ilişki de imkansız hale gelmektedir. Kısaca söylersek bu cinsiyetin gerçeğidir.

Bu formüle baktığımızda üstte dört adet önerme görmekteyiz. Üsttekiler birer olumlama ve olumsuzlama (istisna) içermektedir. Altta ise \$, a, S(A), La ve Φ 'yi görmekteyiz. Bu nesneler "gerçeklik" olarak deneyimlediğimiz şeyin koordinatlarını sağlamaktadır. Φ nesneleri fallik keyif ve semptomun ya da sinthomun engelleyici etkileriyle ilişkilidirler; S(A) nesneleri "gerçeğin küçük parçaları" olabilirler ve dişil keyif ile ilişki kurarlar; ve a bulunması zor olan fantazi nesnelerinin, arzu nesnelerinin ve dürtü nesnelerinin işaretleyicisidir. Nesnelerin belirli bir düzenlenmesi "gerçeklik" etkisinin, jouissanceımızın arka planına karşı çıkan simgesel, imgesel ve gerçek düzenler arasındaki bir grup yaklaşım tarafından nasıl oluşturulduğunu anlatmaktadır. Encore'da Lacan bu "gerçeklik"e cinsel bir perspektiften bakmakta ve özne konumlarını belirleyenlerin de bu nesneler olduğunu söylemektedir. Kısaca, Lacan burada, özneliliğin cinsiyet farklılığı tarafından nasıl parçalandığını ve fantaziler, semptomlar ve jouissance ile olan sorunsal ilişkiye nasıl bağlandığını göstermektedir.

Elimizde tutmamız gereken önemli bir çıkarsama şudur: Cinsiyet farklılığının bütünsel bir açıklaması kesinlikle olamaz, çünkü dilin, hepimizin razı olacağı bir bütün haline gelmesine engel olan şey odur.

Denklemin alt tarafında, eril öznenin "kadın" ile fantazi ilişkisi (\$ ve a'yı birleştiren çizgi) görülmektedir. Kadının erkeğin semptomu olduğu fikri, La ve fallik nesne Φ arasındaki bağ ve şeklin eril tarafındaki \$ ve Φ 'nin dolaylı eşleşmesi ile ifade edilir. Böylece erkeğin fantazisi yerine semptomu olan kadın, erkeğin hem (büyük) Öteki'ne mesajı hem de keyifle olan imgesel ilişkisidir. Bu, erkeğin simgesel varoluşuyla iletişimi ve varlığının gerçeği ile ilişkisini sadece kadın sayesinde kurabileceği anlamına gelirken, bunun tersi geçerli değildir: Kadın, erkekten tamamen bağımsız olarak var olur. "Kadının erkeğin semptomu olması", erkeğin sadece semptomu olan kadın aracılığıyla var olabileceği anlamına gelir, tüm ontolojik tutarlılığı semptomla bağlanır, semptomu yüzünden ertelenir, onun içinde 'dışsallaşır'.

Şekilde Lacan, dişil konumu \$'ye benzer şekilde üzeri çizili olarak gösterir. O, S(A) ve Φ arasında

bölünmüştür. İki arasında eksen üzeri çizili bir La'dır. La'nın silinmesi, "dil, kadının belirli bir kategorisini tanımlayamayacağı" ya da Zizek'in deyişiyle "kadının düşüncede inşa edilemeyeceği" anlamında "kadının var olmadığını" ifade eder. İşte bu yüzden kadının ne olduğunun dil içinde telaffuz edilememesi onun doğasından kaynaklanmaktadır.

Şekilde, kadının simgesel düzende yeterince anlatılamaz oluşunun iki nesne-artık ürettiği görülmektedir. Bunlardan ilki, eril öznelere "kastasyonun" tersine çevrilmesini temsil etme ve imgesel fallik tatmini ortaya çıkarma kapasitesi olan fallik gösteren Φ 'dir. İkinci onun karşıtı S(A), imgesel fallus sadece imgesel olduğu için simgesel düzende ortaya çıkan eksiğin gösterenidir. Dişil özne fallik gösteren tarafından aldatılamaz. Penisleri etrafında dönen fantazilerin köleleri olan erkeklerin aksine o, ne kastasyon miti tarafından ikna edilir ne de simgesel düzendeki eksiğin bir fallus tarafından doldurulabileceğine inanır. İşte bu kastasyonun sapağına girmeden dürtünün gerçeğine bir ilişki kurma yolu bulabilen ve jouissance feminine'i oluşturan ve S(A) ile temsil edilen "fallusun ötesindeki" keyfe ulaşabilme kapasitesidir. S(A), kaçınılmaz biçimde Oedipal düzene tabi olurken bu düzenin yetersizliklerinin ve onun sonradan uydurulmuş karakterinin farkında olan gerçek ile kurulan dişil bir ilişkiyi belirtir. Bunu başka bir şekilde ifade etmek gerekirse, S(A) olarak "kadın", simgesel düzenin yetersizliğine "gerçeğin cevabı"dır. Görüldüğü üzere ne eril özne dişil ile, ne de dişil özne eril ile doğrudan bir ilişki kuramaz. Bunun yerine ikisi de sadece, diğer öznelere, fantazi ya da semptom formunda dolaylı olarak ilişkili olan nesnelerle bağlantı kurarlar; bu yüzden de "cinsel ilişki yoktur".

Feminizm

Elizabeth Grosz, Jacques Lacan: A Feminist Introduction(1990) adlı kitabında Lacanyen psikanalizin hangi açılardan feministlerin işine yarayabileceğini sorar ve yanıtını üç başlık altında özetler:

1- Lacan'ın Kartezyen cogito eleştirisi aynı zamanda önceden verili, bütünleşik, kati öznenin de eleştirisidir. Lacan böylece kendini-bilmek, bütünleşiklik ve efendilik kavramlarını da sorunsallaştırmıştır. Hatta bunu öz-bilincin kendisine de uygulamıştır. Ona göre bilinç her zaman bilinçdışı

tarafından kesintiye uğratılmaktadır. Böylece kadın ve erkek özneler önceden verili biyolojik varlıklar olmaktan öte tarihsel ve sosyosimgesel etkiler sonucu oluşan varlıklara dönüşürler.

2- İkinci olarak Lacan'ın kuramı cinsiyet üzerine olan yaygın akademik ve politik söylemlerin sorgulanmasına yardımcı olmuştur. Onun çalışması, patriyarkal öznelerin bir sosyal ve konuşma pozisyonu kazanmalarının kastasyon meselesiyle ve erkek cinsel

organının varlığı veya yokluğu bağlamında (oedipus kompleksi/babanın adı) tasarlanan bir cinsiyet farklılığı meselesiyle yüz yüze gelmekle oluştuğunu açık biçimde ortaya koymuştur. Lacan cinsiyet sorununu bütün toplumsal ve ruhsal işlevlerin merkezine koymuştur. En nihayetinde "Ben" olma hali cinsiyetlenmiş bir durumdur ve toplumsal olarak tasarlanmış uygun erkek ve kadınlarla özdeşleşmeye dayanmaktadır.

3- Lacan'ın çalışması özneliliğin ve toplumsal düzende anlam veya gösterme sistemlerinin merkeziliğini ortaya koymada yardımcı olmuştur."

Kartezyen res cogitans'ın (bir düşünen varlık) yerine Lacan, konuşan özneyi, kendisi dil aracılığıyla ve dil içinde tanımlanan özneyi koymuştur. Bu özne basitçe konuşan bir varlık değildir, ama konuşma aracılığıyla dilin içinde kurulan bir varlıktır. Bu yüzden söylemin kaynağı veya efendisi olarak düşünülemez, bu varlık daha çok temsillerin, anlamların, yazıların ve kayıtların sözcelenmesinin (enunciation, articulation) locusudur veya mekanıdır.

Lacan'ın çalışmasındaki bu üç kilit alan yani öznelilik, cinsiyet ve dil- pek çok feminist tarafından da paylaşılan ortak çalışma alanlarıdır. Onun rasyonel, bilinçli özneyi yerinden edışı, konuşan öznenin "akılcı" söylemlerinin amaçlılığı hakkındaki yaygın varsayımların altını oyması ve "doğal" bir cinsiyet fikrini sorunsallaştırması özgür feminist kurama metafizik, eril bir hümanizmden açıkça daha çok şey sağlayacaktır.

Lacan'ın feminizm üzerine, özellikle de Anglo-Amerikan feminizmi üzerine etkileri çoğu zaman çifte-değerli olmuştur. Eğer politik teori sosyal normların nasıl özneler tarafından başarılı bir şekilde içselleştirildikleri ile ilgiliyse, bilinçdışı güçlerin bir psikanalitik kavrayışı da bu içselleştirmenin nasıl başarısız olduğunu anlamakla ilişkilidir. Jacqueline

Rose'a göre, psişik hayatın tam kalbindeki herhangi türden istikrarlı bir kimliğe yönelik bu direnç psikanaliz ve feminizm arasındaki doğal yakınlığın da kaynağıdır. Geleneksel politik kimlik kavramının altında bu içsel istikrarsızlık yatmaktadır, ama bu aynı zamanda özelliğin normatif olmayan teorilerinin olasılığına da alan açmaktadır. Lacan'ın ve Freud'un gösterdikleri üzere, 'dişil/feminine' kategorisi bir kişinin anatomisi tarafından belirlenen bir şey değildir; psişik süreçlerin sonucudur, tek başına biyolojiye veya tek başına toplumsal süreçlere indirgenemez. Lacanyen feminizmin önemli bir sonucu kadın ve erkek arasındaki sınırları çözündürmesidir.

Erkekler ve kadınlar arasında sabit kimlikler olarak doğal cinsel bir bölümlenme yoktur; cinsel farklılık sosyal pratiklerin ve sosyal ilişkilerin bir sonucudur. Diğer feministlerle Lacanyen olanlar arasında pek çok tartışma yaşanmıştır: en başta da Lacan'a oldukça eleştirel yaklaşan Luce Irigaray ve Julia Kristeva ile diğerleri arasında.

Luce Irigaray, Lacanyen bir psikanalist olarak Ecole Freudienne'de yetişmiştir ama 1974 yılında doktora tezi olan *Speculum of the Other Woman*'ın yayınlanmasıyla bu topluluktan atılmıştır. Irigaray, Lacanyen psikanalizden hem çok etkilenmiştir, ona çok şey borçludur, hem de bu teori hakkında çok çok eleştireldir. 'Psikanalizin Yoksulluğu'nda üç temel eleştiri hattı geliştirmiştir: ilki, psikanalizin ve onun kadınlara yaklaşımının tarihsel olarak belirlendiğidir; ikincisi, simgesel düzenin anneye itiraf edilmemiş bir bütünleşmenin/kaynaşmanın üzerinde yer aldığıdır; ve sonuncusu, Irigaray'a göre psikanaliz baskın kültürel fantazileri ebedileştirmektedir ve bunların güdümündedir; kültürel fantazilerden özellikle kadınlarla alakalı olanların güdümündedir demektedir. Kısaca söylemek gerekirse, Irigaray 'feminen'in/dişilin psikanalizin ve genel anlamda Batı kültürünün inkar edilmiş bilinçdışı olduğunu öne sürmektedir.

Irigaray açısından temel mesele patriyarkal çerçeveye sıkışmadan dişil olanın nasıl tanımlanacağıdır. Psikanalitik cinsiyet farklılığı anlayışı farklılığın görünür, aşikar olması temeline dayanmaktadır ve bu yüzden dişil daima erilliğin bir yokluğu veya olumsuzlaması olarak anlaşılmaktadır. Sonuçta kadınlar temsilden dışlanmaktadır.

This Sex Which is Not One adlı yapıtında Irigaray cinsiyet farklılığının göstereni olarak fallusun tekilliğine, dişil cinselliğinin çoğulluğunu (vagina, dudaklar, klitoris, memeler ve uterus) öne sürerek karşı çıkmıştır. Ona göre dudakların ikiliği dişil cinselliği temsil etmektedir. Irigaray'a verilen Lacanyen yanıtta, onun -dişilliğin bir tür önceden verili libido olduğunu

öne sürerek- bir özcü olduğu söylenmiştir ve aynı zamanda simgesel kastrasyonu reddettiği belirtilmiştir.

Fransız feminizmini derinden etkileyen ikinci kişi Julia Kristeva'dır. Etkisi özellikle erken dönem semiyotik üzerine olan çalışmaları üzerinden olmuştur. Irigaray *Speculum*'u yayınladığı yıl (1974), Kristeva'da *Revolution in Poetic Language* kitabını yayınlamıştır. Kristeva, 'gösterme sürecini' 'semiyotik' ve 'simgesel' arasındaki diyalektik bir etkileşim olarak tanımlamaktadır. Semiyotik ve simgesel bazen Lacan'ın imgesel ve simgesel arasında yaptığı ayrıma benzer şekilde bir arada işlemektedir, ama semiyotik daha çok Lacancı gerçeğin özelliklerine sahiptir. Kristeva'ya göre, simgesel dilin formel yapısıdır, buna karşın semiyotik ise pre-Oidipal birincil süreçlerle ilişkilidir. Bu yüzden semiyotik bedende ve Kristeva'nın chora dediği şeyde yerleşmiştir. Chora sabitlenmiş bir alan değildir, ancak sonsuz bir harekettir ve simgeselin altındaki devinimdir. Semiyotik simgesel üzerinde bozucu bir basınç yaratmaktadır ve dildeki boşluklar, anlamsızlığa ve gülünç olmaya eğilim aracılığıyla sezilebilir. Kristeva bu türde bir dilin avant-garde şiirde ve edebiyatta bulunabileceğini söylemektedir. Beckett'in romanlarında olabilir mi?

Kristeva'da kadınlar ve feminizm hakkında en az Lacan kadar acımasızdır. Şöyle demiştir: 'Birisinin bir kadın olduğuna inanmak bir kişinin bir erkek olduğuna inanmak kadar saçma ve bilgisizcedir'. Kristeva'ya göre, bir kişi bir kadın olamaz/olabilemez çünkü 'kadın' sosyal bir yapıdır. Kristeva kadını dışsal temsil olarak tanımlamaktadır; yani söylenemeyen olarak. Irigaray'dan farklı olarak, fallosantrik düzenle ilişkili pozisyonları açısından kadınların olumsuzlanmasını dişilin pozitif temsil olarak telaffuzundan daha çok vurgulamaktadır. Kristeva'ya göre kadınlar, baskın ideoloji ve dil karşısında, toplum içinde bastırılmış diğer gruplarla aynı dışlanmış pozisyonu paylaşmaktadırlar. Bu bağlamda kadınlar ve diğer ezilen gruplar, baskın söylemin dışında olmaları hasebiyle, semiyotikle ilişkilidirler.

Lacanyen cinsiyet farklılığı teorisi Queer teori perspektifinden de eleştirilmiştir. Judith Butler, *Bodies That Matter* kitabında psikanalizin cinsiyet farklılığı meselesine yaklaşımının heteroseksüel çiftlerin normalizasyonuna dayandığını öne sürerek bu sorunu tartışır ve psikanalizin diğer cinsel ilişki biçimlerini dikkate almadığını söyler. Foucault'nun söylem kavramını kullanarak, Butler psişe ve toplumsalın bir süreklilik olarak görülmeleri gerektiğinde ısrar eder ve cinsiyet farklılığının bizzatı kendisinin söylemsel olarak kurulduğunu öne sürer. Lacan'ın 'Ayna Evresi' ve 'Fallusun Gösterilmesi' makalelerini Freud'un 'Narsizm

Üzerine' adlı makalesiyle karşıtlık içinde okuyarak psikanalitik fallus kavramının olumsuzluğunu ve bünyevi istikrarsızlığını ortaya koyar. Burada önemli bir nokta Butler'ın bizatihi fallus kavramını reddetmediği, ama daha çok psikanalitik teorideki ayrıcalıklı statüsüne karşı çıktığıdır... (1993)

NOTLAR

1. Birinci dalga feminizm terimi ondokuzuncu yüzyıl ve yirminci yüzyılın başındaki, özellikle ABD ve İngiltere'de ortaya çıkan, kadınların oy hakkı ve yasalardaki cinsiyet eşitsizliğine karşı ortaya çıkan feminist hareketi nitelemeye kullanılmaktadır. İkinci dalga feminizm ise 1960'larda ortaya çıkan ve 70'lerde oratadan kalkan Kadın Hareketi, Feminist Hareket ya da Kadınların Özgürleşmesi Hareketi diye de tanımlanan hareketleri içermektedir. Birinci dalgadan farklı olarak ikinci dalga sadece yasalardaki eşitsizliklere değil aile, toplum, işyeri ve gündelik hayat gibi alanlardaki eşitsizliklerde ilişkin talepleri içermektedir. Eşit işe eşit ücret, doğum izni, işyerinde tacizin önlenmesi gibi politik talepler bu dönemde oluşturulmuştur. En son ortaya çıkan ve 1990'lardan günümüze olan üçüncü dalga ise çoğul bir yapı arz etmektedir. Artık feminizmin bir hareket olarak mümkün olup olmadığı gibi postmodern temalardan, çokkültürcü liberal türlerine kadar pek çok feminizm türü bu dönemde ortaya çıkmıştır.

2. Freud, 1905 yılında ilk hali yayımlanan Cinsellik Üzerine Üç Deneme (orijinal adı "Drei Abhandlungen Zur Sexualtheorie") adlı yapıtının 1920'deki 4. yeniden basımına yazdığı önsözde psikanalizin pan-seksüalizm ile etiketlendiğinden ve her şeyi cinsellikle açıklamakla suçlandığından bahsetmiştir. Bu tarihten sonra da psikanalizin, toplumsal olgularda dahil, pek çok bireysel ve toplumsal olguyu cinselliğe öznenin bilinçdışı motivasyonlarına indirgemekle suçlandığı görülmektedir. Feminist eleştirmenler ise Freud ve Lacan başta olmak üzere psikanalistleri patriyarkal bir nesne olarak fallusa verdikleri ayrıcalıklı önemden dolayı eleştirmişlerdir. Tabi ki bu noktada Freud'a ve Lacan'a eleştirel yaklaşmakla birlikte, özellikle Lacan'ın ortaya koyduğu, penis ve fallusun farklı statülerini göz önünde

bulunduran feminist eleştirmenleri ayrı tutmak gerekir.

(3). Geç kapitalizm kavramı Fredric Jameson'ın bir kavramıdır. Kapitalizm dönemselleştirmeleri Marx'ın klasik üretim tarzları kavramıyla bağlantı içinde anlaşılabilir: buna göre her üretim tarzı farklı bir üstyapısal düzenlenmeye de denk düşmektedir. İşte geç kapitalizm de 1950'lerden sonra finans sermayesinin egemen olduğu kapitalizm dönemini tanımlamaktadır. Bu kavramsallaştırmanın ekonomik boyutunu oluşturan kişi Belçikalı bir Marksist olan Ernest Mandel'dir. Jameson'da Postmodernism, or the Cultural Logic of Late Capitalism (Verso, 1992) kitabında bu dönemin kültürel görüngülerini incelemektedir. E. Mandel'in tartışması için bkz. Geç Kapitalizm, Çev.Candan Badem, Versus Yayınları.

(4) Bu konudaki daha ayrıntılı bir tartışma ve betimleme için Freud'un Küçük Hans vakasına (Olgu Öyküleri I'in içinde) ve Cinsellik Üzerine Üç Deneme (Türkçeye Cinsellik Üzerine adıyla çevrilen kitabın içinde) adlı yapıtlarına bakınız.

KAYNAKLAR

- Barnard S, Fink B (eds.), 2002, The Reading Seminar XX, SUNY Press, NY
- Benhabib S, Butler J, Cornell D, Fraser N, 2008, Çatışan Feminizmler, çev. F.E. Sezer, Metis, İstanbul
- Brennan T (ed.), Between Feminism and Psychoanalysis, Routledge, London and NY
- Copjec J, 1994, Sex and the Euthanasia of Reason (in Read My Desire: Lacan Against Historicist), MIT Press, Cambridge and London
- Evans D, 2006, An Introductory Dictionary of Lacanian Psychoanalysis, Routledge, London and NY
- Flax J, 1990, Psychoanalysis, Feminism and Postmodernism in the Contemporary West, University of California Press, Berkeley, LA, Oxford
- Freud S, 2006, Cinsellik Üzerine, çev. E.Kapkın, Payel, İstanbul
- Freud S, 2001, Histeri Üzerine Çalışmalar, çev. E.Kapkın, Payel, İstanbul
- Freud S, 1998, Olgu Öyküleri I,II, çev. E.Kapkın, Payel, İstanbul
- Groz E, 1990, Jacques Lacan: A Feminist Introduction, Routledge, London and NY
- Lacan J, 1999, On Feminine Sexuality: The Limits of Love and Knowledge, Book XX Encore 1972-1973, translated by B.Fink, Norton, London and NY
- Mitchell J, Rose J, 1982, Jacques Lacan and the Ecole Freudienne, translated by J. Rose, Macmillan, London
- Salecl R (ed.), 2000, Sexuation, Duke University Press, Durham and London
- Sullivan ER, 2004, The Logic of Sexuation, SUNY Press, NY
- Wright E, 2002, Lacan ve Postfeminizm, çev. E.Kılıç, Everest, İstanbul
- Zizek S, 2007, How to Read Lacan, Norton, London and NY
- Zizek S, 2005, The Metastases of Enjoyment: On Women and Causality, Verso, London and NY

"Siz sırrı çözmek değil, kandırılmak istiyorsunuz."

Kadın ve Penis

İnsanlarda Eşeyssel Seçilimin ve Aşkın
Psikanalitik ve Evrimsel Kökeni

Olca Yılmaz

Düşünbil İM Yayınları

**İnsanlarda eşeyssel seçilimin formülü:
E=K+Ç**

Kadının doğurganlığı erkeğe sosyal yaşamda bir avantaj sağlamıştır. Erkek bu avantajı kullanarak erk'i ele geçirmiş kendi egemenliğinde topluluklar veya devletler kurmuştur. Kadın ve erkeğin psikolojik anlamda ayrılması erkeğin erk'i alıp etken, kadının ise bu erk'i almayıp edilgen olmasıyla sonuçlanır. Bu kapsamda eşler arasındaki ayrımı sağlayan erk, yine eşleri birbirine çeken (erki erkekten alıp kadına çocuk vasıtasıyla taşıyan) bir mekanizmaya dönüşmüştür. Erk'in alınıp verilmesi kapsamında sosyal düzen bu alışveriş ile devamını sürdürmektedir. Ancak bu alışverişte kazanan erkek, kaybeden ise kadın olmaktadır. Genler için bir sorun teşkil etmese de.

AŞK, BİLİNÇALTI BİR ÖÇ DUYGUSUDUR!

KİTAPÇILARDA

İNTERNET SATIŞI:

idefix

gitti gidiyo

pandora.com.tr

yalnizlik.adisi

KİTAPSAN

dusunbil@hotmail.com

İşe Doğru Yerden Başlamak İçin... Üniversite Kültür'dür.

CV

Ad Soyad:

Doğum Yeri ve Tarihi:

İletişim Adresi:

Eğitim Durumu:

- Ön Lisans
- Lisans
- Yüksek Lisans
- Doktora

Fakülteler ve Bölümler

Eğitim Fakültesi*
Mimarlık Fakültesi*
Mimarlık

Fen-Edebiyat Fakültesi
Fizik
İngiliz Dili ve Edebiyatı
Matematik-Bilgisayar
Moleküler Biyoloji ve Genetik
Psikoloji
Türk Dili ve Edebiyatı

Hukuk Fakültesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İktisat
İşletme
İşletme (Karma Eğitim)
Uluslararası İlişkiler
Uluslararası Ticaret*
Uluslararası Enerji Politikaları*

(*) 2012-2013 akademik yılında öğretime başlayacaktır.
(**) Özel Yetenek

Mühendislik Fakültesi
Bilgisayar Mühendisliği
Elektronik Mühendisliği
Endüstri Mühendisliği
İnşaat Mühendisliği

Sanat ve Tasarım Fakültesi
İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı**
İletişim Tasarımı-(Multimedya)**

- Canlandırma Sineması
- Fotoğraf ve Video
- Grafik - Web Tasarımı
- Oyunculuk
- Plastik Sanatlar
- Sinema - TV (Yapım-Yönetim)

İletişim Sanatları (Reklamcılık ve Halkla İlişkiler)
Sanat Yönetimi (Sanat Kurumları Yöneticiliği ve Sanat İşletmeciliği)

Meslek Yüksekokulları

Adalet Meslek Yüksekokulu*

İşletmecilik Meslek Yüksekokulu
Bankacılık ve Sigortacılık
Dış Ticaret
Pazarlama
Grafik Tasarımı
Halkla İlişkiler ve Tanıtım
İşletme Yönetimi
Muhasebe ve Vergi Uygulamaları
Turizm ve Otel İşletmeciliği
Lojistik
Havacılıkta Yer Hizmetleri Yönetimi*
Hava Lojistiği*

Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu

Bilgisayar Programcılığı
Elektronik Teknolojisi
İklimlendirme ve Soğutma Teknolojisi
Radyo-TV Teknolojisi
Uçak Elektroniği*
Çocuk Gelişimi*

Facebook.com/IKUedu
Twitter.com/IKUedu

TC
İSTANBUL
KÜLTÜR
ÜNİVERSİTESİ

Ataköy Yerleşkesi, Bakırköy 34156 / İstanbul
Şirinevler Yerleşkesi, Bahçelievler 34191 / İstanbul
İncirli Yerleşkesi, Bakırköy 34147 / İstanbul
Tel: 0212 498 41 41 Pbx Faks: 0212 498 43 06

www.iku.edu.tr